

Misirdin qıqıx

Israillarning Misirda tartqan azabliri

¹ Wə təwəndikilər Israil *bilən billə* Misiroğa barqan oqullirining isimliri (ular hərqaysisi öz bala-qaqilirini elip, Yaqub bilən billə Misiroğa barqanidi): — □ ■

² Rubən, Ximeon, Lawiy, Yəhuda,

³ Issakar, Zəbulun, Binyamin,

⁴ Dan, Naftali, Gad wə Axir.

⁵ Əmdi Yaqubning puxtidin bolqanlar jəmiy bolup yətmix adəm idi. Bu waqıtta Yüsüp Misirda idi.■

⁶ Keyin Yüsüp, uning barlıq qerindaxliri həmdə barlıq zamandaxliri əlöp tügidi.

⁷ Xundaqtımu, Israillar kəp tuqulup, tez awup, intayin küqəydi; ular zeminoğa bir kəldi.■

⁸ U waqıtlarda Yüsüpni bilməydiqan yeni bir padixah Misirda təhtkə qıqtı. □ ■

⁹ U həlkiqə: Mana, Israillarning həlki bizdin ziyadə awup həmdə bizdinmu küqlinip kətti.

□ **1:1 «Wə»** — «wə» degən bu söz «Misirdin qıqıx» degən kitabning «yaritilix» degən kitab bilən ziq baqlinixlik ikənlikini kərsitidu. «Yar.» 50:26ni kəring. **«Israil»** — oqurmənlərnin esidə barki, Huda Yaqubning ismini «Israil»ğa əzgərtkənidi («Yar.» 32:28, 35:10ni kəring). ■ **1:1** Yar. 46:8; Mis. 6:14.

■ **1:5** Yar. 46:27; Qan. 10:22; Ros. 7:14. ■ **1:7** Qan. 26:5; Ros. 7:17 □ **1:8 «Yüsüpni bilməydiqan yeni bir padixah»** — bəlkim «Hixsos Pirəwnlər» sulalisini aqduroqan kixi «Aqmos»

(miladiyədin ilgiri 1570-1546-yillar) boluxi mumkin. ■ **1:8** Ros. 7:18

10 Əmdi biz ularoşa nisbətən aqılanə ix tutayli; bolmisa, ular tehimu awup ketidu, mubada urux partlap qalsa, xundak boliduki, ular düxmənlirimiz tərəpkə ətüp, bizgə hujum qilip, yurttin qıqıp ketixi mumkin, — dedi.■

11 Xuning bilən ular ularni qattıq əmgəklər bilən harlax üqün ix baxlirini təyinləp nazarətqilikkə qoydi. Xuning bilən Israillar Pırəwn üqün Pitom bilən Raamsəs degən maddiy əxya saqlaydioğan xəhərlərnı yasap bərđi. □

12 Ləkin ularni *qanqə* əzgənsəri, bular xunqə kəpiyip həmmə yərni qaplıdi; buning bilən misirliklər Israillaroşa əq bolup kətti. □ ■

13 Xuning bilən misirliklər Israillaroşa zulum qilip, ularni tehimu qattıq ixlitip eqir ixlaroşa saldı.

14 Misirliklər ularni layqilik, hix-kesək kuyux wə etizlarning hərhil əmgəklirigə selip, ixning qattıqlıki bilən ularning turmuxioşa qattıq eqirqilik saldı; ularni nemə əmgəkkə salmisun, intayin japalık idi.

15 Misir padixahı ikki ibraniy tuqut anisioşa söz qilip (ularning birining ismi Xifrah, yənə birining ismi Puaş idi):□

16 — silər qağanlıki ibraniy hotunlarnı tuqduşanglar, tuqkanda obdan qaranglar; bowaq oqul bolsa, öltürüwetinglar; qız bolsa,

■ 1:10 Ros. 7:19 □ 1:11 «Raamsəs» — baxqa yərlərdə «Ramsəs» dəp atilidu. □ 1:12 «Israillaroşa əq bolup kətti» — yaki «Israillar tüpəylidin azar yedi». ■ 1:12 Zəb. 105:24-25 □ 1:15 «Ibraniylar» — yəhudiylarnı, yəni Israillarnı kərsitidu.

tirik qoyunglar, — dedi. □

17 Lekin tuqut aniliri Hudadin qorkup, Misirning padixahi ularoqa eytkandak qilmay, balki oqul bowaklarni tirik qoydi.

18 Xunga Misirning padixahi tuqut anilirini qakirtip ulardin: — Bu nemə qilqininglar?! Oqul balilarni nemixka tirik qoydunglar? — döp soridi.

19 Tuqut aniliri Pirəwngə jawab berip: — Ibraniy ayallar misirlik ayallarqo ohximaydu. Ular küqlük, saqlam-timən bolqini üqün tuqut aniliri ularning kexioqa yetip baroquqə, əzliri tuqut bolidu, — dedi.

20 Nətijidə, Huda tuqut anilirioqa iltipat kərsətti; Israil həlki dawamlıq kəpiyip, tehimu küqəydi.

21 Xundak boldiki, tuqut aniliri Hudadin qorkidioqan ihlasmən bolqanliki üqün Huda ularni aililik boluxka muyəssər qildi.

22 Buning bilən Pirəwn barlik puhralirioqa: — Israillardin yengi tuquloqan oqul balilarning həmmisini dəryaqa taxlanglar, lekin kız balilarning həmmisini tirik qaldurunglar, döp əmr qildi. □ ■

□ **1:16 «tuqkanda obdan qaranglar»** — Ibraniy tilida «tuqut orundukida səpselip qaranglar». □ **1:22 «dərya»** — məzkur kitabda «dərya» pəqət Nil dəryasini kərsitidu. Misirda həqkandak baxka qong dərya yok. Bügüngə qədər Misirliklər «dərya» desə, pəqət Nil dəryasinila kərsitidu. Muxu wəqələr yüz bərgən zamanlarda Misirliklər yənə Nil dəryasini «öz ilahirimizdin biri» döp həsabləp uningqo qokunatti. ■ **1:22** Ros. 7:19

Misir imperiyəsi

2

Musaning dunyaoq kelixi

1 Lawiyning jəmətidin bolqan bir kixi berip, Lawiyning nəslidin bolqan bir qizni hotunlukqka aldi. ■

2 Bu ayal həmilidar bolup, bir oqul tuqdi. Ana uning qirayliq ikənlikini kərüp, uni üq ay yoxurup saqlidi. ■

3 Uni yənə yoxuruxka amalsiz qaloqanda, qomuxtin bir sewət yasap, uningoqa yaryelim

■ 2:1 Mis. 6:20; Qel. 26:59

■ 2:2 1Tar. 23:13; Ros. 7:20; 1br. 11:23

wə mom suwap, balini iqigə selip, dəryaning kıroqikidiki qomuxluk arisioqa koyup koydi. □

⁴ Andin balining hədisi uningəqa nemə bolarkin dəp yiraktin qarap turdi.

⁵ U wakitta Pirəwnning kızi suəqa qəmülgili dərya tərəpkə kəldi; uning qəriliri dərya boyida aylinip yürdi. Pirəwnning kızi qomuxlukning arisida turoqan sewətni kərüp, has qərisini uni elip qikixka əwətti. □ ■

⁶ U sewətni eqip qariwidi, mana, bir oəul balini kərđi wə u bala yiqlap kətti. Məlikə uningəqa iq aəritip: — Bu xübhisizki ibraniylarning baliliridin biri ikən, dedi.

⁷ U qəqda balining hədisi Pirəwnning kızidin: — Mən berip, sili üqün balini emitip bəkidioqan bir ibraniy inik ana tepip keləymu? — dəp soridi.

⁸ Pirəwnning kızi uningəqa: — Barəqin, dedi. Kız berip bowəkning anisini qəkirip kəldi.

⁹ Pirəwnning kızi uningəqa: — Bu balini elip ketip mən üqün emitip bəqip bər; həkkingni berimən, dedi. Xuning bilən ayal balini elip ketip, uni emitip bəkti.

¹⁰ Bala qəng boləqanda uni Pirəwnning kızining

□ **2:3 «sewət»** — ibraniy tilida «sanduk» — bu səz «Yar.» 6:14də Nuə pəyoəəmbər yasioqan «kəmə»nimu bildüridu. **«dəryaning kıroqikidiki qomuxluk arisioqa koyup koydi»** — misirliklər Nil dəryasini iləh dəp qərioəaqqa, misirlik ayallarning Nil dəryasida daim yuyunux aditi bar idi. Xübhisizki, Musaning anisining xundəq kilixi misirlik bir ayalning uni tepiwelip, uningəqa rəhim kilip bəkiwəlsun, degənni məksət kiləqanidi.

□ **2:5 «sewətni»** — ibraniy tilida «sandukni». 3-ayəttiki izəhatni kərüng. ■ **2:5** Ros. 7:21; Ibr. 11:23

qexioqa elip bardi; u uningqa oqul boldi. U: «Mən uni sudin qikiriwaloqan» dəp uningqa Musa degən isimni qoydi.□

Musaning Israilni kutkuzmaqqi boluxi wə Midiyan dëlitigə qeqip ketixkə məjbur boluxi

¹¹ Musa qong bolqandin keyinki künlərdə xundak boldiki, u öz qerindaxlirining yenioqa bardi wə ularning eqir əmgəkkə seliniwatqanlikini öz kəzi bilən kərđi. Arida, bir misirlikning ibranıy qerindaxliridin birini uruwatqanlikini kərđi. ■

¹² U tət ətrapiqqa qarap, adəm yoqlukini kərüp, qeliki misirlikni urup öltürüp, qumqqa kəmüp yoxurup qoydi.

¹³ Ətisi u yənə qikip qariwidi, mana ikki ibranıy bir-biri bilən sokuxuwatatti; u yolsizlik qiliwatqan kixigə: — Öz qerindixingni nemixqa urisən? — dedi.

¹⁴ Qeliki kixi jawab berip: — Kim seni bizgə qakim wə soraqqi qilip qoydi? Qeliki misirlikni öltürginingdək menimu öltürməqkimusən? — dedi.

Musa bu gəpni anglap qorkup öz iqidə: «Mən qiloqan ix jəzmən axkara bolup qaptu!» dəp oylidi.■

□ **2:10 «Musa»** — ibranıy tilida «Musa» degən söz «tartip qikirix» degən söz bilən aqangdaxtur; qədimki Misir tilida «suning balisi» degən mənədə boluxi mumkin. Ahirida Musaning xərəplik burqi Israilni «su (yəni, Qizil Dengiz)din yaki su arqilik kutkuzup qikirixdin ibarət bolidu. Oqurmənlər diqqət qilsa, Pirəwnlərninq ismlirining kəpinqə «mos» yaki «mosis» degən qoxumqə bilən ahirlaxqinini bayqiyalaydu. ■ **2:11** Ros. 7:23; Ibr. 11:24,25 ■ **2:14** Ros. 7:27

15 Pirəwn həm bu ixtin həwər tepip, Musani öltürməkçi boldi; lekin Musa Pirəwnning aldidin keçip, Midiyan zeminiya berip olturaklaxti. Bir küni, u kudukning yenioya kelip olturdi. ■

16 Midiyanning kahinining yəttə kızı bar idi; ular kelip, atisining qoylirini suqirixka su tartip okurlaroya quyup tolduruxka baxlidi.

17 U wakitta *yərlik* padiqilar kelip, ularni həydidi, Musa kopup kızlaroya yardım berip, qoylirini suqirixip bərdi.

18 Ular atisi Reuəlning kexioya yenip kəlgəndə, ulardin: — Nemixka bugün xunqə tez yenip kəldinglar? — dəp soridi.

19 Ular jawab berip: — Bir misirlik adəm bizni padiqilarning qolidin kutkuzdi həmdə biz üqün su tartip, qoy padimizni suqiripmu bərdi! — dedi.

20 U kızlirioya: — Undakta u kixi hazır nədə?! Uni nemixka sirtta taxlap kəldinglar? Uni tamakka qakiringlar, — dedi.

21 Musa u kixi bilən billə turuxka maqul boldi. U kızı Zipporahni uningoya hotunlukka bərdi.

22 U ayal uningoya bir oqul tuqup bərdi; Musa «Mən yaka yurtta musapirdurmən» dəp, uning ismini Gərxom dəp qoydi. □ ■

23 Nuroqun künlər otüp, Misirning padixahi öldi. Israillar öz kulluk haliti tüpəylidin ah-zar urup,

■ 2:15 Ros. 7:29 □ 2:22 «Gərxom» — muxu isim «yaka yurtluk» degən söz bilən ahangdax. Musaning tunji balisioya bu isimni qoyuxi bəlkim Huda uningoya tapxurmakçi bolqan hizmət ornining xu yərdə əməslikini bildürux üqün boluxi mumkin. ■ 2:22 Mis. 18:2, 3

nalə-pəryad kətürdi; kulluktin boloqan pəryadi Hudaning huzuriqə berip yətti.

²⁴ Huda ularning aq-zarlırini anglap, Özining İbrahim bilən, İshaq bilən wə Yaqup bilən tüzgən əhdisini esigə aldı. ■

²⁵ Xuning bilən Huda İsrailarning hal-əhwalini kərđi wə Huda ularqə kəngül bəldi.

3

Hudaning Musani qaqirixi

¹ Musa bolsa keynatisi Midiyanning kaqini Yətroning qoy padisini baqatti. U qoylarni baxlap qəlning əng qetigə Hudaning teqi, yəni Hərəb teqining baqriqə kəldi. □

² Xu yərdə bir azoqanliktin ərləp qıkiwatqan ot yalkuni iqidin Pərwərdigarning Pərixtsisi uningqə kəründi. Mana, azoqanliq otta keyüwatqan bolsimu, lekin azoqan əzi keyüp kətmigənidi. □

³ Musa: — Mən berip, bu əjayip mənzirini kərüp baqay; azoqanliq nemixka keyüp kətməydiqandu? — dəp oylidi.

■ **2:24** Yar. 15:14 □ **3:1 «Yətro»** — Reuəlning yənə bir ismi. Bəzidə «Yətər» dəpmu yezilidu. **«U qoylarni baxlap...»** — Ottura Xərktə padiqilar adəttə qoylirini baxlap ularning aldida mangidu. **«Hərəb»** — Sinay teqining yənə bir nami. □ **3:2 «Pərwərdigarning Pərixtsisi»** — Təwrat dəwridə intayin alaəidə bir xəhs idi. Bəzi ixlarda u Hudaning ornida kərünətti. «Təbirlər» həm «Qoxumqə səz»imiznimu kərüng.

⁴ Pərwərdigar uning buni kərgili yoldin qətnəp *azojanliqqa* kəlgini kərdi; Huda azojanliq iqidin uni: — Musa! Musa! — dəp qaqirdi. U: Mana mən! — dəp jawab bərdi. □

⁵ U uningə: — Bu yərgə yekin kəlmə; putlir- ingdin kəxingni saləin; qünki sən turojan bu yər muqəddəs jaydur. □ ■

⁶ Mən atangning Hudasi, İbrahımning Hudasi, İshakning Hudasi wə Yaqupning Hudasiurmən, — dedi.

Buni anglap Musa Hudaəğa qaraxtin kərkup, yüzini etiwaldi. ■

⁷ Pərwərdigar uningə mundak dedi: — Bərək, Mən Misirda turuwatqan kəwmimning tartiwatqan azab-əqubətlerini kərdum, nazarətqilərninğ ularni *harlawatqanliqidin* kəlojan pəryadini anglidim; qünki Mən ularning dərdlerini bilimən. ■

⁸ Xunga Mən ularni misirliqlərninğ kəlidin kutkuzup, xu zemindin qıqirip, yahxi həm kəng bir zeminqə, sət bilən həsəl ekip turidinqan bir zeminqə, yəni Kanaaniy, Hıttiy, Amoriy, Pərizziy, Hıwiylar wə Yəbusiylərninğ yurtinqə elip berixqə qıxtüm.

⁹ Mana əmdi İsrailərninğ nalə-pəryadi Manga yətti, misirliqlərninğ ularəğa kəndak zulum

□ **3:4 «Musa, Musa»** — adəmninğ ismini ikki kətim qaqirix — Hudaning uningəğa boləjan qəngkur mehir-muqəbbitini wə əzigə tolimu əziz ikənlikini kərsitidu. □ **3:5 «Mukəddəs jay»** — «Mukəddəs Kitab»ta, «mukəddəs» degən söz «Hudaəğa məhsus ataləjan», «Hudaning ixlitixigə məhsus ayriləjan», «Hudaəqıla mənsup» degəndək mənidə ixlitilidu. ■ **3:5** Yə. 5:15 ■ **3:6** Mat. 22:32; Mar. 12:26; Luqa 20:37; Ros. 7:32 ■ **3:7** Ros.

qiloqanlikinimu kordüm.

¹⁰ Əmdi sən kəl, Mən seni həlkim Israillarni Misirdin elip qikix üqün Pirəwnning aldioğa əwətimən, — dedi.■

¹¹ Lekin Musa Hudağa: — Mən kim idim, Pirəwnning aldioğa berip Israillarni Misirdin qikiralioqudək? — dedi.

¹² U jawab berip: — Bərək, Mən sən bilən billə bolimən; sən qowmni Misirdin elip qikqandin keyin bu taqda Hudağa ibadət kilisilər; bu ix mana özüggə Mening seni əwətkinimning ispat-bəlgisi bolidu, — dedi.□ ■

¹³ Xuning bilən Musa Hudağa: — Mən Israillarning qexioğa berip ularğa: «Ata-bowiliringlarning Hudasi meni qexinglarğa əwətti» desəm, ular məndin: «Uning nami nemə?» — dəp sorisa, ularğa nemə dəp jawab berimən? — dedi.

¹⁴ Huda Musaga: — Mən «Əzəldin bar Boluqı»durmən — dedi.

Andin U: — Berip, Israillarğa: ««Əzəldin bar Boluqı» meni qexinglarğa əwətti» dəp eytkin,

■ 3:10 Zəb. 105:26; Hox. 12:14; Mik. 6:4; Ros. 7:35 □ 3:12 «sən qowmni Misirdin elip qikqandin keyin bu taqda Hudağa ibadət kilisilər; bu ix mana özüggə Mening seni əwətkinimning ispat-bəlgisi bolidu» — qizik ix xuki, Huda Musaga kərsətməkqi bolqan ispat-bəlgə u Hudaning əmrigə itaət kilip, uzun waqit ətkəndin keyin andin kərüldü; demək, Musaning iman-etiqadi xuning bilən sinilidu. ■ 3:12 Yə. 1:5

dedi.□

¹⁵ Huda Musoqa yənə: — Israillarqa: — «Ata-bowiliringlarning Hudasi, Ibrahimning Hudasi, Ishakning Hudasi wə Yakupning Hudasi boloqan «Yahwəh» meni kexinglarqa əwətti; U: *Yahwəh degən* bu nam əbədgiqə Mening namim bolidu, dəwrdin-dəwrgiqə Mən xu nam bilən əskə elinimən, dəydu» — degin.□

¹⁶ — Berip, Israilning aqsakallirini yioqip ularqa: — «Ata-bowiliringlarning Hudasi, yəni Ibrahim, Ishak wə Yakupning Hudasi boloqan Pərwərdigar manga kərünüp: — Mən silərnı yoklap kəldim, Misirda silərgə qandaq muamilə kiliniwatkanlikini kərdüm; □

¹⁷ xuning üqün sözüm xudurki, Mən silərnı Misirning zulumidin qikirip, Qanaaniylar, Hıttiyar, Amoriylar, Pərizziylər, Hıwiylar wə Yəbusiylarning zemini, yəni sūt bilən həsəl ekıp turidioqan zeminoqa elip barimən, dedi, — degin, dedi.

¹⁸ — Xuning bilən ular sening sözüggə kulak salidioqan bolidu. U waqıtta sən, özüng wə Israilning aqsakalliri bilən birgə Misir padixahining

□ **3:14 «Mən «Əzəldin bar Boləuqi»durmən»** — yaki «Mən əslı Əzümdurmən» yaki «Həmixə barnıng Əzi Məndurmən». Bu nam (ıbraniy tilida «Yahwəh»), xühısızki, Hudaning heq əzgərməydiqanlikı, unıng hərdaım «waqıttın sirt»ta turuwatkanlikı, ətmüx, hazır yaki kəlgüsü waqıtlar bilən qəklənməydiqanlikini kərsitip təkitləydu. Adəttə tərijimimizdə bu nam «Pərwərdigar» dəp tərijimə kilinidu. □ **3:15 «Yahwəh»** — daim tərijimimizdə «Pərwərdigar» degən nam bilən tiləqa elinidu. U toqruluk 3:14tiki izahatni kərüng. □ **3:16 «Yoklax»** — bu peil Huda bilən munasiwətlik ixlitilgən bolsa, qəmhörlük kilix, insanning həlidin həwər elixni öz iqigə alidu.

aldioğa berip, uningöa: «Ibraniylarning Hudasi Pərwərdigar biz bilən kərüxti. Əmdi sizdin ötünimizki, bizgə üq künlük yolni besip, qəlgə berip, Hudayimiz Pərwərdigaröa kurbanlıq kılıxka ijazət bərgəysiz» — dənglar.

¹⁹ Ləkin Misir padixahining hətta kudrətlik bir qolning astida turupmu, silərnı yənıla qoyup bərməydiöiqinini bilimən.

²⁰ Xunga qolumnı uzıtıp, misirliklərnı Mən öz zemini iqidə kərsətməkqi bolöqan hərhil karamət-məjizilirim bilən urimən; andin *Pirəwn* silərnı qoyup beridu.

²¹ Bu qəwmni misirliklərnıng aldidə iltipat tapturimən wə xuning bilən xundak boliduki, silər xu yərdin qıqkıninglarda, kuruq qol qıqmaysilər.

²² Bəlki hərбір ayal kixi öz qoxnisidin wə öz öyidə olturuxluk yat ayaldin kümüx zinnət buyumliri, altun zinnət buyumliri wə kiyim-keqəklərnı tələp qilidu. Bu nərsilərnı oqul-qızlıringlaröa taqaysilər, kiydürisilər; xu tərıkidə misirliklərdin olja alöqan bolisilər, — dedi.■

4

Hudaning Musaoğa alahidə iktidar ata qılıxi

¹ Musa jawab berip: — Mana, ular manga ixənməy turup, sözümgə kulak salmaydu,

■ 3:22 Mis. 11:2; 12:35; Əz. 39:10

bəlki: «Pərwərdigar sanga kərünmidi», deyixi mumkin, dedi.

² Pərwərdigar uningə: — Qolungdiki bu nemə? — dəp soridi.

U: — Bu bir həsa, dəp jawab bərđi.

³ U: — Uni yərgə taxla, dedi. Uni yərgə taxliwidi, u bir yılanə aylandı; Musa uning aldidin kaqti.

⁴ Andin Pərwərdigar Musə: — Qolungni uzitip, uni quyrukidin tut, dewidi, u qolini uzitip, uni tutti. U yənə uning qolida həsiə aylandı.

⁵ *Pərwərdigar yənə*: — Buning bilən ular atabowilirining Hudasi, yəni İbrahimning Hudasi, İshakning Hudasi wə Yəqubning Hudasi boləan Pərwərdigarning sanga kərünginigə ixinidu, — dedi.

⁶ Pərwərdigar uningə yənə: — Qolungni qoynungə saləin, dewidi, u qolini qoyniə selip qikiriwidi, mana, qoli pesə-mahaw kesiligə griptar bolup qardək akirip kətti.

⁷ Andin uningə: — Qolungni yənə qoynungə saləin, dewidi, qolini qoyniə saldı. Uni yənə qoynidin qikiriwidi, mana, öz əksigə kelip ətlirining baxkə yərliridək boldi.

⁸ Pərwərdigar yənə: — Xundək boliduki, əgər ular sanga ixənməy, aldinkı məjizilik alamətkə kəngülximisə, ular ikkinqi məjizilik alamətkə ixinidu. □

⁹ Həlbuki, ular bu ikki məjizigə yənəla ixənmisə wə ya sözünggə kulək salmisa, undəkta sən *Nil*

□ 4:8 «Aldinkı məjizilik alamətkə kəngülximisə, ular ikkinqi məjizilik alamətkə ixinidu» —İbraniy tilida «aldinkı məjizilik alamətning gepigə kulək salmisa, ular ikkinqi məjizilik alamətning gepigə ixinidu».

dəryasining süyidin elip, quruq yərgə təkkin. Xuning bilən sən dəryadin aloqan su quruq yər üstidə qanoqa aylinidu, dedi.■

¹⁰ Andin Musa Pərwərdigarqo: — Əy Igəm, mən əslidinla gəpkə usta əməstim, sən qulungqo səz qiloqandin keyinmu yənila xundak; qünki mən aqzim kalwa wə tilim eqir adəmmən, — dedi.

¹¹ Pərwərdigar uningqo: — Kim insanoqa eqiz bərgən? Kim adəmnı gaqa yaki gas, kərgüqi yaki kor qiloqan? Xundak qiloquqi Mən Pərwərdigar əməsmu?

¹² Əmdi sən barqin, Mən Əzüm sening aqzing bilən billə bolimən, nemə səzləydiqiningni sanga eqitip turimən, — dedi.■

¹³ Lekin u: — Əy Igəm! Səndin etünüp qalay, Sən *bu ixka* haloqan *baxka* birsini əwətip, xuning qoli bilən qiloqin! — dedi.

¹⁴ Buni anglap Pərwərdigarning qəzipi Musoqa tutixip: — Lawiylardin boləqan akang Hərun bar əməsmu? Uning gəpni obdan qilalaydiqinini bilimən. Mana, u əmdi sening aldingqo qikixka allıqaqan yoloqa qikti; u seni kərsə, kəngli tolimu hux bolidu.

¹⁵ Əmdi dəydiqan gəplərnı uningqo eyt; Mən Əzüm sening aqzing bilən billə wə uning aqzi bilən billə bolimən, nemə qilix kerəklikinglarnı silərgə eqitimən. □ ■

¹⁶ Hərun sening ornungda həlkkə səzləydu; xundak boliduki, u sanga eqiz bolidu, sən uningqo

■ 4:9 Mis. 7:19 ■ 4:12 Mat. 10:19; Mar. 13:11; Luqa 12:12

□ 4:15 «Əmdi dəydiqan gəplərnı uningqo eyt» — ibraniy tilida «uningqo gəp qilip aqziqo dəydiqan səzlərnı saloqin».

■ 4:15 Mis. 7:2

Hudadək bolisən.

¹⁷ Bu hasini qolungoqa elip, uning bilən xu mejjizilik alamətlərni kərsitisən, — dedi.

Musaning Misiroqa kaytixi

¹⁸ Xuning bilən Musa keynatisi Yətroning qexioqa yenip berip, uningqa: — Manga ijazət bərgəyla, Misirdiki qerindaxlirimning qexioqa baray, ular hayatmu, əməsmu kərüp keləy, dedi. Yətro Musoqa: — Aman-esən berip kəlgin, — dedi.

¹⁹ Musa tehi Midiyandiki waqtida, Pərwərdigar uningqa yənə: — Misiroqa yenip barəqin! Qünki sening jeningni istigən kixilər əlöp kətti, — dedi.

²⁰ Xuning bilən Musa ayali wə oqullirini elip, ularni bir exəkkə mindürüp, Misir zeminiqqa berixka yoloqa qikti. Mangqanda Musa Hudaning hasisini aloqaq kətti.

²¹ Pərwərdigar Musoqa: — Misiroqa yenip barəqiningda sən agah bol, Mən qolungoqa tapxuroqan barliq karamətlərni Pirəwnning aldida kərsətkin. Lekin Mən uning kənglini həlkni qoyup bərmigüdək qattik qilimən.

²² Sən Pirəwnqə: — «Pərwərdigar mundaq dəydu: — Israil Mening oqlum, Mening tunji oqlum bolidu.

²³ Xuning üqün Mən sanga: Oqlumni Əzümgə ibadət qilixka qoyup bər, dedim. Uningqa yol qoyuxni rət qilidiqan bolsang, sening tunji

oqlungni oltürimən» — degin, — dedi.□

²⁴ Əmma Musa səpər kılıp bir konaləuəyə kəlgəndə, Pərwərdigar uningəyə uqrap, uni oltürüwətməkqi boldi.

²⁵ Xuning bilən Zipporah bir qakmaq texini elip, oqlining hətnilikini kesip, uni erining ayioqəyə taxlap: — Sən dərwəkə aldimda qan təkər ər ikənsən! — dedi.□

²⁶ Xuning bilən Pərwərdigar uni qoyup bərdi (bu qaqda Zipporah uningəyə: «Sən dərwəkə aldimda qan təkər bir ər ikənsən!» — dedi. Bu sözini u hətnə tüpəylidin eytti).□

²⁷ Pərwərdigar Hərunəyə: — Sən qəl-bayawanəyə berip, Musa bilən kərükkin, dewidi, u berip Hudaning teqida uning bilən uqrixip, uni səydi.

²⁸ Musa əzini əwətkən Pərwərdigarning həmmə səzliri bilən qilixqə buyruəyan barlıq möjizilik alamətlərnə Hərunəyə dəp bərdi.

²⁹ Andin Musa bilən Hərun berip, Israillarning barlıq aqsakallirini yioqdi.

³⁰ Hərun Pərwərdigarning Musəyə eytkən həmmə səzlrini bayan qildi wə həlkning kəz

□ **4:23 «Oqlumni Əzümgə ibadət qilixqə qoyup bər, dedim. Uningəyə yol qoyuxni rət qilidioəyan bolsang, sening tunji oqlungni oltürimən»** — yaki «Oqlumni Əzümgə ibadət qilixqə qoyup bərgin degən bolsammu, sən uni qoyup bərmiding. Bu səwəbtin Mən əmdi sening tunji oqlungni oltürimən». □ **4:25 «hətnilikini... ayioqəyə taxlap»** — yaki «hətnilikini... ayioqəyə təgküzüp». **«Sən dərwəkə aldimda qan təkər ər ikənsən!»** — Zipporahning bu sözi wə bu sirlik wəkə toqruluk «qoxumqə səz»imizdə azraq tohtilimiz. □ **4:26 «hətnə tüpəylidin»** — muxu yərdə ibraniy tilida «hətnə» kəplük xəklidə — «hətnilər».

aldida xu məjzilik alamətlərni kərsətti.

³¹ Buni kərüp, həlk ixəndi; Pərwərdigarning Israillarni yoqlap, ular uqriqan harliqlarni kərgənlikini angliqan haman, baxlirini egip səjdə qilixti.

5

Musa wə Hərurning Pirəwn bilən kərüxüxi

¹ Andin Musa bilən Hərwnning aldioğa berip, uningoa: — Israilning Hudasi Pərwərdigar sanga: — «Ularining berip qəldə Manga ibadət kilip, həyt ötküzüxigə qowmimoğa yol qoysun» dəydu, — dedi.

² Lekin Pirəwn jawab berip: — Uning səzigə qulak selip, meni Israiloğa yol qoyuquzidioğan qandaq Pərwərdigar ikən u? Mən u Pərwərdigarni tonumaymən həm Israiloqimu yol qoymaymən, dedi.■

³ Ular söz qilip: — Ibraniylarning Hudasi biz bilən kərüxti. Xunga etünimizki, bizgə Pərwərdigar Hudayimizoa qurbanlik sunux üqün bizgə qəlgə berixka üq künlük yoloğa ruhsət bərgəysiz. Bolmisa, U bizni waba yaki qiliq bilən uruxi mumkin, — dedi.■

⁴ Lekin Misirning padixahi ularoa jawab berip: — Əy Musa wə Hərwn, nemixka ikkinglar həlkni ixliridin tohtitip qoymaqçi bolisilər? Berip öz əpkixinglarni kətürünglar! — dedi.

⁵ Pirəwn yənə: — Mana, həlk yurtta ziyadə awup kətti. Silər bolsanglar, ularni əpkəxliridin halas qilməqçisilər, dedi.

⁶ Xu küni Pirəwn nazarətqilərgə wə nazarətqilərnin qol astidiki ix baxliriəta buyruk qüxürüp: —

⁷ Həzirdin baxlap həlkqə ilgirikidək kesək quyuxqa saman bərmənglar! Ular samanni əzliri yioşun.

⁸ Ləkin ilgiri qanqilik kesək quyup kəlgən bolsa, həlihəm kəm qilmay xunqilik kesək quydurunglar; qünki ular hurunlixip: «Huday-imizəta qurbanlik ətküzüxkə bizni barəqili koy» dəp oqəlwə qilixiwatidu.

⁹ Əmdi ularni əz ixioəta toluq bənd bolup, yaloəan-yawidaq gəplərgə kulak salmasliki üqün, bu adəmlərnin üstigə tehimu eqir əmgəklərnin yüklənglar, — dedi.

¹⁰ Xuning bilən həlkning üstidiki nazarətqilər bilən ix baxliri qikip həlkqə: Pirəwn xundaq dediki, mən əmdi silərgə saman bərməydiyən boldum.

¹¹ Əzünglar beringlar, əzünglar üqün qəyərdin saman tapalisanglar, xu yərdin elip kelinglar; ləkin qilidiətan ixliringlar bolsa qilqilikmu kəməytilməydu, — dedi.

¹² Buning bilən həlk pütkül Misir zeminioətarilip, samanning ornioəta pahal yioqixqa baxlidi.

¹³ Nazarətqilər bolsa ularni qistap: Silərgə saman berilgən qəqdikidək həzirmu hər künlük ixni xu küni qilinglar, dedi.

¹⁴ Israillarning üstigə Pirəwnning nazarətqiliri təripidin qoyuloəan Israillik ix baxliri tayaq yedi

wə: — Tünügün wə бүгүн nemixka kesək kuyux wəzipsini burunkidək toxkuzup orunlimidinglar?! — dəp til ixitti.

15 Andin Israillik ix baxliri Pirəwning aldioğa berip: Nemixka öz kullirioğa mundak muamilə kildila?

16 Öz kullirioğa heq saman berilmidi. Lekin *nazarətqilər* yənla «kesək kuydurunglar» dəp bizni buyruydu. Mana, öz kulliri tayak yəwatidu, əmma əyib bolsa əzlirining adəmliridə, dəp pəryad kildi.

17 Lekin u yənə: — Silər hurun ikənsilər! Hurun ikənsilər! Xunga silər: «Berip Pərwədigarğa qurbanlik ötküzüximizgə ijasət bər dəwatisilər.

18 Kaytip berip ixingni kilix! Silərgə saman berilməydu, biraq kesəkləni bəlgiləngən san boyiqə *awwalkidək* toluk tapxuruxisən, dedi.

19 Israillik ix baxliri *Pirəwning*: «Silər hərkünlik wəzipəngləni, yəni tələp kiloğan kesəkləni bəlgiləngən sandin keməytsənglar kət'iy bolmaydu» deginigə qarap, bexioğa balaqazaning qüxidioğanlığını bilixti.

20 Ular Pirəwning aldidin qikip keliwatkinida, ular bilən kərüxüxkə kelip xu yərdə saqlap turoğan Musa wə Hərun bilən uqrixip qaldı.

21 Ular Musa bilən Hərunoğa: — Bizni Pirəwning nəziridə wə uning əməldarlırining nəziridə sesitip, bizni öltürüxkə ularning kolioğa kiliq tutkuzoqinglar üqün, Pərwədigar

silərning üstünglərə qəhüm kılsun! — dedi.□

Hudaning Israillarni azad qılixqa wədə qılixı

²² Xuning bilən Musa Pərwərdigarning aldiə qə yenip berip uningə qə: — Əy İgəm, nemixqa bu həlkni balaə qə tikting? Sən nemə üqün meni əwəting?

²³ Qünki mən Pirəwnning aldiə qə kirip Sening naming bilən söz qılənimdin tartip, u bu həlkning üstigə tehimu ziyadə azab qılə qili turdi. Əmma Sən tehiqə qowmingni heq qutkuzmiding, — dedi.

6

¹ Lekin Pərwərdigar Musaqə: — Əmdi sən Mening Pirəwngə qilidiə qanlirimni kərisən; qünki u qüdrətlik bir qöldin məjburlinip, ularni qoyup beridu, qüdrətlik bir qolning səwəbidin əzining zeminidin ularni qoqlap qıqiriwetidu, — dedi.

² Andin Huda Musaqə *yənə* söz qilip mundaq dedi: — Mən Pərwərdigardurmən.

³ Mən İbrahimoqə, Ishakqa wə Yakupqa Qadir-mutlək Təngri süpitidə kəründüm; lekin

□ **5:21 «Əməldarlıri»** — ibraniy tilida «hizmətkarlıri» yaki «qulliri». Gərqə muxu kixilər Pirəwnning ordisida əməldarlık orunda turoqan bolsimu, lekin ular yənə qə Pirəwnning «qulliri» dəp həsablanoqan bolsa kərək.

«Yahwəh» degən namim bilən ularoşa axkara tonulmidim. □

⁴ Mən ular bilən: — «Silər musapir bolup olturoşan zeminni, yəni Qanaan zeminini silərgə berimən» dəp, ular bilən əhdə baqlixip wədə kıləşanmən.

⁵ Əmdi Mən misirliklər kıl kılıp zulum saləşan Israillarning aq-zarlırını anglap, kıləşan xu əhdəmni esimgə aldim.

⁶ Xunga Israillaroşa mundaq degin: — «Mən Pərwərdigardurmən; Mən Əzüm siləni misirlikləarning eqiir yūkliri astidin qikirip, ularning kulluqidin azad kılıp, kolumni uzitip ularoşa qong balayi'apətləni qūxūrūp, silərgə həmjəmət bolup hərlūkkə erixtūrimən. □

⁷ Siləni Əz kəwmim boluxka qəbul kılımən wə Əzüm Hudayinglar bolimən; xuning bilən silər əzūngləni misirlikləarning yūklirining astidin kutkuzup qıkarəşuqining Mən Hudayinglar Pərwərdigar ikənlikini bilisilər.

⁸ Mən xuning bilən siləni kəl kətūrūp İbrahimoşa, İshakka wə Yaqupka berixkə kəsəm kıləşan zeminəşa elip barimən; Mən u yəni silərgə miras kılıp zeminlikka berimən; Mən Pərwərdigardurmən».

⁹ Bularning həmmisini Musa Israillaroşa dəp bərđi; lekin ular eqiir kulluq azabidin piəşanoşa

□ **6:3 «Yahwəh»** — muxu namni adəttə «Pərwərdigar» dəp tərjimə kılımiz. «Yahwəh» degən namim bilən ularoşa axkara tonulmidim» degən səzlər toşruluk «koxumqə səz»imizni kəring. □ **6:6 «silərgə həmjəmət bolup hərlūkkə erixtūrimən»** —ibraniy tilida «gaal» degən bir peil bilənla ipadilinidu. Bu peil toşruluk «Təbirlər» wə «Ayup» 19:25 wə izahatinimu kəring.

qüxkən bolup, uningə qulak salmidi.□

¹⁰ Andin Pərwərdigar Musağa yənə: —

¹¹ Berip Misirning padixahı Pirəwngə: «Israil-larning zeminigdin ketixigə yol qoy», dəp eytkin, dedi.

¹² Lekin Musa Pərwərdigarning aldida: Mana, Israillar manga qulak salmioğan yərdə, Pirəwn qandakmu məndək kalpuki hətnə qilinmioğan bir adəmgə qulak salsun? — dedi.□

¹³ Əmma Pərwərdigar Musa wə Hərunoğa səzləp, ularning Israillaroğa wə Misirning padixahı Pirəwngə Israillar toqruluk: — «Ular Misir zeminidin elip qıqirilsun» degən əmr yətküzüxini buyrudi.

Musa bilən Həruning əjdadliri, nəsəbnamisi

¹⁴ Təwəndikilər jəmət baxlikliri: — Israilning tunji oqlı boloğan Rubənnig oqulliri Hənuq, Pallu, Həzron wə Karmi. Bular bolsa Rubənnig nəsilliri idi.■

¹⁵ Ximeonning oqulliri: — Yəmuəl, Yamin, Oħad, Yaqin, Zoħar wə qanaanlıq ayaldin boloğan Saullar idi; bular Ximeonning nəsilliri idi.■

□ **6:9 «pioğanə qüxkən bolup,...»** — yaki «səwrsizliktin qidimay,...» □ **6:12 «kalpuki hətnə qilinmioğan»** — bu

səzler bilən Musa əzining əqzi kalwa bolupla qalmaq, yənə (əzining 4:10-17də hatiriləngən Hudağa boloğan qaxxaxirini əsləp) əzining Hudaning aldida heli nalayiq ixlarni qiloğanlıqini, gəp-səzdə gunahı bar adəm ikənlikinimu kərsətməqci. ■ **6:14**

Yar. 46:9; Qəl. 26:5; 1Tar. 5:3 ■ **6:15** Yar. 46:10; Qəl. 26:12; 1Tar. 4:24

16 Lawiyning oqullirining isimliri, nəsəbnamilirigə asasen: Gərxon, Kohat wə Mərari; Lawiyning ɵmrining yilliri bir yüz ottuz yəttə yil boldi.■

17 Gərxonning oqulliri aililiri boyiqə: — Libni wə Ximəy.■

18 Kohatning oqulliri: — Amram, Yizhar, Həbron bilən Uzziəl. Kohat bir yüz ottuz üq yil ɵmür kɵrdi.■

19 Mərarining oqulliri: — Maħli wə Muxi. Bular nəsəbnamiliri boyiqə Lawiyning nəsilliri idi.■

20 Amram ɵz həmmisi Yokəbədni hotunluqqa aldi, Yokəbəd uningɵa Hərun wə Musani tuqup bərđi. Amram bir yüz ottuz yəttə yil ɵmür kɵrdi.□ ■

21 Yizharning oqulliri: — Korah, Nəfəg wə Zikri idi.

22 Uzziəlning oqulliri: — Mixəəl, Əlzafan wə Sitri idi.

23 Hərun bolsa Nahxonning singlisini, yəni Aminadabning kızı Elixebani hotunluqqa aldi. U uningɵa Nadab bilən Abihuni, wə Əliazar bilən Itamarni tuqup bərđi.■

24 Korahning oqulliri: — Assir, Əlkanah wə Abi'asaf; bular Korahlarıning nəsilliri idi.

25 Hərunning oqli Əliazar Putiəlning kizlirining birini hotunluqqa aldi; u uningɵa Finihəsni

■ 6:16 Yar. 46:11; Qəl. 3:17; 26:57; 1Tar. 6:1-30 ■ 6:17 1Tar.

6:2; 23:7 ■ 6:18 1Tar. 6:3; 23:12 ■ 6:19 1Tar. 6:4; 23:21

□ 6:20 «Amram ɵz həmmisi Yokəbədni hotunluqqa aldi»

— xu qaşda ɵz həmmisini hotunluqqa elix mən'i kilingən ɵmr

(«Law.» 18:12-23) tehi Israilɵa berimligənidi. ■ 6:20 Mis. 2:1;

Qəl. 26:59 ■ 6:23 Qəl. 3:2; 26:60; 1Tar. 5:29; 24:1

tuoqur bardi; bular bolsa öz nəsəbi boyiqə həmmisi Lawiylarning jəmət baxkliri idi.

²⁶ Pərwərdigarning: — Israillarni qoxunlardək top-topi bilən Misir zeminidin elip qikinglar, degən əmrini tapxuriwaloquqilar dəl muxu Hərun bilən Musa idi.

²⁷ Israillar Misirdin qikirilsun, dəp Misirning padixahı Pirəwngə söz kılqanlar dəl bu kixilər, yəni muxu Musa bilən Hərun idi.

Hərurning Musaqə wakalitən səzlixı

²⁸ Pərwərdigar Misirning zeminida Musaqə söz kılqan waqtida

²⁹ Musaqə: «Mən Pərwərdigardurmən. Sanga eytkinimning həmmisini Misirning padixahı Pirəwngə degin», dəp əmr kildi.

³⁰ Lekin Musa Pərwərdigarning aldida: — Məndək kalpuki hətnə kılınmioqan bir kixigə Pirəwn kandaqmu kulak salsun?» — dəp jawap bərgənidi.■

7

¹ Xuning bilən Pərwərdigar Musaqə: — Mana, Mən Pirəwnning aldida seni Hudaning ornida kildim. Akang Hərun bolsa sening pəyoqəmbiring bolidu.

² Mən sanga buyruqinimning həmmisini *uningoqə* dəysən; andin akang Hərun Pirəwngə

uning öz zeminidin Israillarni qoyup berixi kerakliki toqrisida söz kilidu. □ ■

³ Lekin Mən Pirəwnning kənglini kattik kilimən; buning bilən Mən Misir zeminida möjizilik alamətlər wə karamətlirimni köpləp kərsitimən.

⁴ Xundaktimu, Pirəwn silərgə kulak salmaydu. Əmma Mən Misirning üstigə həküm qikirip qolumni uzitip, qong balayi'apətlərnə qüxürüp, qoxunlirim boləqan Əz qowmim Israillarni Misir zeminidin qikirimən.

⁵ Əz qolumni Misirning üstigə sozoqinimda, Israillarni ularning arisidin qikəroqinimda misirliklər Mening Pərwərdigar ikənlikimni tonup yetidu, — dedi.

⁶ Musa bilən Hərun xundak kildi; Pərwərdigar ularəqə kəndak tapiloqan bolsa, ularmu xundak kildi.

⁷ Ular Pirəwngə söz kiloqan wakitta Musa səksən yaxka, Hərun səksən üq yaxka kirgənidi.

Hərurning həsisi

⁸ Pərwərdigar Musa bilən Hərunəqə söz kilip: —

⁹ Əmdi Pirəwn silərgə: — Əzünglarni təstikləp bir möjizə kərsitinglər, desə, sən Hərunəqə: — Həsangni elip Pirəwnning aldioqə taxlioqin, dəp eytkin. Xundak kilixi bilənla həsa yilanoqə aylinidu, dedi.

□ **7:2 «Hərun bolsa sening pəyoqəmbiring bolidu»** — demək, Hərun əzi Musaning səzlrini Pirəwngə yəki həlkəyə yətküzidu.

■ **7:2** Mis. 4:14

¹⁰ Xuning bilən, Musa bilən Hərun Pirəwnning aldiqə berip, Pərwərdigarning buyruqinidək kildi; Hərun həsisini Pirəwn bilən uning əməldarlırining aldiqə taxlıwidi, u yılanqə aylandı. □

¹¹ U wəqıttə Pirəwn danıxmənliri wə sehrigərlirini qakirtip kəldi; Misirning jadugərlirimu öz jadusi bilən ohxax ixni kildi.

¹² Ularning hərbiəri öz həsisini taxlıdi; ularmu yılanqə aylandı. Ləkin Hərunning həsisi ularning həsilirini yutup kətti.

¹³ Birəq Pərwərdigar eytkəndək Pirəwnning kəngli kəttiklik bilən Pərwərdigar eytkəndək ularqə kuləq salmidi.

Birinqi apət — qan apiti

¹⁴ Andin Pərwərdigar Musaqə mundəq dedi: — Pirəwnning kəngli kəttik; u kəwmni qoyup berixni rət qilidu.

¹⁵ Əmdi sən ətə səhərdə Pirəwnning kexiqə barqin (xu wəqıttə u su boyiqə qikidu) — Sən uning bilən kərxüxkə dəryaning boyida saqlap turoqin; yılanqə aylanqan həsini qolungqə eliwal.

¹⁶ Sən uningqə mundəq degin: — «İbraniylarning Hudasi Pərwərdigar meni aldingqə: «Qəldə Manga ibadət qilixi üqün qəwmimni qoyup bər» deyixkə əwətkənidi; ləkin mana, bu wəqıtkiqə həq anglimiding.

□ **7:10 «Pirəwnning əməldarlıri»** — məzkur kitabta «Pirəwnning əməldarlıri» ibraniy tilida «hizmətkarlıri» degən söz bilən ipadilinidu.

17 Xunga Pərwərdigar sanga: — «Sən xu *alamat* bilən Mening Pərwərdigar ikənlikimni bilisən», dəydu — Mana, mən qolumdiki hasa bilən dəryaning süyini ursam, su qanoqa aylinidu,

18 dəryaning belikliri ölüp, dəryaning süyi sesip ketidu; misirliklar sudin səskinip, iqəlməydiğan bolup qalidu».

19 Pərwərdigar Musoqa yənə: — Sən Hərunoqa: — Hasangni elip misirliklarning suliri qanoqa aylansun dəp ularning üstigə, yəni ekınliri, ɵstəngliri, kɵlliri wə su ambarliri üstigə qolungni uzatqın. Xuning bilən pütkül Misir zeminida, hətta yaqıaq wə tax qaqılardiki sularmu qanoqa aylinidu, degin, dedi.

20 Musa bilən Hərun Pərwərdigarning buyruqınıdək kildi; Hərun Pirəwn wə əməldarlırining kɵz aldida hasini kɵtürüp, dəryaning süyini uruwidi, pütün dəryaning süyi qanoqa aylinip kɵtti. ■

21 Dəryadiki beliklar ölüp, dəryaning süyi sesip kɵtti. Misirliklar dəryaning süyini iqəlməydiğan bolup qaldı, pütkül Misir zemini qanoqa toldı.

22 Lekin Misirning jadugərlirimu ɵz jaduliri bilən hɵm xundaq kildi. Bu səwəbtin Pərwərdigar eytkəndək Pirəwnning kɵngli qattik bolup, ularoqa kulak salmidi;

23 əksiqə Pirəwn ɵyigə kaytip ketip, bu ixka hɵq pisənt qilmidi.

24 Dəryaning süyini iqəlmigini üqün barlık misirliklar iqküdək su tepix üqün dəryaning

ətraplırını kolidi.

²⁵ Pərwərdigar dəryani urup, yənə yəttə kün etti.

8

İkkinqi apət — paqa apiti

¹ Andin Pərwərdigar Musaqə: — Pirəwnning aldiqə berip uningqə: — Pərwərdigar mundaq dəydu: — «Manga ibadət qilixqə Əz qowmimni qoyup bər.

² Lekin ularni qoyup berixni rət qilsang, mana, Mən dəlitingning həmmə yerini paqılar bilən basturup urimən.

³ Dəryada top-top paqılar pəyda bolup, *dəryadin* qikip ordangoqə, hujrangqə, orun-kərpənggə, əməldarliringning əylirigə kiriwalidu, xuningdək həlqıngning uqisioqə, tonur wə təngniliringgə yamixip qikiwalidu. □

⁴ Paqılar əzüngning üstibexioqə, həlqıngning üstibexioqə wə həmmə əməldarliringning üstibexioqə yamixip qikiwalidu» — degin, — dedi.

⁵ Pərwərdigar Musaqə: — Sən Hərunoqə: Paqılarning Misir zeminining üstigə qıqixi üqün qolungni uzitip, hasangni ekinlar, əstənglər wə kəlləning üstigə xiltioqin, degin — dedi.

⁶ Xuning bilən Hərun qolini Misirning suliri üstigə uzatti; xundaq kiliwidi, paqılar qikip Misir zeminini qaplidi.

□ **8:3 «ordangoqə»** — yaki «əyünggə».

⁷ Lekin jadugərlərmu öz jaduliri bilən ohxax ixni qilip, Misir zemini üstigə paqılarni pəyda qildi.

⁸ Pirəwn Musa bilən Hərunni qakirtip: — Paqılarni məndin wə həlqimdin neri qilix üçün Pərwərdigardın ətününglər. Xundak bolsa, mən həlqingni Pərwərdigarəqa qurbanlıq qilsun dəp qoyup berimən, dedi.

⁹ Musa Pirəwngə: — Boptu, mən izzitingni qilay, pəkət dəryadiki paqılarla qelip, baxqiliri özüngdin wə əyliringdin ayrilsun dəp, sən, əməldarliring wə həlqing üçün mening dua qilidioqan waqtimni bekitkin, dedi.□

¹⁰ U jawab berip: — Ətə bolsun, dedi.

Musa uningəqa: — Hudayimiz Pərwərdigarəqa ohxax heqbirining yoqluqini bilixing üçün sening deginingdək bolsun.

¹¹ Paqılar səndin, əyliringdin, əməldarliring wə həlqingdin qikip ketidu; pəkət dəryadila qalidu, dedi.

¹² Xuning bilən Musa wə Hərun Pirəwnning aldidin qikip kətti. Andin Musa Pirəwnning üstigə əwətilgən paqılar toqrisida Pərwərdigarəqa nida qildi.

¹³ Pərwərdigar Musaning tiliginidək qildi. Buning bilən əylərdiki, həylilərdiki wə etizlərdiki paqılar öldi.

¹⁴ Həlq ularni yioqip dəwə-dəwə qildi, *pütkül* yurt-zemin sesiqqilikqa toldi.

¹⁵ Lekin Pirəwn apəttin halas boləqinini kərgəndə, kenglini kattıq qilip, Pərwərdigar eytkinidək ularəqa kulak salmidi.■

□ **8:9 «mən izzitingni qilay»** — ibraniy tilida «məndin izzətke muyəssər boləqin». ■ **8:15** Mis. 7:14

Üqinqi apət — paxa apiti

16 Andin Pərwərdigar Musaqə: — Sən Hərunoqə: — Həsangni uzitip, yərning topisini uroqin. Buning bilən u paxioqə aylinip, pütkül Misir zeminini qaplaydu, degin, — dedi. □

17 Ular xundak qildi; Hərun qolini uzitip həsisi bilən yərning topisini uruwidi, adəmlər wə haywanlarning üstibexini paxa basti; pütkül Misir zeminidiki topa-qanglar paxioqə aylandı. ■

18 Jadugərlərmu öz jaduliri bilən xundak qilip paxa pəyda qilixqə urunoqan bolsimu, pəyda qilalmidi. Paxilar bolsa həm adəmlərnin həm haywanlarning üstibexini qaplap kətti.

19 Andin jadugərlər Pirəwngə: — Bu ix Hudaning barmiqining qiloqini! — deyixti. Lekin Pirəwn kənglini qattiq qilip, Pərwərdigar eytkinidək ularoqə qulak salmidi.

Tətinqi apət — kəküyünlər apiti

20 Pərwərdigar Musaqə: — Ətə səhər qopup Pirəwnning aldiqə berip turoqin — (xu wakitta u su boyioqə qikidu) uningə: «Pərwərdigar mundak dəydu: — Manga ibadət qilixi üqün Öz qowmimni qoyup bər!

21 Qünki əgər qowmimni qoyup bərmisəng, mana Mən sening wə əməldarliring, həlqing üstigə, öyliringgə kəküyünlərnə əwətimən; xuning bilən misirliqlarning öyliri wə hətta ular

□ **8:16 «paxioqə»** — baxqə hil tərjimisi: «pitlaroqə». Baxqə hil həxarətlərnimu kərsitixi mumkin. ■ **8:17 Zəb. 105:31**

turuwatқан tupraqmu köküyünlər bilən tolidu. □

22 Lekin xu künidə Öz qowmim turuwatқан Goxən yurtini baxқиqə қilimən; xundaқ boliduki, u yərdə köküyünlər tepilmaydu. Xuning bilən sən Mən Pərwərdigarning bu zeminda boləanliқimni bilisən. □

23 Xundaқ қilip Mən Öz qowmimni sening həlқingdin pərқləndürimən; bu möjizilik alamət ətə yüz beridu», dəp eytkin, dedi.

24 Pərwərdigar deginini қildi. Pirəwnning əylirigə, əməldarlırining əylirigə köküyünlər top-top bolup kirdi; pütkül Misir zeminining həmmə yeri köküyünlər tərpidin harab boluxқа baxlıdi. ■

25 Pirəwn Musa bilən Hərunni qaqirtip kelip ularəqə: Berip muxu zeminda Hudayinglarəqə qurbanliқ ötküzünlər, — dedi.

26 Lekin Musa jawab berip: — Bundaқ қilix bizgə taza muwapıq bolmaydu; qünki biz Pərwərdigar Hudayimizəqə sunmaqı boləan qurbanliқ mal misirliқlarəqə nisbətən yirginliқtur. Əmdi əgər biz misirliқlarning kəz aldıda yaman kərüngən nərsini qurbanliқ қilsaq ular bizni qalma-kesək

□ **8:21 «köküyünlər»** — bularning қaysi ҳaxarət ikənliki ҳazir bizgə naməlum. «Zəb.» 78:45də bu ҳaxarətlər adəmləрни qaqıdioanliқi eytilidu, xunga bu ҳaxarət köküyün yaki xuningə ohxap ketıdioan bir hil qiwın bolsa kerək. □ **8:22 «...sən Mən Pərwərdigarning bu zeminda boləanliқimni bilisən»** — Yaki «...sən Mən Pərwərdigarning yər yüzidə məwjut ikənliқimni bilisən». ■ **8:24** Zəb. 78:45; 105:31

qiliwətməmdu? □ ■

27 Biz üç künlük yolni besip, qəldə Pərwərdigar Hudayimiz bizgə buyruqinidək uningə qurbanlik sunuximiz kerək, dedi.

28 Pirəwn: — Siləni Pərwərdigar Hudayinglarə qəldə qurbanlik ötküzüxkə barqili qoyimən; pəkət bək yiraq ketip qalmanglar, mening üçün dua qilinglar, dedi.

29 Musa jawab berip: — Mana, mən sening aldingdin qikip Pərwərdigarə iltija qilimən wə kəküyünlər sən Pirəwndin, əməldarliringdin wə həlkingdin ətə qikip ketidu; lekin Pirəwn yənə hiylə ixlitip, həlqni Pərwərdigarə qurbanlik qilixkə berixtin toşuqi bolmisun, dedi.

30 Musa Pirəwnning aldidin qikip, Pərwərdigarə xundak iltija qildi.

31 Pərwərdigar Musa tiliginidək qildi; u kəküyünləni Pirəwn, əməldarliri wə həlqidin qikiriwətti; hətta bir tal kəküyünmu qalmidi.

32 Lekin Pirəwn bu qetimmu kənglini kattik qilip, qowmni qoyup bərmidi. ■

□ **8:26 «Hudayimizə sunmaqı bolə qurbanlik mal misirlikləə nisbətən yirginqliktur»** — misirlikləə nisbətən «yirginqlik boləni» qoylardin ibarət idi. Ular qoylarni, xundakla qoyqilarnimu yirginqlik dəp qarə qan; lekin paydini kəzləp Misirdiki bəzi yərlərdə qoy beqilatti («Yar.» 46:34ni kərüng). Muxu ayətning baxqə birhil qüxəndürülüxi boyiqə, misirliklər bəzi mallarə (məsilən, kalilarning bəzi hillirə) qokunatti. Əgər Israillar ular qokunə birhil malni qurbanlik qilsa, ular qəzəplinətti, əlwəttə. ■ **8:26** Yar. 43:32; 46:34 ■ **8:32** Mis. 8:11

9

Bəxinqi apət — waba apiti

¹ Andin Pərwərdigar Musaqə: — Pirəwnning aldiqə berip uningqə: — «İbraniylarning Hudasi Pərwərdigar mundaq dəydu: — Manga ibadət qilixiqə Öz qowmimni qoyup bər.

² Əgər ularni qoyup berixni rət qilip, yənila tutup turuwalidiqan bolsang,

³ mana, Pərwərdigarning qoli etizliktiki qarpayliringning üstigə, at-exəklər, tēgilər, wə qoykaliliringning üstigə qüxüp intayin eqir bir waba kəltüridu.

⁴ Ləkin Pərwərdigar Israilning qarpaylirini misirliqlarning qarpayliridin pərkləndüridu. Nətijidə, Israilning qarpayliridin heqbiri ölməydu» — degin, dedi.

⁵ Pərwərdigar waqitni bekitip: — Ətə Pərwərdigar zeminda bu ixni qilidu, dedi.

⁶ Ətisi Pərwərdigar xundaq kildi; misirliqlarning barliq qarpayliri öldi; ləkin Israillarning qarpayliridin birimu ölmidi.

⁷ Pirəwn adəm əwətip təkxüriwidi, mana, Israil-larning qarpayliridin birimu ölmigənidi. Ləkin Pirəwnning kəngli qattiq qilinip, u qowmni qoyup bərmidi.

Altinqi apət — qaqə apiti

⁸ Andin Pərwərdigar Musa wə Hərunqə: — Humdanning külidin qanggilinglarni toxkuzup elinglar, andin Musa uni Pirəwnning kəz aldida asmanqə qaritip qaqsun.

⁹ Xundak qilixi bilən kül pütkül Misir zeminini qaplaydionan qang-tozan bolidu wə Misir zeminidiki həmmə yərdə adəmlər wə haywanlarning bədinigə quxuxi bilən hürrek-hürrek qaqa qikiridu, — dedi.

¹⁰ Xuning bilən ular humdandin kül elip, Pirəwnning aldiqa berip turdi wə Musa uni asmoqa karitip qaqtı; u adəmlər wə haywanlarning bədinigə quxuxi bilən hürrek-hürrek qaqa qikardi.

¹¹ Jadugərlər qakılar dəstidin Musaning aldida turalmay kaldı; qünki jadugərləning bədininimu, baxqa barlıq misirliklərnimu ohxax qaqa besip kətkənidi.

¹² Lekin Pərwərdigar Pirəwnning kənglini qattıq kildi; xunga Pərwərdigar dəl Musoqa eytkinidək u ularoqa kulak salmidi.

Yəttinqi apət — möldür apiti

¹³ Andin Pərwərdigar Musoqa: — Ətə tang səhər qopup, Pirəwnning aldida turup uningqa: «Ibraniylarning Hudasi Pərwərdigar mundak dəydu: — Kowmimni Manga ibadət qilixka qoyup bər;

¹⁴ qünki Mən bu kətim həmmə bal-ayi'apətlirimni yürikinggə, əməldarlırın wə pukralıringning üstigə əwətimən. Buning bilən sən pütkül yər yüzidə Məndək baxqa birining yök ikənlikini bilisən.

¹⁵ Qünki Mən kolumni uzitip, əzüng wə qowmingni waba bilən urojan bolsam'idi, bu waqitkiqə sən yər yüzidin yökilip ketəttıng.

16 Ҳалбуки, Mening seni ornungoҗa tikliximdiki mæksitim xu idiki, dæl Öz қудritimni sanga көrsitix, xundaqла namimning pütкүл yәр yüzidә jakarlinixi üqün idi.■

17 Sән yәнә қowmimoҗa қongqilik қилиp, ularni қoyup berixni ræt қiliweræmsән?

18 Mana, әtә muxu waқitlarda Misir dөлiti bina bolоqandin buyan һeқ көrүlүp baқmioqan қattiq mөldүрни yaқdurimән.

19 Xuning üqün adәм әwәtip, һaywan wә etizda bar-yoқungni yioqip iqkiri solioqin; qünki öygә қayturulmay sirtta қaloqan adәм wә һaywanlarning һөmmisi mөldүrning astida қелиp өlүp ketidu! — degin, dedi.

20 Buni anglap Pirәwnning әmөldarlırining arisidin Pәrwәrdigarning sөzidin қorkқan һәрbir adәм өз қulliri wә qarpaylırini yүgүrtүp öylirigә elip kәldi.

21 Lekin Pәrwәrdigarning sөzini etibarоqә almioqanlar өз қul wә mallirini taxқirida қaldurup қoydi.

22 Pәrwәrdigar Musoqә: — Misir zeminidiki һәр yәrdә, adөmlәр üstigә, mallarning üstigә, xundaqла Misir zeminidiki dalalarning һөmmә ot-qөplirining üstigә mөldür yaқsun dөp, asmanоqә қarap қolungni көtүrgin, dedi.

23 Musa xuning bilән һasisini asmanоqә қaritim көtүrүwidi, Pәrwәrdigar güldүrmamini güldүrlitip, mөldür yaқdurdi, yәр yüzidә qaqmaq qeqindiliri qepip yүrәtti. Xundaq қилиp Pәrwәrdigar Misir zemini üstigә mөldür

yaqdurdi. □

²⁴ Məldür yeqip, məldür bilən ot arilax qüxti; məldür xunqə eçir boldiki, Misir dəli bina bolqandin tartip undaq kattik məldür yeqip bakmioqanidi.

²⁵ Məldür pütkül Misir zeminining hər yeridə qüxüp, insan bolsun, haywan bolsun, həmmisini urdi; məldür etizdiki həmmə ot-qəpni urup, yərdiki həmmə dəl-dərəhlərnimu sunduruwətti.

²⁶ Pəxət Israillar olturuxluk Goxən zeminidila məldür yaqmidi.

²⁷ Pirəwn adəm əwətip Musa bilən Hərunki qakirtip ularqə: — Mən bu ketim gunah kildim! Pərwərdigar həkkanıydur; Səwənlik bolsa mən wə həlkimdin ətti. □

²⁸ Yənə berip Pərwərdigardin etünüp iltija kilinglar! Hudadin qıqқан bu kattik güldürmamlar wə məldür yetip axti! Silərni koyup berəy; silər əmdi muxu yərdə turuwərsənglar bolmaydu, — dedi.

²⁹ Musa uningqə jawab berip: — Mən xəhərdin qıqқanda, Pərwərdigar tərəpkə qarap qollirimni yeyip kətürimən; güldürmamlar xu haman besikip məldür yənə yaqmaydu. Yər yüzi Pərwərdigarningkidur, dəp bilixing üqün xundaq bolidu.

³⁰ Lekin sən wə sening əməldarliring, silərning Pərwərdigar Hudadin tehiqə

□ **9:23 «yər yüzidə qakmaq qekindiliri qepip yürətti»** — yaki «ot yər yüzigə tohtawisiz qüxti». □ **9:27 «Səwənlik bolsa mən wə həlkimdin ətti»** — yaki «mən ezüm wə həlkim rəzildur».

qorkmaywatkinglarni bilimən, dedi.

³¹ Xu qaolqda arpa bax qikirip, zioqir oqunqilioan bololqoqqa, zioqir wə arpa mēldürdin wəyran qilindi.

³² Lekin buoqday bilən qara buoqday keyinrək bih qiqaroqoqqa, wəyran qilinmidi.

³³ Musa Pirəwnning aldidin ketip, xəhərdin qikip Pərwərdigar tərəpkə qarap kollirini yeyip kətürdi. Xuning bilən güldürmama wə mēldür tohtap, yamoqur yərgə yənə təkülmidi.

³⁴ Əmma Pirəwn yamoqur, mēldür wə güldürmamilarning tohtioqinini kərgəndə, yənə gunah sadir qildi; umu, əməldarlimu kənglini kattik qilixti.

³⁵ Bu tərīkidə Pirəwnning kəngli kattik turuwerip, Pərwərdigar Musaning wasitisi bilən eytkəndək, Israillarni qoyup berixni rət qildi. ■

10

Səkkizinqi apət — qekətkə apiti

¹ Andin Pərwərdigar Musoq: — Pirəwnning aldioqə baroqin; qünki ularning arisida bu məjizilik alamətlərnī kərsitixim üqün Pirəwnning kənglini wə əməldarlirining kənglini kattik qilip qoydum. ■

² Bu ix bilən Mening misirliklarni qandəq rəsua qiloqanlikim wə ularning arisida kərsətkən məjizilik alamətlirimni sən oqlungning andin nəwrəngning kuliqioqə yətküzisən. Buning

bilən Mening Pərwərdigar ikənlikimni bilisilər, dedi.□

³ Xuning bilən Musa bilən Hərun Pirəwnning aldiqə berip, uningqə: — İbraniylarning Hudasi Pərwərdigar mundak dəydu: «Əzüngni aldimda təwən tutuxni qağanqıqə rət kilisən? Manga ibadət kilix üçün qowmimni qoyup bər.

⁴ Qünki əgər sən qowmimni qoyup berixni rət kılsang, mana, Mən etə sening yurtungqə qekətkə əwətimən.

⁵ Ular silər zemin yüzini kərmigüdək kilip yepiwetidu, silərninğ möldürdin aman qaloqan nərsiliringlarnimu, dalalarda əskən həmmə dəldərəhliringlarnimu yəp ketidu.

⁶ Ular orda-sarayliringqə, əməldarliringning sarayliri, xundakla barlıq misirliklarning əylirigə tolup ketidu; bundak apətni ata-bowangliring wə ata-bowiliringning ata-bowilirimu yər yüzidə apiridə bolqandın tartip kərüp bakmiqan» — dedi-də, burulup Pirəwnning aldidin qıqıp kətti.

⁷ Pirəwnning əməldarliri uningqə: — Bu adəm bizgə qağanqıqə tuzak bolar? Əz Hudasi Pərwərdigarqə ibadət kilixkə bu adəmlərni qoyup bərgəyla! Misirning harab bolqinini tehiqə kərməywatamdila? — dedi.

⁸ Xuning bilən Musa bilən Hərun Pirəwnning aldiqə yənə qakiritip kelindi. U ularqə: — Pərwərdigarqə ibadət kilix üçün beringlar; lekin baridiqanlar zadi kimlər? — dedi.

⁹ Musa jawab berip: — Yaxlirimiz wə qeri-

□ 10:2 «kandak rəswa jazaliqanlikim» — yaki «kattik jazaliqanlikim».

qürilär bilän, oqullirimiz wə kızlirimiz bilän, koy wə kala padilirimizni elip həmmimiz barimiz; qünki biz Pərwərdigar üqün heyət ötküzüximiz kerək, dedi.

¹⁰ U ularqa: — Silərni bala-qaqanglar bilän qoxup koyup bərginimdə, Pərwərdigar silər bilän billə bolqay! Mana, aldinglarda balayi'apət turuptu! □

¹¹ Yoksu, bundak kixinglarqa bolmaydu! Pərwərdigarqa ibadət kixkə pəkət aranglardin ər kixilərlə barsun! Qünki silərnin təlipinglar däl xu əməsmidi! — dedi-də, ular Pirəwning aldidin qoqlap qikirdi.

¹² Andin Pərwərdigar Musaqa: — Misir zeminin üstigə qolungni uzatqin. Xundak qilsang, qekətkilər Misir zeminini besip, zemindeki hərhil otyaxlarni, yəni möldürdin aman qaloqanning həmmisini yəp ketidu, dedi.

¹³ Musa həsisini Misir zeminin üstigə uzatti; Pərwərdigar xu küni wə keqisi zemin üstigə xərək xamili qikardi. Səhərdə, xərək xamili

□ **10:10 «Pərwərdigar silər bilän billə bolqay!»** — bu təhdit salidiqan, nahayiti kinayilik, həjwiyy gəp, əlwəttə. Baxka birhil təjimi «Pərwərdigarni silər bilän bolsun dəp, silərni bala-qaqanglar bilän qoxup koyup bəramdim?». **«Mana, aldinglarda balayi'apət turuptu!»** — ibranii tilida «yamanlik», «apət» yaki «balayi'apət» «ra» degən söz bilän ipadilidü. Lekin misirliklarning muhim ilahı — «kuyax ilahı»ning namimu «Ra» bolqaqqa, Pirəwning sözi ikki bislik boluximu mumkin; undak bolqanda ikkinji məni: «Mening ilahim «Ra» silərni jazalaydu!» degənlik bolidu («aldinglarda «ra» turuptu!). Muxu ibarə baxka təjimilərdə «Mana, silərdə yaman niyət bar!» dəpmu təjime kilinidu.

qekətkilərnı uqurup kəldi. ■

¹⁴ Qekətkilər Misirning pütkül zeminiöa yeyilip, Misirning pütün qegrininimu basti. Apət intayin eəir boldi; ilgiri bundaq qekətkə apiti bolup baqmioqan, mundin keyinmu uningdək bolmaydu.

¹⁵ Ular pütkül zeminning yüzini kaplıdi, yər qarangoqulixip kətti; ular möldürdin aman qaloqan zemindiki həmmə otyaxlarnı wə dəldərəhlərnıng barlıq mewilirini yəp kətti. Xuning bilən pütkül Misir zemini təwəsıdiki dəldərəhlərdə yaki daladiki gül-giyahlarda heq yexillik qalmıdi.

¹⁶ Andin Pirəwn aldirap-tenəp Musa bilən Hərunni qakirtip ularöa: — Mən həm Hudayinglar Pərwədigar aldidə həm silərnıng aldinglarda gunah kildim.

¹⁷ Əmdi muxu bir kətim gunahımdin ötöp Pərwədigar Hudayinglardın bu ölümni məndin elip ketixini iltija qilixinglarnı ötünimən, — dedi.

¹⁸ Xuning bilən Musa Pirəwnning aldidin qikip Pərwədigaröa iltija kildi.

¹⁹ Xuning bilən Pərwədigar xamalni burap qərb tərəptin intayin küqlük boran qikirip, qekətkilərnı uqurup, Qızıl Dengizöa qərk kildi; Misirning pütkül təwəsıdə bir talmu qekətkə qalmıdi.

²⁰ Lekin Pərwədigar Pirəwnning kənglini qattıq kilip koyoqini üqün u Israillarnı koyup bərmıdi.

Tokkuzinqi apət — qarangoşuluk apiti

²¹ Andin Pərwərdigar Musaşa: — Qolungni asmanşa karitip uzatqin; xuning bilən kattik bir qarangoşuluk bolidu, hətta adəm silisa kolişa tuyuloşudək qoyuq qarangoşuluk Misir zeminini qaplaydu, — dedi.

²² Andin Musa qolini asmanşa karitip uzitiwidi, qoyuq bir qarangoşuluk Misir zeminini üq küngiqə qaplap turdi. ■

²³ Üq küngiqə biri yənə birini kərəlməs wə ya heqkim öz jayidin qozoşilalmas boldi; lekin barlıq Israillar olturoşan jaylarda yorukluk bar idi.

²⁴ Pirəwn Musani qakirtip uningşa: — Berip, Pərwərdigarşa ibadət qilinglar. Pəkət qoy wə kala padiliringlar qalsun; balaqakiliringlarnimu elip barsanglar bolidu, dedi.

²⁵ Musa jawabən: — Undakta Hudayimiz Pərwərdigarşa qurbanlıq kilixka *inaklıq* qurbanlıqi wə köydürmə qurbanlıqişa lazimlik qarpaylarni sən bizgə berəmsən? □

²⁶ Özimizning qarpaylirimiz biz bilən birgə ketixi kerək, bir tuyikimu kəynidə qalsa bolmaydu; çünki Hudayimiz Pərwərdigarşa ibadət kilixka qurbanlıq kilidişinimizni bulardin taliximiz lazim. U yərgə yetip barmioşuqə, Pərwərdigarşa qaysi qurbanlıqlar bilən ibadət kilidişinimizni bilməymiz, — dedi.

²⁷ Lekin Pərwərdigar Pirəwnning kənglini kattik kildi; u ularni yənila qoyup bərmidi.

■ 10:22 Zəb. 105:27,28 □ 10:25 «**bizgə**» — ibraniy tilida «qolimizşa». «**bizgə berəmsən?**» — yaki «bizgə berixing kerək!».

28 Pirəwn Musaqə: — Aldimdin yoqal! Hezi bol, ikkinqi manga kəringüqi bolma! Qünki yüzümni yənə kərgən kününg jeningdin ayrilisən, — dedi.

29 Musa uningqə: — Rast eytting! Mən sening yüzüngni ikkinqi kərgüqi bolmaymən, — dedi.■

11

Oninqi apət — pütün Misirdiki tunji balilarning əlüxi. Musaning Pirəwngə eytkən ahirki sözliri

¹ Xuning bilən Pərwərdigar Musaqə: — Yənə bir apətni Pirəwnning üstigə wə Misirning üstigə qüxürimən. Andin u silərnı bu yərdin ketixkə yol qoyidu wə u silərnı həmmə nərsiliringlar bilən qoxup qoyup berip, bu yərdin mutlək qoqlap qikiridu. □

² Əmdi sən həlkkə tapilap: — Hər biringlar, ər kixilərnıng hər biri öz qoxnisidin, ayal kixilərnıng hər biri öz qoxnisidin kümüx buyumlarnı, altun buyumlarnı sorap alsun, degin, — dedi □ ■

³ (Pərwərdigar həlkini misirliklərnıng aldidə iltipət tapkuzdi. Xuningdək Musa degən bu adəm Misir zeminidə Pirəwnning

■ 10:29 Ibr. 11:27 □ 11:1 «Yənə bir apətni Pirəwnning üstigə wə Misirning üstigə qüxürimən...» — bu sözlərnı Musa tehi Pirəwnning aldidin qıkmay turup Pərwərdigar uningqə eytkən bolsa kerək (8-ayətni kəring). □ 11:2 «həlkkə tapilap...» — ibraniy tilidə «həlkning qulaklıriqə söz kılıp...».

■ 11:2 Mis. 3:22; 12:35

əməldarlirining nəziridə bolsun, puqralarning nəziridə bolsun, nahayiti uluq zat boldi).■

4 Andin Musa yənə: — Pərwərdigar mundak dəydu: — «Mən yerim keqidə qikip Misirni kezip qikimən. ■

5 Xu waqıtta təhtə olturuwatkan Pirəwnning tunji oqlidin tartip yarqunqak tartidoqan dedəkning tunji oqlioqə, xundakla barlıq qarpaylarning tunjiliri, yəni Misirdiki barlıq tunji jan igiliri əlidu. ■

6 Bu səwəbtin pütkül Misir zeminida kattik bir pəryad kətürülidu; uningdin ilgiri xundak pəryad bolup baqmioqanidi, mundin keyinmu bundak pəryad anglanmaydu.

7 Lekin Israillaroqə, məyli adəmliri, məyli haywanatlırioqə bolsun, hətta bir tal itmu qawap qoymaydu. Buningdin Pərwərdigarning misirliklar bilən Israilni pərkəndüridoqanlıqini bilisilər».

8 — Xuning bilən bu əməldarliringning həmmisi aldimoqə kelip, manga təzim kılıp: «Sili əzliri wə siligə əgəxkən barlıq qowmliri qikip ketixkəyla!» dəp eytidu, andin qikip ketimən» — dedi-də, kattik oqəzəp bilən Pirəwnning aldidin qikip kətti.□ ■

9 Pərwərdigar Musaoqə: — Misir zeminida

■ 11:3 Mis. 12:36 ■ 11:4 Mis. 12:29 ■ 11:5 Mis. 12:12

□ 11:8 «Xuning bilən bu əməldarliringning həmmisi aldimoqə kelip, manga təzim kılıp: .. andin qikip ketimən» — dedi-də, kattik oqəzəp bilən Pirəwnning aldidin qikip kətti» — 1-8 ayəttə hatiriləngənlər Musa bilən Pirəwnning otturisida bolqan jedəl (10-babta hatirilgən)ning dawami bolsa kerək. ■ 11:8 Mis. 12:30

Mening karamət məjzilirimning köpləp kərsitilixi üqün Pirəwn silərgə kulaq salmaydu, — degənidi.

¹⁰ Musa bilən Hərun bu karamət məjzilərninğ həmmisini Pirəwnning aldidə kərsitip boldi; ləkin Pərwərdigar Pirəwnning kənglini kəttik qilip qoyoqini üqün u Israillarni uning zeminidin kətkili qoymidi. ■

12

Ətüb Ketix həyti

¹ Pərwərdigar Misir yurtida Musa wə Hərunoqa mundak dedi: —

² Bu ay silərgə aylarning iqidə bexi, yilning tunji eyi bolidu. □

³ Silər pütün Israil jamaitigə səz qilip: — Bu ayninğ oninqi küni həmminglar atiliringlarning ailisi boyiqə bir kəzini elinglar; hər bir ailigə birdin kəza elinglar. □

⁴ Əgər məlum bir ailə bir kəzini yəp bolalmioqudək bolsa, undakta əy igisi yenidiki kəoxnisi bilən birlixip adəm sanioqa kərap bir kəza elinglar; hər bir kixininğ ixtihasioqa kərap həsabləp muwapik bir kəza həzirlanglar.

■ **11:10** Mis. 9:16; Rim. 9:17 □ **12:2 «Bu ay silərgə ... yilning tunji eyi bolidu»** — bu waqittin ilgiri Hudaning həlki üqün yilning bexi küzdə (Səntəbrdə) baxlinatti (Muxəddəs Kitabta buningdin ilgiriki barlik waqitlar xundak həsablınatti). Ottura xərktiki əllərninğ həmmisininğ xundak kalendari bar idi. □ **12:3 «kəza»** — İbraniy tilida «kəza» degən səz oqlaknimu kərsitidu.

⁵ Hər biringlar tallaydıoğan qozanglar bejirim, bir yaxlık ərkək bolsun; qoy yaki əqkə padiliridin tallansimu bolidu. ■

⁶ Qozini bu ayning on tətinqi künigiqə yeninglarda turquzunglar, — degin.

— Xu küni Israilning pütkül jamaiti tallioğan melini gugumda soysun. □

⁷ Andin ular uning kenidin elip gəx yeyilgən öyning ixikning bax tərripigə həm ikki yan kexikigə sürkəp qoysun.

⁸ Ular xu keqisi gəxini otta kawap kılıp yesun; uni petir nan wə aqqıq-qüqük kəktat bilən qoxup yesun. ■

⁹ Qət'iy ham yaki suda pixurup yemənglar, bəlki uni bax, put wə iq-qarinliri bilən otta kawap kılıp yənglar.

¹⁰ Uning həqnemisini ətigə qaldurmanglar. Əgər ətigə exip qaloğanliri bolsa, uni otqa selip köydürüwetinglar.

¹¹ Silər uni mundaq haləttə yənglar: — Uni yegəndə bəlliringlarni qing baqlap, ayaqliringlaroqa kəx kiyip, qolliringlarda həsa tutqan həlda tez yənglar. U bolsa

■ **12:5** Law. 1:3; 22:21; Mal. 1:8; 1Pet. 1:19 □ **12:6 «gugum»** — ibraniy tilida «ikki kəq arilikida» degən söz bilən ipadilididu — demək, kün petiwatqan qətdin qarangoqu qüxküqə boləğan ariliqtiki waqıt. «Birinqi kəq» kəqkurun yaki kün petix, «ikkinqi kəq» keqini kərsətsə kerək. Israilda ixlitilgən kalendar boyiqə yengi kün kəq kirixi bilən baxlinididu. Xunga xu keqə bilən birinqi ayning on bəxinqi küni baxlinididu. ■ **12:8** Qəl. 9:11; 1Kor. 5:8

Pərwərdigarning «ötüp ketix» qozisidur. □

¹² Qünki Mən u keqisi Misir zeminini kezip ötımən; Mən Misir zeminida məyli insan bolsun, məyli həywan bolsun ularning tunji tuquloqan ərkikining həmmisini ɵltürımən; xuning bilən Mən Misirning barlıq but-ilahlirining üstidin həküm qikirimən; Mən Pərwərdigardurmən. □

¹³ Xu qurbanlıqning keni silər olturoqan ɵylərdə silərgə *nijat* bəlgisi bolidu; bu qanlarni kərginimdə silərgə ɵtöp turımən. Xuning bilən Misir zeminini uroqinimda həlakət elip kelidioqan waba-apət silərgə təgməydu. □

Petir nan həyti

¹⁴ Bu kün silərgə hatirə kün bolsun; uni Pərwərdigarning həyti süpitidə ɵtküzöp

□ **12:11 «U bolsa Pərwərdigarning «ötüp ketix» qozisidur»** — ibraniy tilida «Bu Pərwərdigarning «pasha»sidur». Ibraniy tilida «pasha» yaki «pesah» «ötüp ketix» degən uqumni bildüridu. «Ötöp ketix» degənni muxu yərdə nemini kərsətkini toqrisida 13-ayət wə izahətini kəring. □ **12:12 «Misirning barlıq ilahlirining üstidin həküm qilımən»** — bu muhim ix toqruqluq «qoxumqə səz»imizni kəring. Misirliklarning 80din kəp ilahliri bar idi. □ **12:13 «silərgə ɵtöp turımən»** — yaki «silərdin ɵtöp ketimən» degən səzlər toqruqluq ikki hil pikir bar: — (1) Pərwərdigarning «ötüp ketix»i uning Israillarni jazalimay ɵyigə kirməy «ötüp ketixi», (2) Pərwərdigar əwətkən «həlak pərixtsisi» (23-ayət wə «Zəb.» 78:49ni kəring) Israillarning ɵylirigə yetip kəlgəndə Pərwərdigar ɵzi ularning ɵylirining ixikining aldioqə «ötöp turux»i bilən həlak pərixtsisining yolini tosup, muhəpizət qilip saq qalduruxini kərsitixi mumkin. Biz ikkinqi pikirgə qayil bolduq («Yəx.» 31:5ni wə izahətinimu kəring).

təbriklənglar; əbədiy bəlgilimə süpitidə nəsildin-nəsilgə mənggü ötküzünglar. ■

15 Yəttə kün petir nan yənglar; birinçi küni öyünglərdin *barlik* hemirturuqlarni yoq qilinglar; qünki kimki birinçi künden tartip yəttinçi künqiçə bolduruloqan nan yesə, xu kixi Israil qataridin üzüp taxlinidu.

16 Birinçi küni silər muqəddəs ibadət soruni tüzünglar; yəttinçi künimu həm xundak bir muqəddəs ibadət soruni ötküzülsun. Bu ikki kün iqidə heqqandak ix-əmgək kilinmisun; pəkət hər kixining yəydiqinini təyyarlaşka munasiwətlik ixlarnila qilsanglar bolidu. □

17 Mən dəl xu küni silərni qoxun-qoxun boyiqə Misir zeminidin qıqarqinim üqün silər petir nan heytni ötküzünglar; xu künni nəsildin-nəsilgə əbədiy bəlgilimə süpitidə heytni küni kilip bekitinglar.

18 Birinçi ayning on tətinqi küni, kəqkurundin tartip xu ayning yigirmə birinçi küni kəqkurunoqıçə, petir nan yənglar. ■

19 Yəttə kün iqidə öyliringlarda heq hemirturuq bolmisun; qünki musapir bolsun, zeminda

■ **12:14** Mis. 5:1 □ **12:16 «ibadət soruni»** — muxu yərdiki «sorun» degən səz «sorunoqə qaqirilix» degənni bildüridu. Nəgə qaqirilidu? Muqəddəs Kitabta adəttə təkittinidioqan ix həlkning jəm boluxi əməs, bəlki «**Hudaning** yenioqə yioqilixka qaqirilix»tin ibarət bolidu. Ləkin muxu yərdə, bolupmu qəl-bayawandin etüp səpər qiloqan waqtida, pütkül jamaət «muqəddəs qedir»ning aldioqə yioqilixi mumkin, wə keyin Pələstin zeminida turoqanda, ərkəklər bu əmr boyiqə hər yili «muqəddəs qedir»oqə, andin muqəddəs ibadəthanoqə yioqilidioqan bolidu («Qan.» 16:16). ■ **12:18** Law. 23:5; Qəl. 28:16

tuoquloqan bolsun, kimki bolduruloqan narsilorni yesə xu kixi Israil jamaitidin üzüp taxlinidu. □

²⁰ Silər heqkandak bolduruloqan narsini yeməy, qəyərдила tursanglar, petir nan yənglar. ■

Tunji «ötüp ketix heyti», yəni «pasha heyti»

²¹ Musa Israilning barliq aqsakallirini qakirip ularoq: — Berip hər biringlarning ailisi boy-iqə özünqlarə bir qozini tartip qikirip pasha qozisini soyunglar. □ ■

²² Andin bir tutam zupa elip uni qaqidiki qanoqə qilap, qaqidiki qanni ixikning bexi wə ikki kexikigə sürkənglar. Silərdin ətigəngiqə heqkim öyining ixikidin kət'iy qikmisun. □

²³ Qünki Pərwərdigar misirliklarni urup həlak qilix üqün, zeminni kezip ətidu; U ixikning bexi wə ikki kexikidiki qanni kərgəndə, Pərwərdigar həlak qiləuquning öyliringlarə kirip silərnə uruxidin tosux üqün *muħapizət kilip* ixikning

□ **12:19 «Israil jamaitidin üzüp taxlinidu»** — «öz həlkidin üzüp taxlinidu» yaki «jamaəttin üzüp taxlinidu» degənnə mundak birnəqə quxəngisi boluxi mumkin: (1) Pərwərdigar Əzi uni əltüridu; (2) jamaət uni əltürüxi kerək; (3) jamaət uni ibadət sorunliridin həydiwetixi yaki pütkül jəmiyəti uni paliwetixi kerək; (4) uningdin heq nəsil qaldurulmaydu. Bizningqə baxqə ayəttə enik buyruk kərsitilmigəqkə, birinqi quxəngə (Huda Əzi xu adəmnə dunyadin kətküzidu) toqra boluxi mumkin, dəp qaraymiz. ■ **12:20** Qan. 16:3 □ **12:21 «pasha»** — yəni «ötüp ketix heyti». ■ **12:21** İbr. 11:28 □ **12:22 «zupa»** — zupa birhil əsümlük; baxqə bir ismi «ləpəkgül».

aldioqa o'tup turidu. □ ■

²⁴ Bu rəsim-қaidini o'zunglar wə baliliringlar üqün əbədiy bir bəlgilimə süpitidə tutunglar. □

²⁵ Silər Pərwərdigar Öz wədisi boyiqə silərgə beridioqan zeminə kirgininglarda bu həytlük ibadətni tutunglar.

²⁶ Baliliringlar silərdin: «bu ibaditlarning mənisi nemə?» — dəp sorisa, ■

²⁷ silər: «Bu misirliklarni uroqinida, Misirda Israillarning oylirining aldioqa o'tup turup, bizning oydikilirimizni kutkuzoqan Pərwərdigarə boləqan «o'tup ketix» kurbanliki bolidu» — dənglar. Xuni angliqanda, həlk engixip *Hudaəqa* səjdə kildi.

²⁸ Andin Israillar қaytip berip, Pərwərdigar dəl Musa bilən Ҳarunoqa əmr қiləqandək ix kərди. ■

Tunji tuoquloqan ərkəklərninğ oltürülüxi

²⁹ Wə xundak boldiki, yerim keqə boləqanda, Pərwərdigar Pirəwnning təhtidə olturuwatқан tunjisidin tartip zindanda yetiwatқан məhbusning tunjisiəiqə, Misir zeminidiki tunji oqullarning həmmisini urup oltürdi, xundakla

□ **12:23 «həlak қiləquqi»** — bəlkim birhil pərixtni kərsətsə kerək («Zəb.» 78:49ni kərüng). «**o'tup turux**» — «o'tup turux» yaki «o'tup ketix» degənninğ mənisi toqruluk 12:13tiki izahətni kərüng. ■ **12:23** Ibr. 11:28 □ **12:24 «bu rəsim-қaidə»** — Hudaning keyinki əmrliri boyiqə, «o'tup ketix həyti»da (1) hər bir ailining bir қozini kurbanlik қilixi; (2) uning gəxini keqidə yeyixi; (3) bu gəxni petir nan wə aqqıq kəktatlar bilən billə yeyixi қatarliқlar tələp қilinidu («Qəl.» 9:1-14, «Қan.» 16:1-8ni kərüng). ■ **12:26** Yə. 4:6 ■ **12:28** Ibr. 11:28

u haywanatlarning tunji tuquloqanliriningmu hëmmisini oltürdi. ■

³⁰ Adëm oëlmigän birnu öy qalmioaqqa, xu keqisi Pirəwnning özi, uning barliq əməldarliri wə barliq misirliklar keqidə ornidin qopti; Misir zeminida intayin qattik pəryad kətürüldi. ■

³¹ Pirəwn keqidə Musa bilən Hərunni qakirtip: — Turunglar, silər wə Israillar bilən billə mening həlkimning arisidin qikip ketinglar; eytkininglardək berip, Pərwərdigarəqa ibadət qilinglar!

³² Silərning deginginlar boyiqə koy, eqkə, kala padilirinimu elip ketinglar; mən üqünmu bəht-bərikət tilənglar, — dedi.

³³ Misirlik pukralarmu «həmmimiz oëlp kətküdəkmiz» deyixip, həlkni zemindin tez qikiriwetix üqün ularni ketixkə aldiratti.

³⁴ Həlk tehi bolmioqan hemirlirini elip, uni təngnilərgə selip, kiyim-keqəkliri bilən yөгəp, mürilirigə elip kətürüp mengixti.

³⁵ Israillar Musaning tapilioqini boyiqə kilip, misirliklardin kümüx buyumlar, altun buyumlar wə kiyim-keqəklərni sorap elixti. ■

³⁶ Pərwərdigar həlkni misirliklarning kəz al-dida iltipat tapkuzoqini üqün misirliklar ularning əzlrinin soriqanlirini bərdi; xundak kilip Israillar misirliklardin qəniymətlərni elip kətti.

Israillarning Misirdin qikip ketixi

■ **12:29** Zəb. 78:51; 105:36; 135:8; 136:10 ■ **12:30** Zəb. 105:36,38 ■ **12:35** Mis. 3:21; 11:2; Zəb. 105:37

37 Xuning bilən Israillar balilarni hesabqa almioqanda altə yüz mingqə ərkək bolup, Ramsəstin qikip, Sukkot xəhorigiqə piyadə mangdi.

38 Ular bilən billə qong bir top xaloqut həlkmu ularqa qoxulup mangdi, yənə nuroqun qarwilar, kəpligən kala-qoy padiliri bilən billə qikti. □

39 Misirdin aloqə qikқан hemirdin ular pətir nan-toqaqlarni ətti; qunki ular Misirda birdəm-yerim dəm turoquzulmay həydəlgini üqün hemir bolmioqanidi; ular əzliiri üqün yeməklik təyyarliwelixkimu ülgürəlmigənididi.

40 Israillarning Misirda turoqan waqti jəmiy tət yüz ottuz yil boldi. ■

41 Xundəq boldiki, xu tət yüz ottuz yil toxқanda, dəl xu künidə Pərwərdigarning barliқ qoxunliri Misir zeminidin qikip kətti.

42 Xu küni keqidə ular Misir zemini-din qikiriloqini üqün, xu keqini ular Pərwərdigarning keqisi dəp tutuxi kerək; xu keqini barliқ Israillar əwladtin əwladkiqə Pərwərdigarqa atap tutup, tünixi kerək.

Ətüb ketix həytining kaidə-tüzümliri

43 Pərwərdigar Musa bilən Hərunoqa mundəq degənidi: — Pasha kəzisi toqrisidiki bəlgilimə xu bolsunki: — Həqқandəq yat əllik adəm uningdin yemisun.

□ **12:38** «xaloqut həlk» — keyinki wəqələrdin (məsilən, «Qəl.» 11:4 qatarliқlar) qarioqanda, Israillardin bəxқa birnəqəqə millətlərdin boləqan bir türküm kixilərnə kərsətsə kerək.

■ **12:40** Yar. 15:13; Ros. 7:6; Gal. 3:17

44 Lekin hærkimning puloqa setiwaloqan kuli bolsa, u hætne qilinsun, andin uningdin yesun.

45 Əmma öyünlarda waqitlik turuwatqan musapir yaki mædikar buningdin yesə bolmaydu.

46 Gəxni baxqa bir öygə elip qikmiqin; birla öydə yeyilsun; kəzining heqbir səngiki sundurulmisun.■

47 Pütkül Israil jamaiti bu heytne ötküzsun.

48 Əgər sening bilən birgə turoqan musapir bolsa, Pərwərdigarqa atap pasha heytini ötküzməqçi bolsa, undaқта aldi bilən barlik ərkəkliri hætne qilinsun; andin kelip heyt ötküzsun. U zeminda tuquloqan kixidək sanalsun. Lekin heqbir hætneisiz adəm uningdin yemisun.

49 Zeminda tuquloqan kixi həm aranglarda turoqan musapir üqün ohxax qanun-bəlgilimə bolsun.

50 Xuning bilən Israillarning həmmisi dəl Pərwərdigar Musa bilən Hərunoqa buyruoqandək xu ixlarni ada qildi.

51 Xu künning özidə Pərwərdigar Israillarni qoxun-qoxun boyiqə Misir zeminidin qikardi.

13

Tunji tuquloqanni Hudaoqa atax

1 Pərwərdigar Musoqa:

2 — Israillar arisida baliyatquning barlik tunji ərkək mewisini, məyli u insanning yaki

■ 12:46 Qel. 9:12; Yh. 19:36

haywanning bolsun, Manga atap mukəddəs kılöin; u Manga mənsuptur, degənidi. ■

³ Musa həlkkə mundak dedi: — Silər Misirdin ibarət «kulluk makani»din qikқан bu künni yad etinglar; qünki Pərwərdigar silərni bu yərdin kudrətlik qoli bilən qikardı. Buning üqün heq boldurulğan nərsə yeyilmisun.

⁴ Abib eyining bügünki küni yoloqa qikқан kün.

□ ■

⁵ Əmdi Pərwərdigar sanga berixkə atabowiliringoqa kəsəm kılöan, süt bilən həsəl ekip turidioğan zeminöqa, yəni Qanaaniy, Hittiy, Amoriy, Hiwiy wə Yəbusiylarning zeminiöqa seni elip baröinida muxu *Abib* eyida xu ibadətni tutqin.

⁶ Yəttə küngiqə petir nan yənglar; yəttinqi künidə Pərwərdigaröqa alahidə atioğan heyt ötküzölsun.

⁷ Yəttə kün iqidə petir nan yeyölsun; silərnin aranglarda heqkandaq boldurulğan nan tepilmisun wə ya qegriliring iqidə heq hemirturuqmu kərünmisun.

⁸ Xu küni sən öz oqlungoqa: «Misirdin qikқinimda Pərwərdigarning manga kərsətkən iltipatini yad kılıp təxəkkur bildüröx üqün, bu *heytni* ötküzimən», dəp qüxəndürgin.

⁹ Pərwərdigarning qanun-təlimining həmixə aozingdin qüxməsliki üqün, bu bəlgilimini

■ **13:2** Mis. 22:29; 34:19; Law. 27:26; Qəl. 3:13; 8:17; Luқа 2:23

□ **13:4 «Abib eyi»** — Israilning kalendari boyiqə yilning birinqi eyidur, ibraniylar ixlətkən kalendar boyiqə, bəzi yillirida Mart eyida, bəzi yillirida Aprilda baxlinidu (12:2ni kərüng). «Abib» degənnin mənisi: «bih urux», «əsüp qikқix»tur. ■ **13:4** Mis. 23:15

qolungoqa bəlgə kilip seliwal, pexanənggə qaxkidək əslətmə kilip ornitiwal; qünki Pərwərdigar seni qudrətlik qoli bilən Misirdin qikardi.

¹⁰ Əmdi bu bəlgilimini yilmu-yil bekitilgən waqtida tutkin.

¹¹ Pərwərdigar sən bilən ata-bowiliringoqa kiləqan kəsimi boyiqə seni Qanaaniylarning zeminiəqə elip berip, uni sanga təkdım kiləqandin keyin, xundak kilixing kerək: —

¹² barliq baliyatquning tunji mewisini Pərwərdigarəqə atap sunisən; xundakla qarpay melingning həmmə tunji ərkəklirimu Pərwərdigarəqə mənsup bolsun. □ ■

¹³ Əmma exəklərninğ həmmə tunjilirining ornioqə birdin qoza bərgin. Əgər uning ornioqə birnərsə bərmisəng, uning boynini sunduruwətkin. Ooqulliringlar arisida barliq tunjilirining ornioqə hərlük bədili təlüxüng kerək.□

¹⁴ Keyinki künlərdə ooqlung səndin: «buning mənisi nemidur», dəp sorisa, sən uningəqə jawab

□ **13:12 «... Həmmə tunji ərkəklirimu Pərwərdigarəqə mənsup bolsun»** — Pərwərdigar Misirda barliq tunjilarni əlümdin qutkuzəqan bolup, ularning həmmisi «əlümdin tir-ilgəndək» uningəqə mənsup idi. Əmma (insan bolsun, mal bolsun) tunji tuəquloqanlar bolsa pütkül ailigə wəkillik qilatti.

■ **13:12** Mis. 22:30; 34:19; Law. 27:26; Qəl. 8:17; Əz. 44:30

□ **13:13 «exəklərninğ həmmə tunjilirining ornioqə birdin qoza bərgin...»** — omumən eytkanda, ulaəqlarni qurbanlik qilixqə bolmaytti; pəkət koy, kala, ooqlaq wə kəptər qatarliqlarla bolatti. Yənə kelip, ulaəqlarning ornioqə qoylarni qurbanlik qilixqə ruhsət berilixidə ulaəqlarning iqtisadiy qimmitining yuqirilıqı nəzərgə elinoqan.

berip: «Pərwərdigar kudrətlik qoli bilən bizni Misirdin qikirip, «kulluk makani»din azad kildi. ¹⁵ Xundak boldiki, Pirəwn boyni kattiklik kilip bizni qoyup berixni rət qiləninida, Pərwərdigar Misir zeminidiki barlik tunji tuquloqanlarni, insanning bolsun, malning bolsun, həmmisini urup eltürdi; buning üqün mən malning baliyatkusining tunji mewisini, yəni həmmə tunji tuquloqan ərkəklirini Pərwərdigarğa atap qurbanlik kilip sunimən wə oqullirimning hər bir tunjiliri üqün hərlük bədili tələp berimən», dəp eytkin.

¹⁶ Bu bəlgilimini qolungğa *əslətmə*-bəlgə kilip seliwal, pexanənggə kaxkidək əslətmə kilip ornitiwal, qünki Pərwərdigar kudrətlik qoli bilən bizni Misirdin qikardi» — degin. ■

Bulut tüwrüki wə ot tüwrüki

¹⁷ Əmma Pirəwn həlkni ketixkə koyoqandin keyin, Filistiyələning zeminidiki yol yəkin bol-simu, Huda ularni xu yol bilən baxlimidi; qünki u: «həlkim jənggə uqrap kalsa, qorkup puxay-man kilip, Misirğa yenip ketixi mumkin» dəp oylioqanidi.

¹⁸ Xu səwəbtin Huda həlkni aylandurup, Qizil Dengiz tərəptiki qəlning yoli bilən baxlap mangdi. Xundak kilip Israillar Misirdin qikkinida, qorallinip jənggə təyyar bolup tərtip bilən mangdi.

¹⁹ Musa Yüsüpning səngəklirininimu billə eli-waldi; qünki Yüsüp əslidə Israilning oqulliri

bolqan *qerindaxlirini*: «Huda qoqum silorni yoklap halinglardin hawer alidu; xu qaqda siler mening sengaklirimni muxu yerdin billa elip ketinglar» dap kasesm kilduroqanidi. □ ■

²⁰ Andin ular Sukkottin qikip, qelning qetidiki Etam degan yerdə qedirlirini tikti.

²¹ Əmdi Pərwərdigar ularqa yol kersitixkə kündüzi bir bulut tüwrükidə, keqisi yorukluq berixkə ot tüwrükidə bolup ularning aldida yürətti. Xuning bilən ular keqə-kündüz yol yürələytti.

²² Bulut tüwrüki kündüzi, ot tüwrüki keqisi həlktin ayrilmay, aldida yürətti.

14

Israillarning Qizil Dengizdin etüxi

¹ Pərwərdigar Musaqa:

² — Sən Israillarqa: «Silər burulup Migdol bilən dengizning arilikidiki Pi-Həhirotning aldioqa berip qedir tikinglar; Baal-Zefonning udulidiki dengizning boyida qedir tikinglar», degin. □ ■

³ Xuning bilən Pirəwn: «Israillar zeminda ezip qaldi, qelning iqidə kamilip qaldi» dap oylaydu;

⁴ Israillarni koqlisun dap Mən Pirəwnning kenglini kattik qilimən; xundak qilip, Mən Pirəwn wə uning pütkül qoxunliri arkilik Öz

□ **13:19** «...yoklap halinglardin hawer alidu» — bu ibraniy tilida pəqət «yoklap» degən birla söz bilən ipadilinidu. ■ **13:19** Yar. 50:25; Yə. 24:32 □ **14:2** «dengiz» — «Qizil Dengiz»ni kersitidu. Həritini kəring. ■ **14:2** Qel. 33:7

uluoqlukumni ayan kilimən; wə misirliklar Mening Pərwərdigar ikənlikimni bilidu, — dedi. Israillar Hudaning sözi boyiqə kildi. ■

⁵ «U həlk keçip kətti» dəp Misirning padixahioqa həwər beriliwidi, Pirəwn bilən əməldarliri həlk toqrisidiki qararidin yenip: «Israillarni kulluktin koyuwətkinimiz, bu zadi nemə kiləqinimiz?!» — deyixti.

⁶ Pirəwn dərhal jəng hərwisini koxturup, öz həlkini baxlap yoloqa qikti.

⁷ U yənə altə yüz hillanoqan jəng hərwisi, xundakla Misirdiki barlik jəng hərwilirini yiqdurup, ularning hərbirigə ləxkər baxliklirini olturozuzup elip mangdi.

⁸ Pərwərdigar Misirning padixahi Pirəwnning kənglini kattik kiləqini üqün, u Israillarni koqlidi. Bu qaoqda Israillar kollirini egiz kətürüxkən həlda Misirdin qikip boləqanidi. □

⁹ Misirliklarning *həmmisi* yəni Pirəwnning barlik atliri bilən jəng hərwiliri, atlik ləxkərliri bilən pütkül koquni ularni koqlap, Israillar dengiz boyioqa qedir tikkən jayda, yəni Pi-Həhirotning yenida, Baal-Zefonning udulida ularoqa yetixti. ■

¹⁰ Pirəwn yekinlaxqanda, Israillar bexini kətürüp qariwidi, mana, misirliklar ularning arqisidin yürüx kilip koqlap keliwatatti! Xuni kərgəndə Israillar tolimu qorquxup, Pərwərdigaroqa nida-pəryad kətürdi.

¹¹ Ular Musoqa: — Misirda gəristan tepilmas-

■ 14:4 Mis. 4:21; 10:20 □ 14:8 «kollirini egiz kətürüxkən həlda» — huxallik, mərdanilik bilən, demək. ■ 14:9 Yə. 24:6

midi, sən bizni qəldə əlsun dəp muxu yərgə elip kəldingəu?! Bizni Misirdin elip qikip, bizgə mundak kıləqining nemisi?!

¹² Misirda turəjan waqtimizda biz sanga: «Bizni misirliklarning kullukida boluximizəja qoyəjin, biz bilən karing bolmisun» dəp eytməjanmiduk? Misirliklarning kullukida boləqinimiz qəlgə kelip əlginimizdin əwzəl bolatti! — dedi.■

¹³ Buning bilən Musa həlkə: — Qorkmay, tik turunglar, Pərwərdigarning bəgün silərgə yərgüzidiəjan nijatini kərisilər; qünki silər bəgün kərgən misirliklarni ikkinqi kərməysilər.

¹⁴ Pərwərdigar silər üqün jəng kılıdu, ləkin silər bolsanglar jim tursanglarla boldi, dedi.

¹⁵ Andin Pərwərdigar Musəja: — Nemixka sən Manga pəryad kətürisən? Israillarəja: «Aldiəja menginglar» dəp buyruəjin.

¹⁶ Ləkin sən hasangni kətürüp kolungni dengizəja uzitip, uni ikkigə bəlgini; xundakta, Israillar dengizning otturisdin kuruk yər bilən ətüp ketidu.□

¹⁷ Mana, Mən ularni koqlisun dəp misirliklarning kəngüllirini kattik kilimən, xuning bilən Mən Pirəwn wə uning pütkül koquni, jəng hərwiliri wə atlikliri arkilik Əz uluəlukimni ayan kilimən.

¹⁸ Xundak kilip, Mən Pirəwn wə uning jəng hərwiliri wə atlikliri arkilik Əz uluəlukimni ayan kıləqinimda, misirliklar Mening

■ **14:12** Mis. 6:9 □ **14:16 «ətüp ketidu»** — bu ikkinqi «ətüp ketix»tur. «ətüp ketix həyti»da aldinki wə bu «ətüp ketix» əslinidu (12:13, 23nimu kərüng).

Pərwərdigar ikənlikimni bilidu, dedi.

¹⁹ Israilning qoxunining aldida yürüwatkan Hudaning Pərixlisi əmdi ularning kəynigə ötti; xuningdək ularning aldida mangoʻan bulut tüwrükimu ularning kəynigə yetkilip, □

²⁰ misirliklarning qedirgahi bilən Israilning qedirgahining arilikida tohtidi; bu bulut bir tərəptə qarangoʻluluk qüxürüp, yənə bir tərəptə keqini yorutti. Buning bilən pütün bir keqə bir qoxun yənə bir qoxunoʻa yekin keləlmidi. □

²¹ Musa qolini dengizning üstigə uzatti; Pərwərdigar pütün keqə xərktin küqlük bir xamal qikirip, dengizning süyini kəynigə yandurdi; U suni yandurup dengizni quruk yər kildi, sular ikkigə bөлündi. ■

²² Xu tərکیدə Israillar dengizning otturisdiki quruk yərdin mengip, ötüp kətti; sular bolsa ularning ong wə sol yenida kətürölüp tamdək turatti. □ ■

²³ Əmma misirliklar ularni qoʻqlap keliwatatti — Pirəwnning barlik atliri, jəng hərwiliri wə atlik ləxkərliri ularning kəynidin dengizning otturisiyoʻiqə kəldi.

²⁴ Tang atqanda xundak boldiki, Pərwərdigar ot bilən bulut tüwrükidə turup misirliklarning qoxunioʻa qaridi wə misirliklarning qoxunioʻa

□ **14:19 «Hudaning Pərixlisi»** — bu zat toʻqruqluk 3:2 wə uning izahatini kərung. □ **14:20 «bu bulut bir tərəptə qarangoʻluluk qüxürüp...»** — xu waqit ayning otturisi

boloqqa, adəttə ayding bolatti. ■ **14:21** Yə. 4:23; Zəb. 78:13; 106:9; 114:1-7 □ **14:22 «ötüp kətti»** — Yəhudiylar «ötüp ketix»

həytini təbrikligəndə, muxu Qizil Dengizdin «ötüp ketix»nimu əsləp təbrikləydu. ■ **14:22** 1Kor. 10:1; Ibr. 11:29

parakəndiqilik qūxūrdi.

²⁵ U ularning hərwilirining qaklirini patkuzup, həydəp mengixini müxkūl kildi. Misirliklər: — Yürünglər, Israilning aldidin qaçayli, qünki Pərwərdigar ular üçün misirliklərə qaxi jəng kiliwatidu, — deyixti. □

²⁶ Pərwərdigar Musaqə: — Sular yenip misirliklərninğ üstigə, ularning jəng hərwilirining üstigə wə atliklirining üstigə ekib berip, ularni qəktürüwətsun dəp qolungni dengizning üstigə uzatqin, — dedi.

²⁷ Musa qolini dengizning üstigə uzitiwidi, tang atqanda dengizning süyi yənə əsliy həlitigə yenip kəldi. Qəqiwatqan misirliklər ekinqə qaxi yügürüxti, Pərwərdigar ularni dengizning otturisida mollaq atkuzdi.

²⁸ Su əsligə yenip kelip, jəng hərwiliri bilən atliklərni, yəni Israillarning arqidin qoqlap dengizə kirgən Pirəwnning pütkül qoxunini qərək kiliwətti; ulardin birimu saq qalmidi. ■

²⁹ Lekin Israillar dengizning otturidiki quruq yər bilən mengip qəüp kətti; sular ularning ong wə sol yenida kətürölüp tamdək turatti. ■

³⁰ Xu tərıqıdə Pərwərdigar u küni Israillarni misirliklərninğ qolidin kutkuzdi; Israillar misirliklərninğ dengizning boyida əlük yatqinini kərđi.

³¹ Israil həlki Pərwərdigarning misirliklərə ixlətkən zor kudritini kərüp, Pərwərdigardin qorkti; ular Pərwərdigarə wə uning quli

□ **14:25** «u ularning hərwilirining qaklirini patkuzup,...» — baxqə birnəqqə hil tərjimilirimu uqrixi mumkin. ■ **14:28** Zəb. 78:53; 106:11 ■ **14:29** Zəb. 77:19

Musaqqa ixändi.

15

Musaning Hudaqqa mädhiyә oquxi

¹ Xu qaqqda Musa bilän Israillar Pärwärdigarqqa mädhiyә oqup munu küyni eytti: —

«Män Pärwärdigarni mädhiyilöp küy eytay, Qünki U karamät uluqlukini körsätti;

U at wә mingüqini dengizqqa taxliwätti. □ ■

² Mening küqüm hәм mening küyüm Yah Özidur;

U manga nijat boldi;

U mening Tәngrimdur, mән Uni uluqlaymән;

U mening atamning Hudasidur, mән Uni aliy dәp mädhiyilәymән. □ ■

³ Pärwärdigar jәngqidur,

Yahwәh Uning namidur. □

⁴ Pirәwnning jәng harwilirini hәм köxunlirini dengizqqa taxliwätti;

Uning aliy lәxkәр baxliqliri Kizil Dengizda oqәrk kilindi.

⁵ Qongqur sular ularni kömüwätti,

□ **15:1 «U karamät uluqlukini körsätti»** — yaki «U xanliq oqelibә kuqti». ■ **15:1** Zәb. 106:12 □ **15:2 «Yah»** —Muxu tәrjimidә biz Hudaning «Yahwәh» yaki «Yәhowah» degән namini «Pärwärdigar» dәp tәrjimә kilduk. «Yah» bolsa «Yahwәh» degән bu ismining kışkartiloqan xәklidur. ■ **15:2** Zәb. 18:2; Zәb. 118:14; Yәx. 12:2 □ **15:3 «Yahwәh»** —Muxu tәrjimidә biz Hudaning «Yahwәh» yaki «jәhowah» degән namini adәttә «Pärwärdigar» dәp tәrjimә kilduk. Mәnisi «Özәldin Boluqci». 3:13-14 wә izahatni körüng.

Ular huddi taxtək dengiz tegigə qəküp kətti.■

⁶ Sening ong qolung, əy Pərwərdigar,

Qudriti bilən xan-xərəp tapti;

Sening ong qolung, əy Pərwərdigar,

Düxmənni kukum-talkan kiliwətti.■

⁷ Əz uluqlukungning həywisi bilən özünggə

qarxi qikkanlarni nabut kilding,

Sən otluk qəzipingni əwəting,

U samanni keydürgən ottək ularni yutuwətti.

⁸ Dimioqingning nəpisi bilən sular dəng bolup

ərlidi,

Juxkunliqan dolqunlar dəng kəbi tik turdi,

Dengizning otturisdiki qongqur sular qaturup

qoyuldi.□ ■

⁹ Düxmən dedi: «Mən ularni qoqlaymən, yetix-

imən, olja elip üləxtürimən,

Ulardin dərdimni qikirimən,

Kiliqimni suqurup, əz qolum bilən ularni nabut

qilimən».

¹⁰ Ləkin Sən nəpising bilən püwliqing,

Dengiz ularni kəmwətti;

Ular juxkunluk sularda qoquxundək qəküp

kətti.■

¹¹ İlahlarning arisida, əy Pərwərdigar,

Kim Sening təngdixing bolsun?

Pak-mukəddəslük iqidə Əz həywitingni

kərsitidioqan,

Həmd-mədhiyilər arisida dəhxətlik turidioqan,

Məjizə-karamət yaritidioqan,

■ 15:5 Nəh. 9:11 ■ 15:6 Zəb. 118:15,16 □ 15:8

«Dimioqingning nəpisi bilən» — yaki «kəhringning rohi

bilən». ■ 15:8 Yəx. 63:12,13; Həb. 3:10 ■ 15:10 Zəb. 74:13;

106:11

Səndək kim bolsun?

¹² Sən ong qolungni uzitixing bilən,
Yər-zemin ularni yutuwətti.

¹³ Lekin Əzünggə həmjəmət kılıp kutkuzoqan
qowmni rəhimdillikıng bilən baxlap qıktıng;
Sən ularni Əz mukəddəs makanıngoqa kudriting
bilən hıdayət kılıp yetəkliding. □

¹⁴ Yat həklər buni anglap, titrixip kətti;
Filistiyədə turuwatqanlarni toloqaktək azab tutti.

¹⁵ Andin Edomning əmirliri dəkkə-dükkigə
qüxti;

Moabning palwanlirini bolsa, rasa titrək basti;
Qanaan zeminidikilərnıng yüriki su bolup akti; ■

¹⁶ Korkunq wə dəhxət ularni basti;
Bilikingning həywiti bilən ular huddi taxtək
midirliyalmay qaldi;
Həlking ötüp kətküqə, i Pərwərdigar,
Əzüng rənə töləp hər kıloqan həlking ötüp
boloquqə. □ ■

□ **15:13 «həmjəmət kılıp kutkuzoqan»** — muxu ibarə
ibraniy tilida «daal» degən bir peil bilənla ipadilinidu. Bu
peil toqruluk «Təbirlər» wə «Ayup» 19:25 wə izahatinimu
kөрüng. **«Əz mukəddəs makanıngoqa»** — ibraniy tilida
«Əz mukəddəslikıngning makanıngoqa». ■ **15:15** Qan. 2:4

□ **15:16 «Əzüng rənə töləp hər kıloqan həlking»** — bu
uqm yukiriki 13-ayəttiki «Sən həmjəmət kılıp kutkuzoqan...
həlking» degən uqumogə yekındur. «... **Əzüng rənə töləp
hər kıloqan həlking ötüp boloquqə»** — bu ayət bezarət bolup:
(1) Qanaandiki həlk wə Moabtiki ahalilər Hudaning həlkingıng
Misirdin qikkinini anglap ulardın intayın korkıdu («Yə.» 2:8-11ni
kөрüng); (2) keyinki künlərdə Israil Qanaan zeminini igiləxkə
Jordan dəryasidin «etidu». Bu ix boloquqə heqkandak baxka
əl-millət ularning yolını tosuwalalmaydu (17-ayətni көrüng).

■ **15:16** Qan. 2:25; 11:25; Yə. 2:9

17 Ularni baxlap kirip,
Öz mirasing bolqan taqda kəqəttək tikisən,
Öz makaning kılqan jayqə, i Pərwərdigar,
Öz kolliring təyyarlıqan muqəddəs jayqə, i
Rəb, ularni elip barisən.

18 Pərwərdigar əbədil'əbədgiqə padixah bolup
həküm süridu!

19 Qünki Pirəwnning atliri,
Jəng hərwiliri atlıqliri bilən billə dengizqə kirip
boldi;
Pərwərdigar dengizning sulirini ularning üstigə
yandurdi,

Lekin Israillar bolsa dengizning otturisdin
kırux yərdin mengip ətüp kətti».□

20 Andin Hərurning hədisi pəyqəmbər Məryəm
kəliqə dapni aldi, barlık kiz-ayallarmu kəliqə
dap elip, ussul oynixip uningqə əgəxti. ■

21 Məryəm ularqə jawabən mundak küyni
oqudi: —

«Pərwərdigarni mədhiyiləp küy eytinglar,
Qünki U zor uluqlukini kərsətti;
U at wə mingüqini dengizqə taxliwətti!».□

Huda həlqni sinaydu — Marahtiki aqqıq su

22 Andin Musa Israillarni Kızıl Dengizdin baxlap,
Xur qəligə elip bardi. Ular uda üq kün qəldə
yürüp, su tapalmidi.

□ 15:19 «...kırux yərdin mengip ətüp kətti» — bəzi
təjrimilərdə Musaning bu xeyri 18-ayət bilən tohtaydu. ■ 15:20
1Sam. 18:6 □ 15:21 «U zor uluqlukini kərsətti» — yaki «U
xanlıq oqəlibə kuqti».

23 Andin ular Marahqa yetip keldi; lekin u yarning süyi aqqik bolup, süyini iqqili bolmaytti; xunga u jayning nami «Marah» döp qoyuloqan.

□ ■

24 U waqitta halayik: — Biz nemə iqimiz? — döp Musadin aqrinip otuldaxkili turdi.

25 U Pərwərdigarğa pəryad kətürdi; Pərwərdigar uningğa bir dərəhni kərsətti; u dərəh yaqıqini elip, suğa taxliwidi, su tatlık suğa aylandi. U yərdə Pərwərdigar ularğa həküm-bəlgilimə bekitip, ularni sinap, mundak dedi: —

26 «Əgər silər kəngül qoyup Hudayinglar Pərwərdigarning səzini anglap, Uning nəziridə durus bolqanni kilip, əmrlirigə kulak selip, barlık həkümlirini tutsanglar, undakta, Mən misirliklarning üstigə saloqan kesəllərdin heqbirini üstünggə salmaymən; qünki Mənki silərgə xipalik bərgüqi Pərwərdigardurmən».□

27 Andin ular Elimğa yetip keldi. Xu yərdə on ikki bulak bilən yətmix horma dərihi bar idi; ular xu yərdə sularning boyida qedir tikti.

□ 15:23 «Marah» — «aqqik» degən mənida. ■ 15:23 Qel. 33:8 □ 15:26 «Pərwədigarning səzini» — ibraniy tilida «Pərwədigarning awazini».

«Misirdin çiqix» tiki səpər

16

Manna bilən bədünə

¹ Andin Israillarning pütkül jamaiti Elimdin yolğa atlandı; Misir zeminidin çiqip, ikkinçi eyining on bəxinçi künidə Elim bilən Sinayning otturisdiki Sin qəligə yetip kəldi. ■

² Əmma Israillarning pütkül jamaiti qəldə Musa bilən Hərunning yaman gepini qilip oqotuldaxkili turdi.

■ 16:1 Qel. 33:5-49

³ Israillar ularoqa: — Pərwərdigarning qoli bizni Misir yurtidila ɵltürüwətkən bolsa bolmasmidi! Xu yərdə biz gəx qaynawatkan qazanlarni qeridəp olturup, toyoqudək nan yemigənmiduk? Lekin silər bu jamaətning həmmisini aqlıq bilən ɵltürməqci bolup bizni bu qəlgə elip kədinglar! — deyixti. □ ■

⁴ Buning bilən Pərwərdigar Musaqa: — Mana, Mən asmandin silərgə nan yaqdurimən; xuning bilən həlk hər küni qıqip, bir künlük lazımlıqini yioqiwalsun. Bu tərıkidə Mən ularning Mening qanun-əmririmdə mangidioqan-mangmaydioqanlikini sinaymən. ■

⁵ Hər həptining altinqi küni xundak boliduki, ular yioqiwaloqanlirini təyyarlisun; u baxqa künlərdə erixidioqinidin bir həssə kəp bolidu, — dedi. □

⁶ Andin Musa bilən Hərun barlıq Israillarqa: — Bögün ahxam silərni Misir zeminidin elip qıqkuqining Pərwərdigar ikənlikini bilisilər wə
⁷ ətə silər Pərwərdigarning xan-xəripini kərisilər; qünki U silərnıng Uning yaman gepini qilip oqotuldaxqininglarni anglidi; bizgə kəlsək,

□ **16:3 «Pərwərdigarning qoli bizni Misir yurtidila ɵltürüwətkən bolsa bolmasmidi!...»** — ularning qaxxaxliri tolimu orunsiz idi, əlwəttə. Qünki birinqidin, Israillarning Misirdin elip kəlgən qarwa malliri az əməs idi (12:38ni kəring). İkinqidin, ular Misirda qulluqta boləqan qaoqliridimu ular erixidioqan yeməklıklər anqə kəp boləqan əməs idi («Qan.» 3:7, 8:1-3ni kəring). ■ **16:3** Qəl. 11:4; 1Kor. 10:10 ■ **16:4** Zəb. 78:24; 105:40 □ **16:5 «altinqi kün»** — bu jümə künidur. Xu küni Yəhudiylar yioqan «manna»din ikki künlük tamakni təyyarliweli xi kerək idi. Qünki ətisi, yəni yəttinqi küni xabat küni («dəm elix küni») idi.

silər yaman gepimizni qilip oʻtoldioʻdæk biz kim iduk? — dedi.

⁸ Musa yənə: Pərwərdigar bügün ahxam silərgə yegili gəx berip, ətə ətigəndə toyoʻdæk nan bərgəndə *buni bilisilər*; qünki Pərwərdigar silər Uning yaman gepini qilip oʻtoldioʻqininglarni anglidi. Əmdi biz nemə iduk? Siləning oʻtoldaxkinglar bizlərgə qaritiloqan əməs, bəlki Pərwərdigarə qaritiloqandur, — dedi.

⁹ Andin Musa Hərunə: — Sən Israillarning pütkül jamaitigə: «Pərwərdigarning aldioʻa kelinglar; qünki U yaman gəp bilən oʻtoldaxkinglarni anglidi», dəp eytkin, — dedi.

¹⁰ Xundak boldiki, Hərun Israillarning pütkül jamaitigə səzləp turəninida, ular qəl tərəpkə qariwidi, mana, Pərwərdigarning julasi bulutta ayan boldi. ■

¹¹ Xuning bilən Pərwərdigar Musəə mundak dedi: —

¹² — Mən Israillarning yaman gəp qilip oʻtoldaxkinini anglidim; əmdi ularə: «Gugumda silər gəx yəysilər wə ətigəndə nandin toyunisilər, xuning bilən silər Mening Pərwərdigar Hudayinglar ikənlikimni bilip yetisilər» — dəp eytkin, dedi. □ ■

¹³ Kəqkurunda xundak boldiki, bədünilər uqur kelip, qedirgahni qaplap kətti; ətisi ətigəndə, qedirgahning ətrapidiki yərlərgə xəbnəm qüxkənidi. ■

■ **16:10** Mis. 13:21 □ **16:12 «gugum»** — ibranij tilida «ikki kəq arilikida» degən səz bilən ipadiliduru. 12:6 wə izahatni kəring. ■ **16:12** Yh. 6:49,58 ■ **16:13** Qəl. 11:31; Zəb. 105:40

14 Ətrapta yatkan xəbnəm kətürülüp kətkəndin keyin, mana, qəllükning yər yüzidə qırawdək nepiz, kiqik-kiqik yumilak nərsilər turatti. ■

15 Israillar uni kərgəndə, uning nemə ikənlikini bilmigini üçün: — Bu nemidu? — dəp soraxti.

Musa ularğa jawabən: — Bu Pərwərdigar silərgə ata qılğan ozuq-tülüktur. ■

16 Pərwərdigar xu ixni əmr kılıp dediki, «Hərbiringlar yəydişinglarğa qarap uningdin yioşiwelinglar; hərbinglar ailidiki adəm sanişğa qarap, hər bir adəmgə bir omər miqdarda yioşinglar; hər adəm öz qediridiki kixilər üçün yioşinglar» — dedi.□

17 Israillar xundaq kılıp, bəzisi kəprək, bəzisi azraq yioşiwaldi.

18 Ular uni omər miqdari bilən əlqiwidi, kəp yioşkanlarningkidin exip kətmidi, az yioşkanlarningmu kəmlik qılmidi; hər bir kixi

■ 16:14 Qəl. 11:7; Nəh. 9:15; Zəb. 78:24; 105:40 ■ 16:15 Yh. 6:31; 1Kor. 10:3 □ 16:16 «bir omər» — «əfaş»ning ondin bir qismi, yəni ikki litrqə idi.

öz yəydiotiniotə qarap yiołkanidi. □ ■

¹⁹ Musa ularotə: — Heqkandə adəm bulardin heqnemini etigə kaldurmisun, dedi.

²⁰ Xundəq bolsimu, ular Musaning səzigə kuləq salmidi; bəzilər uningdin bir kışimini etigə saklap koydi. Əmma saklap koyotini kurtlap sesip kətti. Bu ix üqün Musa ularotə hapa bolup aqqıqlandi.

²¹ Xu səwəbtin ularning hərberi hər etigini qikip öz yəydiotiniotə qarap yiołwalatti; qaloqlanliri bolsa aptap qıkkanda erip ketətti.

²² Lekin altinqi küni xundəq boldiki, ular künlük ozukning ikki həssisini yiołdi; demək, hərber kixi üqün ikki omər miqdarda yiołwaldi; andin jamaət əmirliiri həmmisi kelip buni Musotə eytti.

□ **16:18 «hərber kixi öz yəydiotiniotə qarap yiołkanidi»**

—yənə bir tərijimisi: «həmməylənni yiołwalotini öz ehtiyajotə dəlmudəl idi». Bu ayətni ikki hil qüxinix mumkin: — (1) Hudaning bəlgilimisi boyiqə bir kixi üqün dəl bir omər miqdarda yeməklilik təkdim kilinatti. Xuning bilən həmməylən yiołkandin keyin, omər miqdari bilən olqiginidə, ozuk-tülük («manna»)ni artuq yiołwalotən kixi az yiołkan kixigə kəm bolotanni toldurup bəretti. Ahir həmmə kixigə kerək bolotən yeməklilik tənq təmin etilətti. Bu məjizə əməs, təbiy ix idi. (2) həlk məyli kəp manna yiołkan bolsun, yaki azraq yiołkan bolsun, Hudaning karamiti bilən yiołwalotini dəl öz ailisining ehtiyajotə mas boldi. Bu ixning əzi məjizə idi, əlwəttə. «manna»ning hər küni asmandin qüxüxi məjizə bolupla kəlməy, mannaning miqdarimu dəl həmməyləngə kerək bolotənotə barawər idi. Bizningqə, «2Kor.» 8:15 boyiqə, birinqi qüxənqə toqtəra bolsa kerək; qünki xu ayəttə rosul Pawlus «manna yiołix» degən ixni misal kılıp, Hudaning bəndilirini bir-birigə bərixkə riołbətləndüridu. ■ **16:18** 2Kor. 8:15

23 Musa ularoqa: — Mana Pərwərdigarning degini: — Ətə aram küni, Pərwərdigaroqa ataloqan mukəddəs xabat küni bolidu; pixuridiqininglarni pixurup, qaynitidiqininglarni qayinitip, exip qaloqanning həmmisini ətigə saklap qoyunglar, — dedi.

24 Ular Musa buyruqandək, exip qaloqanni ətisigə saklap qoyuwidi, ular sesip qalmidi, kurutlapmu kətmidi.

25 Musa ularoqa: — Buni bügün yənglar; qünki bügün Pərwərdigaroqa ataloqan xabat küni bolqini üqün bügün daladin tapalmaysilər.

26 Altə kün silər yioqsanglar bolidu; lekin yəttinqi küni xabat bolqini üqün u künidə heqnemə tepilmaydu, — dedi.

27 Həlbuki, yəttinqi küni həlktin birnəqqisi ozuk-tülük yioqkili qikiwidi, heqnemə tapalmidi.

28 Pərwərdigar Musoqa: «Silər kaqanoqiqə Mening əmrlirim wə qanun-bəlgilimilirimni tutuxni rət qilisilər?

29 Mana, Pərwərdigar silərgə xabat künini bek- itip bərđi; xunga yəttinqi küni hərbinglarni öz ornida turup, sirtlaroqa qikmisun dəp, altinqi küni ikki künlük ozuk beridu», — dedi.

30 Xuning bilən həlk yəttinqi küni aram aldi.

31 Israillar bu ozukni «manna» dəp atidi; un- ing *xəkli* yumoqaksüt urukidək, rənggi aq bolup, təmi həsəlgə miləngən koturmaqqa ohx- aytti. □ ■

32 Musa ularoqa: — Pərwərdigarning əmri xuki, — Keyinki əwladliringlaroqa Mən siləрни

□ 16:31 «manna» — «nemə bu?» degən mənədə (15-ayətni kərüng). ■ 16:31 Qel. 11:7

Misirdin elip qikqanda, Mən silərgə qəldə yeyixkə ata kילוan nanni kərsitix üqün, uningdin komzəkkə bir omər toxkuzup, ular üqün saklap qoyunglar, — dedi.

³³ Musa Hərunoqa: — Kəlgüsi əwladliringlaroqa kərsitixkə saklax üqün bir komzəkni elip, uningə bir omər miqdarda manna selip, Pərwərdigarning huzurida qoyup qoyoqin, — dedi.■

³⁴ *Keyin*, Hərun Pərwərdigar Musoqa buyruoqandək komzəkni saklax üqün uni həküm-guwaqlik sanduqining aldidə qoyup qoydi.□

³⁵ Xu tərəkidə Israillar adəm olturaklaxkan bir zeminoqa yetip kəlgüqə kirik yil «manna» yedi; ular Kanaan zeminining qegralirioqa yətküqə manna yedi.■

³⁶ Əyni qaoqda bir «omər» «əfah»ning ondin birigə barawər idi.

■ **16:33** Ibr. 9:4 □ **16:34 «həküm-guwaqlik»** — muxu yərdə «həküm-guwaqlik» Hudaning Israiloqa bərməkqi boləqan tıp əmrlirini, xundakla uning Israil bilən bolidioqan əhdisini kərsitidu (20-babni kərüng). Hudaning muqəddəs mahiyiti wə Harakteri xu əmrlərdə ayan qilinəqqa, «həküm-guwaqlik» dəpmu atilidu. Xu əmrlər «əhdə sanduqi» iqidə saklaklik tax tahtaylar üstigə pütülgən (40:20ni kərüng). «... **Uni həküm-guwaqlik sanduqining aldidə qoyup qoydi**» — əhdə sanduqining təswirini bilix üqün 25-bab, 10-22-ayətlərgə qaralsun. «Ibr.» 9:4tin qarioqanda, «manna» komziki keyinki waqıtta əhdə sanduqi **iqigə**, muqəddəs qanun taxliri aldioqa qoyuloqan. ■ **16:35** Yə. 5:12; Nəh. 9:15

17

Qoram taxtin qikqan su

¹ Andin pütkül Israil jamaiti kopup, Sin qelidin qikip, Pərwərdigarning əmri boyiqə səpər kilip, Rəfidim degən yərgə kelip qedirlirini tikti. Əmma u yərdə həlkqə iqqili su yok idi.

² Xuning bilən həlk Musa bilən jedəllixip: — Bizgə iqqili su bərgin! — dedi. Ləkin Musa ularoqə: — Nemixqə mening bilən jedəllixisilər? Nemixqə Pərwərdigarni sinaysilər? — dedi.■

³ Ləkin həlk qangqap, su tələp kilip, Musadin aqrinip oqotuldixip: — Sən nemixqə bizni, balilirimizni wə melimizni usuzluk bilən oltürüxkə Misirdin elip kəding? — dedi.

⁴ Xuning bilən Musa Pərwərdigaroqə pəryad kətürüp: — Bu həlkni kəndəq kilsam bolar?! Ular həlila meni qalma-kesək kilixi mumkin! — dedi.

⁵ Pərwərdigar Musoqə jawabən: — Sən Israilning aqsakalliridin birnəqqisini özüng bilən billə elip qikip, *Nil* dəryasining süyini uroqiningda ixlətkən həsangni qolungoqə elip həlkning aldioqə baroqin; ■

⁶ Mana, Mən xu yərdə, Hərəb teqidiki qoram taxning üstidə sening aldingda turimən; sən qoram taxni uroqin. Buning bilən uningdin həlkqə iqqili su qikidu, — dedi.

Musa Israilning aqsakallirining kəz aldida xundəq kildi. □ ■

■ 17:2 Qel. 20:3, 4 ■ 17:5 Mis. 7:20 □ 17:6 «Hərəb teqi» — Sinay teqining baxqə bir ismi. ■ 17:6 Qel. 20:9; Zəb. 78:15-16; 114:8; 1Kor. 10:4

7 Musa Israillarning jedəlləxkini wə ularning «Pərwərdigar arimizda zadi barmu-yokmu?» deyixip Pərwərdigarni siniqini üçün, u yəрни «Massah» wə «Məribah» dəp atidi.□

Amaləklər bilən jəng kilix

8 Xu qaoqda Amaləklər kelip Rəfidimdə Israiloqa hujum kildi. ■

9 Musa Yəxuaqqa: Sən əzimizdin Amalək bilən jəng kilixka adəm tallioin. Mən ətə Hudaning həsisini qolumoqa elip dəngning qokkisida turup turimən, dedi.□

10 Yəxua Musa buyruqinidək kilip, Amaləklər bilən jəng kildi. Musa, Hərun wə Hur dəngning qokkisiqqa qikti.

11 Xundaq boldiki, Musa qolini kətürüp tursa, Israil qalib kelətti, ləkin u qollirini pəskə quxürüp tursa, Amalək qalib kelətti.

12 Musaning qolliri eqirlixip kətti; ular bir taxni elip kelip uning astioqa koydi; u uning üstidə olturdi; andin Hərun bilən Hur biri bir tərpidə, biri yənə bir tərpidə uning qollirini yələp turdi; bu tərکیدə uning qolliri taki kün patkuqə məzmut turdi.

13 Xundaq kilip, Yəxua Amalək wə uning həlkini kiliqlap nabut kildi.□

□ **17:7 «Massah»** — «sinax» degən mənədə, «Məribah» — «jedəl-majra» degən mənədə. ■ **17:8** Qan. 25:17,18 □ **17:9 «Sən əzimizdin Amalək bilən jəng kilixka adəm tallioin»** — yaki «Sən əzimizgə adəmlərnə tallap, Amalək bilən soquxkili qikkin». □ **17:13 «kiliqlap,...»** — ibraniy tilida «kiliq bisi bilən urup,...».

14 Pərwərdigar Musağa: — Bir əslimə bolsun dəp bu ixlarni bir kitabka yezip qalduroqin, xundakla xularni Yəxuaning kulaklirioğa okup bər; qünki Mən Amaləknin namini asmanlarning astidin, hətta adəmlərnin esidinmu mutlək əqürüwetimən, dedi.■

15 Andin Musa bir qurbangahni yasap, namini «Pərwərdigar tuqumdur» dəp atidi □

16 wə Musa: — Yahning təhti aldida bir qol kətürülüp: — «Pərwərdigar əwladtin əwladkiqə Amaləkkə qarxi jəng kilidu» dey- ilgənidi, — dedi.□ ■

18

Yətroning Musani Ziyarət qilixi wə uningə nəsihət qilixi

1 Musaning keynatisi, yəni Midiyaning kahini Yətro Hudaning Musa üqün həmdə Öz həlki Israil üqün barliq kilənliri toqruluk angliidi, yəni Pərwərdigarning Israilni Misirdin qikarəlanlikidin həwər tapti. ■

■ **17:14** Qel. 24:20; Kan. 25:17, 18, 19; 1Sam. 15:2, 3 □ **17:15** «**Pərwərdigar tuqumdur**» — ibraniy tilida «Yahwəh-nissi».

□ **17:16** «**Yah**» — «Yahwəh» (Pərwərdigar)ning qışkartilma xəklidur. «**Yahning təhti aldida bir qol kətürülüp:**»

— kimning qolining Hudaning təhti aldida kətürülgənliki eniқ eytilmaydu; bizningqə bu sirlik ix ərxətə Hudaning aldida yüz bərgən bolup, qəsəm kilip «kətürülgən qol» bolsa «Pərwərdigarning qoli» («Yəx.» 25:10, 41:20, 53:1, 66:14, «Yuh.» 12:38), yəni «Pərwərdigarning **Kuli**» boləjan Məsih («Yəx.» 42:1, 19, 49:6, 52:13)ni kərsətsə kerək. ■ **17:16** 1Sam. 15:2 ■ **18:1** Mis. 2:16; 3:1

2-3 Xuning bilən Musaning keynatisi Yətro Musaning əslidə öz yenioğa əwətiwətkən ayali Zipporah wə uning ikki oqlini elip yolğa qıkti (birinçi oqlining ismi Gərxom dəp qoyuloqanidi; qünki Musa: «mən yaqa yurttə musapir bolup turuwatimən» degənidi). □ ■

4 Yənə birining ismi Əliezər dəp qoyuloqanidi; qünki Musa: «Atamning Hudasi manga yardəmdə bolup, meni Pirəwnning kiliqidin kütquzdi», degənidi). □

5 Xundak kılıp Musaning keynatisi Yətro Musaning oqulliri bilən ayalini elip, Musaning qəldə, Hudaning teqining yenidə qedir tikgən yerigə yetip kəldi.

6 U əslidə Musaqə: — «Mana, mənki keynatang Yətro sening ayalingni wə uning ikki oqlini elip yeningoğa ketiwatimən» dəp həwər əwətkənidi.

7 Xuning bilən Musa öz keynatisining aldioğa qıqip, təzim kılıp, uni səydi. Ular bir-biridin hələhwal sorixip qediroğa kirdi;

8 Andin Musa kiynatisioğa Israilning wəjidin Pərwərdigarning Pirəwn wə misirliklaroğa kılqan həmmə əməllirini səzləp, ularning yol boyi bexioğa qüxkən jəbir-japalarni bayan kılıp, Pərwərdigarning kandaq kılıp ularni kütquzoqinini eytip bərdi.

9 Buni anglap Yətro Pərwərdigarning Israiloğa kərsətkən barlıq yahxilikidin, ularni misirliklarning kolidin kütquzoqanlikidin xadlandi.

10 Yətro *xadlinip*: — Silərnə misirliklarning wə

□ **18:2-3 «Gərxom»** — «yaqa yurtluk» degən səz bilən ahangdax. ■ **18:2-3** Mis. 2:22 □ **18:4 «Əliezər»** — «Hudayim yardəmdur» degən mənədə.

Pirəwnning qolidin kutkuzoan Pərwərdigarəya təxəkkurlər boləyay! U bu qəwmni misirliklarning qolidin kutkuzdi!

¹¹ Mən Pərwərdigarəning barlık ilahlardin üstün turidioanlığını əmdi bildim; qünki U dəl ular yooqanqilik kıləjan ixta Əzining ulardin üstün turidioanlığını namayan kildi — dedi. □ ■

¹² Andin Musaning keynatisi Yətro Hudaəya atap bir köydürmə qurbanlık wə birnəqqə *təxəkkur* qurbanlıqlirini elip kəldi; Hərun bilən Israilning hər bir aqsakili Musaning keynatisi bilən billə Hudaning huzurida taam yeyixkə kəldi. □

Yətroning aqilana məslihi

¹³ Ətisi Musa həlkning ix-dəwaliri üstidin həküm qikirixkə olturdi; həlk ətigəndin tartip kəqkiqə Musaning qərisidə turuxti.

¹⁴ Musaning keynatisi uning həlki üqün kıləjan ixlirini kərgəndə uningdin: — Sening həlkkə kiliwatkan bu ixing zadi nemə ix? Nemixkə sən *bu ixta* yaləuz olturisən, barlık həlk nemə üqün ətigəndin kəqkiqə sening qərengdə turidu? — dedi.

¹⁵ Musa keynatisioya jawab berip: — Həlk Hudadin yol izdəxkə mening kəximəya kelidu.

□ **18:11** «**ular yooqanqilik kıləjan ixta**» — muxu yərdə «ular» sahta ilahlar, butlarni kərsitidu (12:12, 15:11ni kəring). Bəzi alimlar bu səz misirliklarni kərsitidu, dəp karaydu.

■ **18:11** Mis. 1:10,16,22; 5:7; 14:18 □ **18:12** «**təxəkkur qurbanlıqliri**» — ibraniy tilida «zəbak» deyilidu. Hərun wə aqsakallarning Yətro bilən billə xu qurbanlıqlardin yegənliki ularning təxəkkur qurbanlıki ikənlikini ispatlaydu. Qünki «təxəkkur qurbanlıqliri»din sunəuqi kiximu yəsə bolatti.

16 Kaçanki ularning bir ix-dəwasi qiksa ular yenimoqa kelidu; xuning bilən mən ularning ot-turısında həküm qikirimən wə xundakla Hudaning kanun-bəlgilimilirini ularoqa bildürimən, — dedi.

17 Musaning keynatisi uningoqa: — Bu kilöjining yahxi bolmaptu.

18 Sən jəzmən özüngni həmdə qərəngdə turojan həlkñimu qarqitip koyisən; qünki bu ix sanga bək eoqir kelidu. Sən uni yaloquz kilip yetixəlməysən.

19 Əmdi mening sözümgə kulak salöjin, mən sanga bir məslihət berəy wə *xundak kilsang*, Huda sening bilən billə bolidu: — Sən özüng Hudaning aldidə həlkning wəkili bolup, ularning ixlirini Hudaqa məlum kilöjin;

20 sən həlkqə kanun-bəlgilimilərnəni əgitip, mangidiöjan yolni kərsitip, ularning qandak burqi barlikini ukturojin.

21 Xuning bilən bir wəqitta sən pütkül həlkning arisidin Hudadin kərkidiöjan, nəpsaniyətgilikni yaman kəridiöjan həm kabiliyətgilik həm diyanətgilik adəmlərnəni tepip, ularni həlkning üstigə bax kilip, bəzisini mingbexi, bəzisini yüzbexi, bəzisini əllikbexi, bəzisini onbexi kilip təyinligin. □

22 Xuning bilən bular hərqandak wəqitta həlkning ix-dəwalirini soraydu. Əgər qong bir ix-dəwa qikip qalsa, buni sanga tapxursun; ləkin həmmə kiqik ix-dəwalarni ular əzliri bejirisun. Xundak kilip, ular sening wəzipəngni

□ 18:21 «**diyanətgilik adəmlər**» — ibraniy tilida «həqikətkə təwə adəmlər».

yeniklitip, yüküngni ketürüxüp beridu.

²³ Əgər xundak kılsang wə Huda sanga xundak buyrusa, özüng *wəzipəngdə* put tirəp turalaysən wə həlkingmu hatirjəmlik bilən öz jayıoqa kaytip ketidu, dedi.

²⁴ Musa keynatisining sözigə kulak selip deginining həmmisini kildi. ■

²⁵ Musa pütkül İsrail arisidin kabiliyətlik adəmlərni tallap, ularni həlkning üstigə bax kilip, bəzisini mingbexi, bəzisini yüzbexi, bəzisini əllikbexi, bəzisini onbexi kilip koydi.

²⁶ Bular hərқандақ wəqıtta həlkning ix-dəwalirini sorap turdi; təsrək ix-dəwalarni bolsa, Musaoqa yollaytti, kiqik ix-dəwalarni bolsa əzliri soraytti.

²⁷ Andin Musa keynatisini yoloqa selip koydi, u öz yurtioqa kaytip kətti.

19

Israillar Sinay teqida

¹ Israillar Misir zeminidin qikip, dəl üqinqi eyining baxlanoqan küni Sinay qəligə yetip kəldi.

□

² Ular Rəfidimdin qikip, Sinay qəligə yetip kelip, qəldə qedir tikti; İsrail xu yərdə, taqning udulida tohtap qedir tikti.

³ Musa Hudaning aldioqa qikiwidi, Pərwərdigar taqdin uningoa hitab kilip mundak dedi: — Sən

■ 18:24 Қан. 1:9 □ 19:1 «**üqinqi eyining baxlanoqan küni**» — baxқа birhil tərјimisi boyıqə «üqinqi ay» yilning (kalendarning) üqinqi eyini kərsitidu.

Yakupning jəmätigə söz kılıp, Israillaroğa munu həwərnı yətküzgin: — ■

4 «Mening misirliklaroğa nemə kılənimni, xundakla Mən silərnı huddi bürküt balilirini qanatlırioğa mindürüp elip yürgəndək, Öz qəximəğa elip kəlginimni özünqlar kərdünqlar. □ ■

5 Əmdi silər dərəkikət Mening sözümni anglap, əhdəmni tutsanqlar, undakta barlıq əllərnıng arisida Manga has bir gəhər bolisilər — qünki pütkül yər Meningkidur — ■

6 wə silər Manga kaşınlardin tərki b tapқан has bir padixahlıq wə mukəddəs bir qowm bolisilər». Mana bu sən Israillaroğa deyixing kerək boləqan səzlərdur, — dedi. □ ■

7 Xuning bilən Musa yenip kelip, həlkning aqsakallirini qakirtip, Pərwərdigar uningəğa buyruəqan xu səzlərnıng həmmisini ularəğa yətküzdi.

8 Həlkning həmmisi bir eəizdin: — Pərwərdigar buyruəqanning həmmisigə qoқum əməl kılımiz! — dəp jawab bərđi. Andin Musa həlkning jawab səzlrini Pərwərdigarning qəxiəğa berip yətküzdi. ■

9 Pərwərdigar Musəğa: — Mana, Mən sanga

■ 19:3 Ros. 7:38 □ 19:4 «**huddi bürküt balilirini qanatlırioğa mindürüp elip yürgəndək,...**» — bəzidə ana bürküt balilirioğa uquxni əgətkəndə ularni dümbisigə mindürüp uqıdu. ■ 19:4 Qan. 29:1; 32:11 ■ 19:5 Qan. 7:6; 10:14,15; 14:2; 26:18; Zəb. 135:4; Yəx. 41:8; Tit. 2:14 □ 19:6 «**silər manga kaşınlardin tərki b tapқан has bir padixahlıq ... bolisilər**» — baxқа birhil tərjimisi: «silər manga padixahlar wə kaşınlar ...bolisilər». ■ 19:6 1Pet. 2:9 ■ 19:8 Mis. 24:3

söz kılöjnimda hëlķ awazimni anglisun, hëmixë sanga ixënsun dëp, yeningöta kara bulutning karangöuluki iqidë kelimën, dëp eytti. Musamu hëlķning degënlirini Përwërdigaröta anglatti.

¹⁰ Përwërdigar Musaöta yënë: — Sën hëlķning këxiöta berip, bügün wë ätë ularni pak-mukëddës kılıp, kiyim-keqëklirini yudurojın.

¹¹ Ular üqinqi künigë tëyyar tursun; qünki üqinqi küni barlıķ hëlķning köz aldida Përwërdigar Sinay teöjöta qüxidu.

¹² Sën hëlķ üqün *taöjning* ätrapioja bir pasil kılıp, ularöta: «Silër ehıtyat kilinglar, taöķa qıķmanglar yaki uning etikigë tegip kätmënglar. Kimki taöķa tëgsë öltürülmëy qalmaydu; □ ■

¹³ Uningöta hëtta birër qoli tegip kätsimu, qalma-kesäk kılıp öltürölsun yaki oķ etip öltürölsun. Mëyli haywan yaki insan bol-sun, xundak kılsa, tirik qaldurulmisun» — dëp eytkın. Lekin Kanay uzun qelinsa, ular taöjning tüwigë qıķsun, dedi.□

¹⁴ Musa taöjdin qüxüp hëlķning këxiöta berip, hëlķni Hudaöta atap mukëddës kıldi; ular kiyim-keqëklirini yudi.

□ **19:12 «hëlķ üqün taöjning ätrapioja»** — yaki «hëlķ ätrapioja». ■ **19:12** Ibr. 12:18 □ **19:13 «Uningöta... tegip kätsimu»** — demäk, taöķa tegix. Baxķa birhil tärjimisi «uningöta (taöķa tëgkën kixigë) adëmning qoli tëgmisun...». **«qalma-kesäk kılınsun yaki oķ etip öltürölsun»** — demäk, taöķa tëgkën kixini öltürüxi keräk; birak hilaplıķ kılojan undak bir kixini taöj etikidë (ķät'iy qëklëngën jayöta kirgënliki säwëblik) öltürüx üqün hërķandak kixi uningöta tëgsë yaki uningöta yekin barsa bolmaytti; xunga uni qalma-kesäk kılix yaki oķ bilën öltürüx keräk idi. Baxķa birhil tärjimisi «(Huda tärpidin) öltürölidu».

15 Andin Musa həlkkə: —  qinqi k nig  t yyar turunglar; h qkim ayali bilən yeqinqilik kilmisun, dedi.■

16  qinqi k ni bol anda, tang yoruxi bilən xundak boldiki, g ld rmamilar g ld rl p, qakmak qekip, taq  stid  koyuq bir parq  bulut p yda boldi, zor kattik qelinoqan kanayning awazi anglandi. Buni k r p qedirgahdiki pütkül h lk qorkunqidin titr p k tti. □ ■

17 Musa həlkni Hudaning aldida hazir boluxqa qedirgahdin elip qikti. Ular kelip taqning tüwidə er  turdi. ■

18 Pərwərdigar Sinay teqioqa otta q x p kəlgini  q n is-t t k pütkül taqni qaplidi; is-t t k humdandin  rlig n is-t t kt k üstigə  rl p qikti. Pütkül taq kattik t wrinxk  baxlidi. ■

19 Kanay awazi barqanseri k qiyip intayin kattik qikti. Musa s z kiliwidi, Huda anglap  nl k awaz bilən jawab b rdi. □

20 Pərwərdigar  zi Sinay teqioqa, taqning qokkisiqqa q xti; andin Pərwərdigar Musani taqning qokkisiqqa qakiriwidi, Musa taqqa qikti.

21 Pərwərdigar Musoqa: — Sən q x p halayikni agahlandurup: Ular «P rw rdigarni k rimiz» d p pasildin b s p  tmisun; undak

■ 19:15 1Sam. 21:4; 1Kor. 7:5 □ 19:16 «g ld rmamilar» — ibraniy tilida «awazlar». «kanayning awazi» — yaki «buroqa awazi». ■ 19:16 Ibr. 12:18 ■ 19:17 Qan. 4:10,11 ■ 19:18  ak. 5:4; Z b. 68:8; 77:18; 114:4; 144:5;  ab. 3:10 □ 19:19 «Musa s z kiliwidi, Huda anglap  nl k awaz bilən jawab b rdi» — baxqa birhil t rjimisi: «Musa s z kiliwatatti, Huda anglap  nl k awaz bilən jawab beriwatatti».

kilsa, ulardin k p adəm halak bolidu, d p eytkin.

²² P rw rdigar qa yekin kel leydiqan ka inlarmu  zlrini manga atap muk dd s kilsun; bolmisa, Pərwərdigar *sepilni* b sk nd k ular qa halak t y tk zidu, — dedi.

²³ Musa P rw rdigar qa: — Halayikning Sinay te i qa qikixi mumkin  m s; q nki Sən  z ng bizg  kattik agahlandurdung: ta ni «muk dd s» d p karap, uning  trapi qa pasillarni bekitinglar, d p əmr kilding, — dedi.

²⁴ Pərwərdigar Muso qa: — Mang, sən q x p k tkin. Andin sən Hərunni elip, bill  qikkin; lekin ka inlar w  h lk bolsa P rw rdigarning k xi qa barayli d p pasildin b s p  tmisun; bolmisa, *Pərwərdigar sepilni* b sk nd k ularning  stige q xidu, — dedi.

²⁵ Xuning bilən Musa həlkning k xi qa q x p, ular qa bu s zni yətküzdi.

20

On p rz

¹ Huda munu barlik s zl rni bayan kilip mundak dedi: —

² Mən seni «kulluk makani» bolqan Misir zemnidin qikirip k lg n Pərwərdigar Hudayingdurm n.■

³ Sening Məndin baxka heqkandak ilahing bolmaydu.

■ 20:2 Mis. 13:3; Kan. 5:6; Z b. 81:10

4 Sən özüng üçün məyli yukiridiki asmanda bolsun, məyli təwəndiki zeminda bolsun, yaki yər astidiki sularda bolsun, hərəkəndək nərsining kıyapitidiki həqkəndək oyma xəkilni yasima. □ ■

5 Sən bundək nərsilərgə bax urma yaki ularning kulluqiğa kirmə. Qünki Mənki Pərwərdigar Hudaying wapasizlikğa həsət kılquqi Təngridurmən. Məndin nəprətləngənlərninğ kəbihliklerini əzlidirə, oqulliriğa, hətta nəwrə-qəwriliriğiğə qüxürimən, □

6 Əmma Meni səyidiğan wə əmrlirimni tutidiğanlarğa ming əwladığiğə əzğərməs

□ **20:4 «Sən özüng üçün ... hərəkəndək nərsining kıyapitidiki həqkəndək oyma xəkilni yasima»** — 5-ayəttin enik kərunidiki, 4-ayəttə hatiriləngən: «özüng üçün ... xəklidə.. yasima» degən bu əmrning kəzdə tutqini adəmlər qokunux məksitidə yasiğan hərəkəndək xəkillərdur. Demək, bu yazmilarda sən'ətninğ əzi yaki bədiiy ijadiyət, məsilən rəssamlik yaki həykəltiraxlik mən'i kiliğan əməs. Məsilən, «mukəddəs qedir» wə keyinki «mukəddəs ibadəthana»da birnəqəq sürətlər (herublar, güllər, horma dərəh katarliklərninğ sürətliri) kərunidu. Bular butlar əməs, pəkət bezəx məksitidə ixləngən. ■ **20:4** Law. 26:1; Zəb. 97:7 □ **20:5 «wapasizlikğa həsət kılquqi Təngri»** — bu ibarə toqruluk «təbirlər» wə «kanun xərhi»diki «koxumqə səz»imizni kərüng. «Məndin nəprətləngənlərninğ kəbihliklerini əzlidirə, oqulliriğa, hətta nəwrə-qəwriliriğiğə qüxürimən» — bu muhim səz toqruluk «koxumqə səz»imizni, xundəklə «Əzakiyal»diki «koxumqə səz»imizni (18-, 33-bablar toqruluk) kərüng.

mehribanliq kersitimən. □

⁷ Pərwərdigar Hudayingning namini qalaymıqan tiloqa alma; qünki kimdəkim namini qalaymıqan tiloqa alsa, Pərwərdigar uni gunahkar hesablimay qalmaydu. ■

⁸ Xabat künini muqəddəs dəp bilip tutkili yad- ingda sakliqin. ■

⁹ Altə kün ixləp barliq ixliringni tügətkin; ■

¹⁰ Iekin yəttinqi küni Pərwərdigar Hudayingoqa ataloqan xabat künidur; sən xu küni heqkandaq ix kilmayşən; məyli sən yaki oqlung bol- sun, məyli kizing, məyli kulung, məyli dedik- ing, məyli buqang yaki sən bilən bir yərdə turuwatqan musapir bolsun, heqkandaq ix kilmisun. □

¹¹ Qünki altə kün iqidə Pərwərdigar asman bilən zeminni, dengiz bilən uning iqidiki barini yaratti andin yəttinqi künidə aram aldi. Buning üqün

□ **20:6 «əmlirimni tutidioqanlaroqa minglioqan əvladioiqə»** — baxqa birhil tərjimişi: «əmlirimni tutidioqan minglioqanlirioqa...». Biraq «Qan.» 7:9 tərjimimizgə mas kelidu. **«əzgərməs mehribanliq»** — muxu yərdə «əzgərməs mehribanliq» ibraniy tilida «həsəd» degən söz bilən ipadilididu. Bu sözning mənişi bək qongkur bolup, kəp yərlərdə «əzgərməs muhəbbət» yaki «əzgərməs mehribanliq» dəp tərjimə qilinidu. Kəp yərlərdə bir hil əhdə bilən baqliq bolidu; xunga sözning uzunraq birhil tərjimişi: «mehir-muhəbbət tüpəylidin əhdidə daim turidioqanliqi» degili bolidu. Məsilən, bu söz «Yar.» 21:23, 24:12, 32:10, «Mis.» 15:13, 34:6, 7lərdə ixlitiqən. ■ **20:7** Law. 9:12; Mat. 5:33 ■ **20:8** Əz. 20:12 ■ **20:9** Mis. 23:12; 34:21; Luqa 13:14 □ **20:10 «yəttinqi küni.....xabat künidur»** — ibraniy tilida «xabat» wə «yəttinqi» degənlər ahangdax söz. **«sən bilən bir yərdə turuwatqan»** — ibraniy tilida «dərważiliring iqidə turuwatqan» degən söz bilən ipadilididu.

Pərwərdigar xabat künini bəht-bərikətlik kün kılıp, uni muqəddəs kün dəp bekitti.■

12 Ata-anangni hərmət kıl. Xundak kılsang Pərwərdigar Hudaying sanga ata kılməqı boləqan zeminda uzun ɵmür kɵrisən.■

13 Kətillik kılma.■

14 Zina kılma.■

15 Ooqrilik kılma.

16 Qoxnang tooqruluk yaləqan guwahlık bərmə.□

17 Sən qoxnangning ɵy-imaritigə kɵz kıringni salma, nə qoxnangning ayali, nə uning kulioqa, nə uning dediki, nə uning kalisi, nə uning ixiki yaki qoxnangning hərəkəndak baxqa nərsisigə kɵz kıringni salma.□ ■

Həlkning wəhimisi

18 Pütkül həlk güldürmamilarni, qeqin-yalkunlarni, kanayning awazi wə taoqdin ɵrləp qıqqan is-tütəklərnı kɵrdi wə anglidi; ular bularnı kɵrüp, titrixip yirək turuxti

19 wə Musaoqa: — Bizgə sənla söz kıloqaysən, biz anglaymiz; lakin Huda bizgə ɵzi söz kılmisun; qunki undak kılsa ɵlöp ketimiz, dedi.■

20 Musa halayıqqa jawabən: — Qorkmanglar; qunki Hudaning bu yərgə kelixi silərnı sinax ɵqün, yəni silərnıng Uning dəhətlikini kɵz

■ 20:11 Yar. 2:2; İbr. 4 ■ 20:12 Mat. 15:4; Əf. 6:2 ■ 20:13 Mat. 5:21 ■ 20:14 Mat. 5:27 □ 20:16 «Qoxnang tooqruluk yaləqan guwahlık bərmə» — Təwrat-injil boyiqə «qoxnang» Huda bizning yenimizəqə yeqin kıloqan hər bir adəmnı kɵrsitidu, əlwəttə. □ 20:17 «qoxnang» — bu söz tooqruluk yukirikı izahatni kɵrüng. ■ 20:17 Rim. 7:7 ■ 20:19 Qan. 5:25; İbr. 12:19

aldinglaroqa kältürüp, gunah qilmasliqinglar üqündur, — dedi.□

²¹ Xuning bilən halayiq nerida turdi; lekin Musa Huda iqidə turəqan qoyuq bulutning kexioqa yekın bardı.■

Qurbangah tooqrisidiki nizam

²² Pərwərdigar Musoqa: — Sən berip Israil-larəqa munu sözləрни yətküzgin: «Silərgə ərxтин sөz qiloqinimni kərdünglar.

²³ Silər Mening ornumda ilah dəp kümüxtin but-lar yasimanglar, yaki өзünglar üqün altundin butlarni yasimanglar.

²⁴ — Sən Mən üqün tupraqтин bir qurbangah yasap, xu yərdə köydürmə qurbanliq wə inakliq qurbanliqliringni, qoy-əqkə bilən kaliliringni sunoqin. Omumən Mən həlkəqə namimni *hərmət bilən* əslitidioqan barliq jaylarda, yeningoqa kelip sanga bəht-bərikət ata qilimən.■

²⁵ — Əgər Manga atap taxlardin qurbangah yasi-maqqi bolsang, yonuloqan taxlardin yasimioqin; qünki taxlarəqa əswabingni təgküzsəng, ular

□ **20:20 «siləning Uning dəhxətlikini kəz aldinglarəqa kältürüp, gunah qilmasliqinglar üqündur»** — yaki «Un- ingdin boləqan qorkunq sening kəz aldida bolup, bu gunah qilmasliqinglar üqündur». ■ **20:21** Mis. 19:17; Ibr. 12:18

■ **20:24** Mis. 27:1; 38:1

napak bolup qalidu. □ ■

²⁶ Qurbangahimoqa qikidioqan pələmpəy bolmisun; undaq bolqanda, pələmpəydin qikkuqə əwriting kərünüp qelixa mumkin», — dedi.

21

Qullarqa muamilə qilixniki həküm-bəlgilimilər

¹ — Sən ularning aldioqa koyidioqan həküm-bəlgilimilər munulardur: —

² Əgər sən bir ibranıy kulni setiwaloqan bolsang, u altə yiloqə hizmitingdə bolup, yəttinqi yili tələmsiz hər qilinsun. ■

³ U kul qilinixka tənha haləttə elip kelingən bolsa, tənha haləttə kətsun. Ayali bilən birgə elip kelingən bolsa, ayalimu uning bilən billə kətsun.

⁴ Əgər hojisi uningqa hotun elip bərgən bolsa, xundakla ayali uningqa oqul-qizlarni tuqup bərgən bolsa, ayal baliliri bilən hojisioqa qelip, ər yaloquz kətsun.

□ **20:25 «taxlarqa əswabingni təgküzsəng, ular napak bolup qalidu»** — 4-ayəttiki əmr boyiqə, Hudani bildüridioqan heqkandak sürət yaki xəkil bolmaydu. Bu ayəttiki əmr qurbangah taxlirining üstidə heqkandak xəkil-sürətlərnin bolmasliki («napak» bolmisun dəp), butpərəslik gunahining aldini elix üçün berilgan. ■ **20:25** Qan. 27:5; Yə. 8:30, 31 ■ **21:2** Qan. 15:12; Yər. 34:14

⁵ Lekin əgər kul elan kılıp: «Mən hojam, ayalim wə balilirimoqa muhəbbitim bolqini üqün hər bolup kətməymən» desə, ■

⁶ undaқта uning hojisi uni Hudaning *ibadət sorunining* aldioqa elip berip, uni ixikning aldida yaki ixikning kexikining aldida turozusun; andin hojisi bigiz bilən uning kulikini təxsun. Xundaқ kılıp, u mənngügə hojisining kuli bolup kalidu. □

⁷ Əgər birkim kızini dedəklikkə setiwətkən bolsa, u ər kullar hər kılinoqandək hər kılınmisun.

⁸ Əgər özigə has setiwaloqan kız hojisiqə yakmisa, undaқта u kız tərəpning hək tələp uni hər kılıxiqə yol qoyuxi kerək. Lekin hojisining uni yat həlkkə setix hokuki bolmaydu; qünki hojisi uningqə wapasizlik kılıqandur. □

⁹ Əgər u kızni oqlıqə has bekitkən bolsa, undaқта u bəlgilimilər boyıqə uningqə öz kızidək muamilə kilsun.

¹⁰ Əgər hojisi yənə hotun alsa, əslidə əmrigə aloqan dedikining yemək-iqmikini, kiyim-keqikini wə ər-hotunqilik burqini keməytmisun.

¹¹ Əgər u xu üq ixni ada kilmisa, undaқта u

■ **21:5** Qan. 15:16 □ **21:6** «**Hudaning ibadət sorunining aldioqa**» — yaki «Hudaning aldioqa» yaki «hakimlarning aldioqa». «**andin hojisi bigiz bilən uning kulikini təxsun**» — demək, kulning kulikini ixik qanitiqə yaki ixik kexikigə yekip turup, kulikining yumxiqini ixikkə yaki ixikning kexikigə mihlaydu. □ **21:8** «**hojisi uningqə wapasizlik kılıqandur**» — adəttə ər kixi dedək setiwaloqan bolsa, uni öz keniziki yaki tokili kılıp əmrigə aloqan hesablinatti. Xunga dedəkning kəm degəndimu tokəllik hokuki bar idi.

bədəl təliməy hər bolsun.

Urux-talax həkqida

¹² Kimki bir adəməni urup öltürüp qoysa, umu qokum öltürölsun. ■

¹³ Lekin əgər u kixi *əlgüqining* jenini paylap turup kəstən öltürmigen, bəlki mən Huda uning kəli arkilik xu kixining əlüxigə yol qoyqan bolsam, undaq əhwalda Mən uningə qaqidioqan bir jayni orunlaxturimən.

¹⁴ Lekin əgər birsi öz koxnisini hiylə bilən öltürimən dəp, uningə qəstən hujum kilsa, u gərqə *panah izdəp* kurbangahimoqə kəqip kəlsimu, u xu yərdə tutulsun wə əlümgə məhkum kilsun.

¹⁵ Kimki öz atisi yaki anisioqə kol təgküzsə, qokum öltürölsun. ■

¹⁶ Kimki bir adəməni bulap satqan bolsa yaki uning kolida barliki məlum bolsa, jəzmən öltürölüxi kərak.

¹⁷ Kimki öz atisi yaki anisioqə lənət kəlip qarəioqan bolsa, jəzmən öltürölüxi kərak. ■

Baxqilarni zəhimləndürüx həkqida

¹⁸ Əgər ikki kixi uruxup kəlip, biri yənə birini tax ya moxti bilən ursa, uruloqan kixi əlməy, orun tutup yetip qaloqan bolsa,

¹⁹ u kixi kopup hasioqə tayinip taxkiriqə qikkudək bolsa, undaqta uni uroqan kixi jazadin halas kilsun; pəkət zəhimləngüqining yetip

ixtin qaloqan wakhti uqun toləm berip, uni dawal-itip səllimaza sakaytsun.

²⁰ Əgər birsi quli yaki dedikini tayakta ura, xundakla kul yaki dedək nək məydanda ölüp kətsə, uning uqun *igisi* qokum jazaqa tartilsun.

□ ²¹ Lekin əgər tayak yegüqi bir-ikki kün tirik tursa, undakta kul hojayinining xəhsi mal-mülki bolqini uqun, kulning jazasioqa tartilmisun.

²² Əgər kixilər bir-biri bilən uruxup qelip, hamilidar bir ayalni urup salsa, hamilidar ayalda balisi baldur tuquluxidin baxqa zəhimlinix bolmisa, ayalning erining toləm təlipi boyiqə həkimplarning təstikidin ötküzülüp jərimanə təlisun. □

²³ Əgər *ayal yaki bala* ziyən-zəhətkə uqrioqan bolsa, undakta jenioqa jan, □

²⁴ kəzigə kəz, qixioqa qix, qolioqa qol, putioqa put,

■ ²⁵ kəyükkə kəyük, zəhimgə zəhim, kəkkə kək tələnsun.

²⁶ Əgər birsi öz kul ya dedikining kəzini urup nakar qilip qoysa, kəzi wəjidin uni azad qilsun.

²⁷ Xuningdək birsi öz quli ya dedikining qixini urup qikiriwətkən bolsa, qixi wəjidin uni azad qilsun».

□ **21:20** «uning uqun *igisi* qokum jazaqa tartilsun» — ibraniy tilida «uning intikami qokum elinidu». □ **21:22** «**balisi baldur tuquluxidin baxqa**» — yaki «balisi qüxüp ketixtin baxqa». Aldi-kəyni səzlərgə qarioqanda, muxu yərdə pəkət «baldur tuqulsa» degən tərijimisi toqra bolsa kerək. □ **21:23** «**Əgər ayal yaki bala ziyən-zəhətkə uqrioqan bolsa,...**» — ibraniy tilida pəkət «Əgər zərər-zəhmət bolup qiksa,...» deyilidu. ■ **21:24** Law. 24:20; Qan. 19:21; Mat. 5:38

Mal-ulaqlar tooqruluk bəlgilimilər

²⁸ Əgər bir kala bir ər yaki ayal kixini üsüp öltürüp qoysa, xu kala qoqum qalma-kesək kılınıxi kerək, uning gəxi yeyilmisun. Lekin kalining igisigə gunah kəlmisun. ■

²⁹ Lekin bu uyning ilgiridin üsux aditi bolup, igisigə bu həktə agah berilgən bolsa, lekin yənıla uni baqlimioqini üqün ər-ayal kixilərnı üsüp öltürüp qoyoqan bolsa, undaқта kala qalma-kesək kılinsun, igisimu ölümgə məhkum kılinsun.

³⁰ Lekin uningdin hun həqki tələp kılinsa, öz jenining ornida uningəqa kanqilik tələm qoyuloqan bolsa xuni bərsun.

³¹ Kalidin üsülgüqi oqul yaki kız bala bolsa, kalining igisi ohxaxla yukiriki həkümdikidək bir tərəp kılinsun.

³² Kala kul yaki dedəkni üskən bolsa, kalining igisi üsülgüqining hojisiqə ottuz xəkəl kümux bərsun; andin kala qalma-kesək kılinsun.

³³ Əgər birsi bir orining aqzini oquq koyup yaki kolawatkan orining aqzini yapmay, kala yaki exək uningəqa quxüp kətsə, □

³⁴ Undaқта orining igisi mal igisining ziyinini toluq tələp bərsun; əlgən mal uningki bolidu.

³⁵ Əgər birsining kalisi yənə birsining kalisini üsüp öltürüp qoyoqan bolsa, undaқта ular tirik qaloqan kalini setip, pulni barawər bəluxsun həm ölük kalinimu xundaq bəluxsun.

³⁶ Lekin kalining ilgiridin üsidioqan aditi barlıqi enik turup, igisi uni baqlimay koyuwətkən

■ 21:28 Yar. 9:5 □ 21:33 «bir orining aqzini» — yaki «bir qudukning aqzini».

bolsa, undakta üsküqi kalining igisi kalioqa kala tölöp bərsun, ɵlük kala uning bolsun.

22

Tɵlɵm tɵlɵx hɵkɵidiki nizam

¹ Əgər birsi bir kala yaki koyni oqrilap, uni soysa ya setiwətsə, u bir kalining ornioqa bəx kala, bir koyning ornioqa tət koy tɵlisun. □ ■

² Oqri tam tɵxkəndə tutulup kɵlip, tayak yɵp ɵlɵp qalsa, ɵltɵrgɵqigə hun jazasi kɵlmisun.

³ Lekin xu wəkə boloyan pəyttə kɵn qikip qaloyan bolsa, undakta ɵltɵrgɵqi hun jazasioqa tartilsun. Oqri oqrilioqinini tɵlöp ziyanni toluqlap berixi kerək; uningda bir nemə bolmisa, qulluqqa setilip, oqriloyan nərsini tɵlix i kerək.

⁴ Oqri tutuloyanda oqriloyan nərsə, kala bolsun, exək bolsun, koy bolsun uning qolida tirik qaləttə tepilsa, u ikki hɵssə qimməttə tɵlöp

□ **22:1 «... u bir kalining ornioqa bəx kala, bir koyning ornioqa tət koy tɵlisun»** — nemixka kalini bəx hɵssə, koyni tət hɵssiləp toluqlax kerək? Kala-koy hər ikkisi gɵx, yung-terə wə sɵt berələydu, kala yənə əmgək qilalaydu; xunga kalining kəmliki kɵprək ziyanni kɵltüridu. ■ **22:1** 2Sam. 12:6

bərsun. □

⁵ Əgər birsi öz mal-qarwilirini etizlikka yaki üzümzarlikka otlaxka qoyuwetip, baxkilarning baq-etizlikida otlaxka yol qoysa, undakta u özining əng esil məhsulatliridin yaki üzümzarlikining əng esil mewisidin ziyanni töləp bərsun.

⁶ Əgər ot ketip, tikənlikkə tutixip ketip, andin əngilərnı, bax tartip pixkan ziraətni köydürüp, pütkül etizlikni kül kiliwətsə, undakta ot qoyuqu barlik ziyanni töləp bərsun. □

⁷ Əgər birsi qoxnisioqa pul yaki mal-dunyasini amanət qiləqan bolsa, bular əyidin oqrilınip kətsə, xundakla oqri keyin tutulsa, u oqriliqinini ikki həssə kimməttə töləp bərsun.

⁸ Lekin oqri tepilmisa, əy igisining qoxnisining melioqa kol təgküzgən ya təgküzmiqənliki məlum bolsun dəp, həkımlarning aldioqa kəltürölsun.

⁹ Hərhil hiyanət, u məyli kala, exək, qoy, kiyim-keqək bolsun, yittürüp qoyəqan nərsə bolsun, ular toqruluk bir qoxnisi: «əməliyəttə mundak idi» dəp talaxkan bolsa, hər ikkisining dəwasi həkımlarning aldioqa kəltürölsun; həkımlar

□ **22:4 «Oqri tutuloqanda oqrilioqan nərsə, ... uning qolida tirik haləttə tepilsa, u ikki həssə kimməttə töləp bərsun»** — nemixka bu ayəttə kərsitilgən jaza 1-ayəttiki jazioqa ohximaydu? Bəzi alimlarning pikriqə: (a) oqrilanoqan mal tehi oqrining qolida boləqaqka, igisining ziyini 1-ayəttikidin az boluxi mumkin; (ə) bu oqri tehi 1-ayəttiki oqrıdək yamanlikni əgəngən əməs; (p) 4-ayəttiki oqrining kala-qoyni oqrılax gunaqini əzlükidin iqrar qiləqan boluximu mumkin. Biz bu uq pikriqə qayılmiz. □ **22:6 «tikənlik»** — etizlar arisidiki qıtlar yaki qaxalar adəttə tikənlərdin qilinidu.

qaysioqa gunah bekitse, xu qoxnisioqa ikki hessa qimmatta telap barsun. □

¹⁰ Əgər birsi qoxnisioqa exək, kala, koy yaki baxqa bir qarpayni amanət kılsa, bu amanət meli kixi kərməy əlöp kətsə, yaki zəhimlənsə, yaki həydəp əkitilsə, □

¹¹ undakta qoxnisining melioqa qol təgküzgən ya təgküzmiyənlili məlum bolsun dəp, Pərwərdigarning aldida ularning otturisida bir kəsəm iqürülsun. Mal igisi bu kəsəmni qobul kılsun; qoxnisi uningəqa tələm tələp bərmisun. □

¹² Ləkin mal oqrılanəqan bolsa, u igisigə tələp bərsun.

¹³ Əgər uni wəhxiy haywan boqur koyəqan bolsa, u malning qaldükini guwahlik üqün kərsitip, uni tələp bərmisimu bolidu.

¹⁴ Əgər birsi qoxnisidin bir ulaqni ətnə elip, ulaq igisi yok yərdə zəhimlənsə yaki əlöp qalsa, ətnə aləuqi toluk tələp bərsun.

¹⁵ Ləkin igisi nək məydanda bolsa, ətnə aləuqi tələp bərmisun; ulaq ijarigə elinəqan bolsa,

□ **22:9 «hakimlarning aldioqa...»** — yaki «Hudaning aldioqa...». **«hakimlar qaysioqa...»** — yaki «Huda qaysioqa...».

□ **22:10 «həydəp əkitilsə»** — ibraniy tilida bu səz adətə «bulinix» degən səz bilən ipadilinidu; ləkin muxu yərdə bəlkim tasadiy bir ixni, məsilən qəqür ketip, qeqilip ketixini kərsitixi mumkin; oqrilinix məsilisi 12-ayətə kərsitilidu. □ **22:11**

«Pərwərdigarning aldida ularning otturisida bir kəsəm iqürülsun» — bu kəsəmni bəlkim, igisi: «Mən həkikətən xu nərsini palanqi kixigə tapxurup amanət kıldim» degəndək, amanətəni qobul qiləuqi kixi: «Mən xu amanətəni həkikətən yittürüp koydum, uni oqrilimidim, baxqilarəqa satmidim» degəndək kilixi mumkin.

aloquqi töləm tölimisun; qünki uni ijarə töləp əkəlgən.

Ijtimaiy məs'uliyət

¹⁶ Əgər bir adəm tehi yatlıq bolmioğan bir qizni azdurup, uning bilən billə yatsa, undaқта u uning toyluқini berixi kerək, andin uni hotunluққа alsun.

¹⁷ Lekin qizning atisi uni uningоға bərgili unimisa, zina kילוquqi pak qizlarning toyluқioға barawər kelidioğan күmүx pulni tarazida өlqəp bərsun.

¹⁸ Jadugər hotunni tirik qoymioқin. ■

¹⁹ Həywan bilən jinsiy munasiwət өtküzgən hərбiri jəzmən өlүmgə məhkum kilinsun. ■

²⁰ Kimdəkim birdinbir Pərwərdigardin baxқа hərқандақ ilаhоға qurbanlıq sunsa, haram dəp mutlək hаlakətkə məhkum kilinsun. □ ■

²¹ Silərmu Misirda musapir bolup turоqanikənsilər, musapir bolоqan kixini hеq harlimanglar wə yaki uningоға hеq zulum qilmanglar. ■

²² Hərқандақ tul hotun yaki yetim balini horlimanglar. ■

²³ Sən ularni hərқандақ tərəptə horlisang, ular manga pəryad kətүrsə, Mən ularning awazini qoқum anglaymən;

■ **22:18** Қан. 18:10,11 ■ **22:19** Law. 18:23; 20:15 □ **22:20** «mutlək hаlakətkə məhkum kilinsun» — ibraniy tilida «haram» kilinsun; «haram» — «mutlək hаlak kilinix kerək» degənni bildүridu. ■ **22:20** Қан. 17:2, 3, 4, 5 ■ **22:21** Law. 19:34 ■ **22:22** Zək. 7:10

24 xuning bilən oʻzipping tutixip, silərnı kılıqlap oltürimən, silərnıng hotunliringlar tul kılınip, baliliringlar yetim bolup qalidu.

25 Əgər sən Mening həkımning iqidin sanga qoxna boləqan kəmbəoʻlgə kərz bərgən bolsang, uningəqan jazanihorlardək muamilə kilmioʻqin; uningdin əsüm almanglar.■

26 Əgər sən qoxnangning qapinini gərügə aloqan bolsang, kün olturmasta uningəqan yandurup bər. ■

27 Qünki qapini uning birdinbir yepinqisi bolup, bədinini yapidioqan kiyim xudur. U bolmisa, u nemini yepinip yatidu? Bu səwəbtin Manga pəryad kilsa, pəryadini anglaymən; qünki Mən xəpkətlikturmən.

28 Hudaqan kupurluk kılma, wə həkıngning əmirlerinimu qarəqap tillima.□ ■

29 Haminingning hosulining axkinidin wə xarab-zəytun meyi kəlqikingdin taxkinidin Manga hədiyə sunuxni həyal kilmioʻqin.

Sən oqulliringning tunjisini Manga atioʻqin.□ ■

■ **22:25** Law. 25:36,37; Qan. 23:18,19; Zəb. 15:5; Pənd. 28:8; Əz. 18:8 ■ **22:26** Qan. 24:12,13 □ **22:28 «Huda(qan)»** —

ibranıy tilida «Əlohım»(qan). Bu səz bəzidə Hudaning wəkilliri boləqan «həkımlar»ni bildüridu («Zəb.» 82-küy wə izahatlırini kərüng). Xunga bəzi tərjimilərdə «həkımlar» deyilidu. ■ **22:28**

Mis. 21:6, 8; Ros. 23:3, 4, 5 □ **22:29 «Haminingning hosuli**

...din taxkinidin Manga hədiyə sunuxni həyal kilmioʻqin» —

bu ayəttə kəzdə tutuloqini (baxqa yərliri bilən selixturuloqanda) tunji hosulni kərsitidu, lekin bu ayətnıng əzidə undaq biwasitə eytilmaydu. Ayətnıng ikkinqi qismi «tunji oqullarning Hudaqan atilixi» toqruluk həm 30-ayət «qarpayning tunjiliri» toqruluk boləqəqka, 29-ayətnıng birinqi qismi bəlkim «tunji hosul» toqruluk boluxi mumkin. ■ **22:29** Mis. 13:2,12

³⁰ Kala bilən koyliringning tunji balilirimu həm xundak atioin; tunji bala yettə küngiqə anisi bilən billə tursun; əmma səkkizinqi küni uni Manga atap sunoın.■

³¹ Silər Manga ataloınan mukəddəs kixilər bolisilər; xunga dalada yirtkuq haywan təripidin boquloınan haywanning gəxini yemənglar, bəlki uni itlaroıa taxlap beringlar.■

23

Həkkaniyət wə adillik

¹ Yaloınan gəpni yaymioın wə ya yaloınan guwahlık berip rəzil adəmgə yan basmioın.

² Topka əgixip rəzil ixta bolma yaki dəwadəsturlarda guwahlık bərgəndə topka əgixip həkikətəni burmilima.

³ Kəmbəoəl dəwa kılsa, uningoıa yan basma.■

⁴ Duxminingning kala ya exiki ezip ketip, sanga uqrap qalsa, uni elip kelip, igisigə qokum tapxurup bər. ■

⁵ Əgər sanga əq boloınanning exiki yūkni kətürəlməy yūkning astida yatkinini kərsəng, uni yardəmsiz taxlimay, bəlki uningoıa yardəmlixip exikini kopuruxup berixing zərür.■

⁶ Arangdiki kəmbəoəlning dəwasida adalətni burmilima.■

■ **22:30** Mis. 23:19; Law. 22:27; Əz. 44:30 ■ **22:31** Law. 22:8; Əz. 44:31 ■ **23:3** Law. 19:15 ■ **23:4** Qan. 22:1, 2; Luqa 6:27; Fil. 2:4 ■ **23:5** Qan. 22:4 ■ **23:6** Qan. 27:19

7 Hərəkəndək sahta ixtin özüngni neri tart; bi-gunaḥ adəm bilən həkkanıy adəmni öltürmigini; qünki Mən rəzil adəmni hərgiz adil dəp aqlımaymən.

8 Xuningdək həqkəndək para yemə; qünki para kəzi oquqlarni kor kılıp, həkkanıylarning sözlirini burmilaydu.■

9 Musapir kixilərgə zulum kılma; qünki özünglar Misir zeminida musapir bolup turoḗan boloaqqa, musapirning roḥiy ḥalini bilisilər.■

«Xabat yili» wə xabat küni

10 Altə yıl öz yeringni terip, ḥosullirini al.

11 Lekin yəttinqi yili yərgə aram berip uni box koy; həlkingning namratliri uningdin yioḗip yesun, ulardin axkinini jangaldiki ḥaywanlar yesun; xundaqla üzümzarlıking bilən zəytunzarlıkingnimu xundaq kılöin.□ ■

12 Altə kün iqidə öz ixingni ada kılıp, yəttinqi küni aram elixing zərür. Buning bilən kala-exəkliring aram tapidu, dedikingning ooḗli bilən musapir kiximu ḥardukini qikiridu.■

13 Mən sanga eytkinimning həmmisini kəngül bəlüp ada kıl; baxqa ilaḥlarning namini tilingoḗa

■ 23:8 Qan. 16:19; 1Sam. 8:3; Pənd. 19:6; Top. 7:7 ■ 23:9

Mis. 22:21; Law. 19:33; Qan. 24:17 □ 23:11 «Lekin yəttinqi

yili yərgə aram berip uni box koy;...» — Huda Öz həlkiḡe xundaq əmr bərgənəkən, əlwəttə ulardin həwər alidu. Bu əmrgə baḗliḡ wədilər tooḗrisida «Law.» 25:1-7, 11, 12ni, bolupmu 20-22-ayətlərnı kərüng. ■ 23:11 Law. 25:4, 5 ■ 23:12 Mis. 20:8; 31:13-17.

alma; bular hətta aozingojimu qikmisun. □ ■

Üq muhim hey-t-bayram

14 Hər yilda üq qetim mening üqün hey-t ötküzgin.

15 Aldi bilən «petir nan heyti»ni ötküz; sanga əmr qilənimdək Abib eyidiki bekitilgən künlərdə yəttə kün petir nan yegin; qünki xu ayda sən Misirdin qikqaniding. Xu heyttə heqkixi aldiməqa quruk qol kəlmisun. ■

16 Sən əjir qilip terioqan etizdiki ziraitingning tunji həsulini orqanda «orma heyti»ni ötküz; xundakla sən əjir singdürüp yərdin ahirki həsul-məhsulatlingni yil ahirida yioqanda «həsul yioqix heyti»ni ötküz. □

17 Yilda üq qetim ərkəkliringning həmmisi Rəb Pərwərdigarning huzuriqə hazır bolsun.

18 Sən mənə ataloqan qurbanliqning qenini hemirturuq selinoqan nan bilən sunmioqin; hey-t qurbanliqning yeoqini bolsa keqiqə kondurup ətiqiqə saqlima. □

□ **23:13** «Mən sanga eytkinimning həmmisini kəngül bəlüp ada qil» — ibraniy tilida «Mən silərgə eytkinim... ada qilinglar» deyilidu. ■ **23:13** Qəl. 32:38; Yə. 23:7; Zəb. 16:4; Hox. 2:19; Zək. 13:2 ■ **23:15** Mis. 12:14,15; 13:3; 34:20; Qan. 16:16 □ **23:16** «**orma heyti**» — muxu hey-t yənə «həptilər heyti» həm «dəsləpki orma heyti» dəpmu atilidu. «**həsul-məhsulatling**» — muxu «həsul-məhsulatling» axliqlarni həm hərhil mewə-qiwə məhsulatlingni öz iqigə alidu. «**həsul yioqix heyti**» — muxu hey-t yənə «kəpilər heyti» dəpmu atilidu. □ **23:18** «**qurbanliq**» — bu səz adəttə «inaxliq qurbanliqi» yaki «təxəkkur qurbanliqi»ni kərsitidu.

19 Zeminingdiki dəslepki hösulning əng yahxsini Pərwərdigar Hudayingning öyigə elip kəl. Oqlakni anisining sütidə kaynitip pixurma. □ ■

Pərwərdigarning Pərixtisining yollarni təyyarlixı

20 Mana, Mən bir Pərixтини yolda seni kooqda, Mən sanga təyyarlıoan yərgə elip barsun dəp, aldingda yürüxkə əwətimən. ■

21 Sən uning aldida özünggə agah bol, uning awaziya kulak sal. Uning zitiya təgmə; bolmisa, u itaətsizlikliringni kəqürməydu; qünki Mening namim uningdidur. □

22 Ləkin əgər sən uning awaziya kulak selip, Mening barlık buyruoanlirimya əməl kılsang, Mən düxmənliringgə düxmən, küxəndiliringgə küxəndə bolimən. ■

23 Qünki Mening Pərixtem aldingda yürüp, seni Amoriy, Hittiy, Pərizziy, Kanaaniy, Hıwiy wə Yəbusiylarning zeminiya baxlap kiridu; Mən ularni yokitimən.

24 Sən ularning ilahliriya bax urup ibadət kılma wə yaki ular kiloandək kılma; bəlki ularning

□ **23:19 «Oqlakni anisining sütidə kaynitip pixurma»** — bu əmr bəlkim ətraptiki butpərəs həlkələring məlum ərp-aditigə əgəxməslik kerəklikini kərsitixi mumkin. Bu toqruluk yənə «Lawiylar»diki «koxumqə səz»imizni kəring. ■ **23:19** Mis. 34:26 ■ **23:20** Mis. 33:2 □ **23:21 «özünggə agah bol»** — ibraniy tilida «özünggə qara» («xamar») degən peil bilən ipadiliduru. 20-ayəttə Pərixting ularni «kooqdaydioanliki» (ibraniy tilida «kəraydioanliki») «hamar» degən ohxax peil bilən ipadiliduru. ■ **23:22** Yar. 12:3

butlirini üzül-kesil qekiwət, but tüwrüklirini üzül-kesil kukum-taloqan kiliwət; □

²⁵ Lekin Hudayinglar Pərwərdigarning ibaditidə bolunglar. Xundaq kilsanglar U nan bilən süyünlarni bərikətləydu; Mən barlıq kesəllikni aranglardin qikirip taxlaymən. ■

²⁶ Buning bilən zeminigda boyidin ajrap ketidioqan yaki tuoqmas heqbir ayal yaki qar-pay bolmaydu; əmrüngning künlirini toluq kilimən. ■

²⁷ Mən sening aldingda wəhimimni əwətimən, qaysi taipigə yeqinlaxsang xularni parakəndə kilimən; xuning bilən həmmə düxmənliringni kəynigə yandurup qaqurimən. ■

²⁸ Hıwiylar, Qanaaniylar wə Hıttiylarni aldingdin qooqlap qikiriwetixkə serik hərılərnı aldingda yürüxkə əwətimən. □ ■

²⁹ Əmma zeminning Harabilixip, dalada wəhxiy haywanlar awup sanga həwp bolup qalmaslıki üqün, xu əllərnı aldingdin bir yiloqiqə həydiwətməymən,

³⁰ Bəlki sən awup, zeminni *pütünləy* miras kilip boluquqə, az-azdin həydəp turimən.

³¹ Sening zeminigning qegrilirini Kızıl Dengizdin tartip Filistiylərnıng dengizioqiqə, xuningdək qəldin tartip *Əfrat* dəryasioqiqə bekitimən; qünki zeminda turuwatqanlarnı

□ **23:24 «ularning butlirini üzül-kesil qekiwət,...»** — yaki «ularni (Qanaaniylarning) yokitip,...». ■ **23:25** Mis. 15:26; Kan. 7:15 ■ **23:26** Kan. 7:14 ■ **23:27** Mis. 14:24; Yə. 10:10

□ **23:28 «serik hərə»** — bu isim ibranıy tilida adəttiki hərıdin qong wə tehımu qakqak birhil hərini kərsətsə kerək. ■ **23:28** Kan. 7:20; Yə. 24:12

həydiwetip yerini igilixing üqün, ularni qolungoqa tapxurimən. □ ■

³² Sən ular bilən wə yaki ilahliri bilən heqkandak bir əhdə tüzmə. ■

³³ Ularning seni aldimda gunahka patkuzmasliki üqün ularni zeminigda kət'iy turoquzma. Qünki mubada sən ularning ilahlirining ibaditidə bolsang, bu ix sanga tuzak bolidu.■

24

Hudaning Musaning wasitisi bilən Israil həlki bilən mukəddəs əhdini tüzüxi

¹ U Musaqa yənə: — «Sən berip, özüng bilən billə Hərun, Nadab, Abihuni wə Israilarning aksakalliri arisidin yətmix adəmni elip, Pərwərdigarning huzuriqə qikip, yiraqta turup səjdə qilinglar.

² Pəkət Musala Pərwərdigarning aldiqə yekın kəlsun; baxqılar yekın kəlmisun, həlk uning bilən billə üstigə qikmisun, — dedi.

³ Musa kelip Pərwərdigarning barlık səzliri bilən həkümlirini halayıkka dəp bərdi; pütkül halayık bir awazda: — Pərwərdigarning eytkən səzlrining həmmisigə əməl qilimiz! — dəp jawab berixti.■

□ **23:31** «Filistiyləarning dengizi» — «Ottura Dengiz»ni kərsitidu. ■ **23:31** Qəl. 34:3, 4 ■ **23:32** Mis. 34:12,15; Qan. 7:2 ■ **23:33** Yə. 23:13; Həq. 2:3 ■ **24:3** Mis. 19:8; 24:7; Qan. 5:27

4 Andin Musa Pərwərdigarning həmmə sözini hatiriliwelip, ətisi səhər qopup taoqning tüwidə bir qurbangahni yasap, xu yərdə Israilning on ikki kəbilisining sani boyiqə on ikki tax tüwrükni tiklidi.

5 Yənə Israillarning birnəqqə yigitlrini əwətti, ular berip Pərwərdigarğa köydürmə qurbanlıqlar sundi, inaklıq qurbanlıqı süpitidə birnəqqə torpaqnımu soyup sundi.

6 Andin Musa qanning yerimini qaçılarğa qaçilidi, yənə yerimini qurbangah üstigə qaçti.

7 Andin u əhdinamini kəliqə elip, həlkəyə oqup bərdi. Ular jawabən: — Pərwərdigarning eytkinining həmmisigə kulak selip, itaət qilimiz! — deyixti.□

8 Xuning bilən Musa qaçılardiki qanni elip, həlkəyə sepip: — Mana, bu Pərwərdigar muxu səzlərninğ həmmisigə asasen silər bilən baqliqan əhdinğ kənidur, dedi.■

9 Andin keyin Musa wə Harun, Nadab wə Abihü Israillarning aksakalliridin yətmix adəm bilən billə taoq üstigə qıxixti.

10 Ular xu yərdə Israilning Hudasini kərdi; uning ayioqining astida huddi kək yakuttin yasaloqan nəpis payandazdək, asman gümbizidək süpsüzük bir jisim bar idi. □ ■

11 Lekin u Israillarning mətiwərlirigə qol təgküzmidi; ular Hudani kərup turdi həmdə yəp-iqixti.

□ **24:7 «həlkəyə oqup bərdi»** — ibraniy tilida «həlkəning kulaklıriqə oqup bərdi». ■ **24:8** Ibr. 9:20; 1Pet. 1:2 □ **24:10 «ular xu yərdə Israilning Hudasini kərdi»** — yəni, Hudaning Əzini ayan qiloqanlıqini kərdi. ■ **24:10** Wəh. 4:6

Musaning yanə Sinay teoioqa qikixi

12 Pərwərdigar Musoqa: — Taq üstigə, keximoqa qikip xu yərdə turəin. Sanga ularoqa oğitixkə tax tahtaylarni, yəni Mən yezip qoyoqan qanun-əmrni berimən, dedi.

13 Xuning bilən Musa qopup, Yardəmçisi Yəxuani elip mangdi. Musa Hudaning teoioqa qikti.

14 U awwal aqsakallarqa: Biz yenip kəlgüqə muxu yərdə bizni saqlap turunglar. Mana, Harun bilən hur silərnin yeninglarda kalidu; əgər birsining ix-dəwasi qiksa, ularning aldioqa barsun, — dedi.

15 Xuning bilən Musa taqning üstigə qikti wə taqni bulut qaplidi.

16 Pərwərdigarning julasi Sinay teoqining üstidə tohtidi; bulut uni altə künqiqə qaplap turdi; yəttinqi küni, Pərwərdigar bulut iqidin Musani qakirdi;

17 Pərwərdigarning julasining kiyapiti Israil-larning kəz aldida taqning qokkisida həmmi yutquqi ottək kəründi. ■

18 Musa bulutning iqidə kirip, taqning üstigə qikip kətti. Musa kirik keqə-kündüz taqda turdi.

25*Ibadət qediri üqün sunulidioqan hədiyələr*

1 Pərwərdigar Musoqa mundaq dedi: —

■ 24:17 İbr. 12:29

² Sən Israillaroğa eytkin, ular Manga bir «kötürmə hədiyyə»ni kəltürsun; kimning kəngli hədiyyə sunuxka hux bolsa, uningdin Manga sunulidioğan «kötürmə hədiyyə»ni tapxuruwel-inglar. □ ■

³ Silər ulardin tapxuruwalidioğan kötürmə hədiyyə: — Altun, kümüx, mis,

⁴ kək, səsün wə kızil rənglik yip, kanap rəht, tiwit,

⁵ kızil boyaloğan koqkarning teriliri, delfinning teriliri, akatsiyə yaoiqi, □

⁶ qiraol üçün zəytun meyi, «məsihləx meyi» wə huxbuy üçün huxbuy dora-dərməklər,

⁷ əfod bilən «koxen»oğa ornitilidioğan aq həkik wə baxka esil taxlar bolsun. □ ■

⁸ Mening əzliri arisida makan kilixim üçün *xu-lardin* Manga bir mukəddəs turaloquni yasisun.

⁹ Uni Mən sangə barlik kərsətməkqi boloinimoğa asasən, yəni ibadət qedirining nushisi wə barlik əswab-saymanlirining nushisioğa op'ohxax kilip

□ **25:2 «kötürmə hədiyyə»** — kaşin yaki hədiyyəni sunoquci Pərwərdigarning aldioğa ikki kollap egiz kətürüp apiridioğan alahidə hədiyyə. Muxu ayəttə deyilgən «kötürmə hədiyyə» kəpligən həlk elip kelidioğan, qong kələmlik hədiyyə bolidu. Xübhisizki, məzkur «kötürmə hədiyyə»ning hərbiir qismini sunoquci kixi əzi Huda aldida ikki kollap kətürüp uningə ataydu (35:22, 24). ■ **25:2** Mis. 35:5; 1Tar. 29:3,5,9,14; Əzra 2:68; 3:5; Nəh. 11:2 □ **25:5 «delfinning teriliri»** — yaki «dengiz eyikining teriliri» yaki «borsukning teriliri». □ **25:7 «Əfod» wə «koxen»** — Bular toqruluk 6-14-ayətlərgə qaralsun. U jilitkidək birhil alahidə kiyim bolup, iqidə Hudaning kerək boləğan ixlar toqruluk yolini yaki iradisini kərsitidioğan «Urim» wə «Tummim» degən alahidə ikki tax saqlaklik idi. ■ **25:7** Mis. 28:4-14

yasanglar.

Əhdə sanduqi

¹⁰ Ular akatsiyə yaşıqıdın bir sanduq yasisun. Uning uzunluqi ikki yerim gəz, kəngliki bir yerim gəz, egizliki bir yerim gəz bolsun. □ ■

¹¹ Sən uni sap altun bilən qaplıoqin; iqi wə sirtini altun bilən qaplap, uning üstünki qismining qərisigə altundin girwək qıkar.

¹² Uningoşa altundin tət hālka quydurup, tət qetikişə bekitkin. Bir təripişə ikki hālka, yənə bir təripişə ikki hālka bolsun. □

¹³ Sən həm akatsiyə yaşıqıdın ikki baldaq yasap, hər ikkisini altun bilən qaplıoqin;

¹⁴ andin sanduq ular arkilik kətürilsun dəp, baldaqlarni sanduqning ikki yenidiki hālkişiridin ötküzüp qoyoqin.

¹⁵ Baldaqlar həmixə sanduqtiki hālkişə tursun; ular uningdin qikirlmisun. ■

¹⁶ Mən sanga beridoşan həküm-guwahlişni sanduqqa qoyoqin. □ ■

□ **25:10 «akatsiyə yaşıqi»** — intayin qattik, uzunşıqə qiri-maydoşan birhil yaşıqatır. «**gəz**» — Muqəddəs Kitabta ixtililgən «gəz» — adəmninğ jəynikidin barmikişinğ uşioşiqə bolşan arilişioşə (təhminən 45 santimetr) barawər kelidu. ■ **25:10**

Mis. 37:1; İbr. 9:1 □ **25:12 «tət qetikişə»** — yaki «tət putioşə». ■ **25:15** 1Pad. 8:8 □ **25:16 «sanga beridoşan**

həküm-guwahliş» — Huda Musoşa tapxuridoşan «on pərz» yaki «on əmr» pütülişioşan ikki tax tahtayni kərsitidu (31:18ni kərünğ). Nemixşə «guwahliş» deyilidu? Qünki «on pərz» Hudaning həkşəniş təbiitişə guwahliş beridu. ■ **25:16** İbr. 9:4

17 Sanduqning *yapquqi süpitidə* sən altundin uzunluqi ikki yerim gəz, kəngliki bir yerim gəz boləqan bir «kafarət təhti» yasioqin. □ ■

18 Ikki kerubni altundin soqup yasioqin. Ularni kafarət təhtining ikki tərripigə ornatqin. □ ■

19 Bir kerubni bir tərripigə, yənə bir kerubni yənə bir tərripigə ornitix üqün yasioqin. Ikki tərripidiki kerublarni kafarət təhti bilən bir gəwdə qilinglar. □

20 Kerublar bir-birigə yüzlənsun, qanatlrini kafarət təhtining üstigə kerip, qanatlrini bilən uni yapsun; kerublarning yüzi kafarət təhtigə kəritilsun. ■

21 Sən kafarət təhtini sanduqning üstigə koyup, Mən sanga beridoqan həküm-guwaqlıqni sanduqning iqigə koyoqin. ■

□ **25:17 «kafarət»** — (İbraniy tilida «kafar» yaki «kippur») degənnin tüp mənsi «yepix»tin ibarət. Gunahlarəqa «kafarət kəltürüx» degənlük «gunahlarıni yepix» degənlükür. Təwrat dəwridə Huda gunahlarıni waqitlik «yapatti» wə xuningdək xu gunahlarıdin towa qilip qurbanlik kəltürgən bəndilirini kəqürüm qilatti. Injil dəwri kəlgəndə u Məsihning qurbanliki wasitisi bilən insanlarning gunahlırini «əlip taxlaydu» («Yuh.» 1:29, 36ni kərüng). Muxu yərdə sanduqning yapquqini «kafarət təhti» dəp tərijmə kildük, qünki 22-ayəttə: «Mən xu yərdə sən bilən kərüximən; kafarət təhti üstidə... turup sanga ... səz qilimən» deyilidu. Demək, bu jay Hudaning olturoqan bir təhtigə ohxaxtur. ■ **25:17** Mis. 37:6 □ **25:18 «Kerublar»** — bəlkim ələmdiki əng küqlük wə əng yukiri dərijilik pərixtilər yaki məhluklar boluxi mumkin. «Təbirilər»ni wə munasiwətlik sehmini kərüng. ■ **25:18** Ibr. 9:5 □ **25:19 «ikki tərripidiki kerublarni kafarət təhti bilən bir gəwdə qilinglar»** — yaki «ikki tərripidiki kerublar bilən kafarət təhti bir pütün altundin yasalsun». ■ **25:20** Ibr. 9:5 ■ **25:21** Ibr. 9:4, 5

22 Mən xu yərdə sən bilən kəruximən; kafarət təhti üstidə, yəni həküm-guwaḥlik sanduqining üstidiki ikki kerubning otturisida turup sanga Israillarqa yətküzüxkə tapxuridioḡan barlik əmrlirim toḡrisida səz kiliḡmən. ■

Xirə

23 Həm akatsiyə yaḡiqidin uzunluḡi ikki gəz, kəngliki bir gəz, egizliki bir yerim gəz bolḡan bir xirə yasiḡin.

24 Uni sap altun bilən ḡaplap, uning üstünki ḡismining qərisigə altundin girwək ḡıḡar.

25 Sən xirəning qərisigə tət ilik egizliktə bir ləw yasiḡin; bu ləwning qərisigimu altundin bir girwək ḡıḡar. □

26 Sən u xirəgə altundin tət ḡalkə yasap, bu ḡalkilarni xirəning tət burjikidiki qetikḡa ornatḡin.

27 Xirəni kətürüxkə baldaḡlar ötküzülsun dəp, ḡalkilar xirə lewigə yekin bekitilsun.

28 Baldaḡlarni akatsiyə yaḡiqidin yasap, altun bilən ḡapliḡin; xirə ular arkilik kətürilidu.

29 Xirəgə yandap legən, ḡaḡa-təhsə, piyalə wə «xarab hədiyəliri»ni ḡaqidioḡan kədəḡlərnini yasiḡin; ularni sap altundin yasiḡin.

■ 25:22 Qel. 7:89 □ 25:25 «egizliktə» — yaki «kəngliktə». Munasiwətlik shemini kəruḡ. «ləw» wə «ləwning qərisigə ḡıḡirilḡan girwək» — bularning roli bəlkim xirəning üstidiki nanlarni ḡüxüp ketixtin saḡlaxtur.

30 Mening huzurumda turuxka sən xirəgə həmixə «təkdin nan»ni qoyoqin. □

Qiraqdan

31 Sən həm sap altundin bir qiraqdan yasioqin. U qiraqdan soqup yasalsun; qiraqdanning puti, oqoli, kədəhliri, oqunqə wə qeqəkliri pütün bir altundin soqulsun. □ ■

32 Qiraqdanning oqolining ikki yenidin altə xahqə qikirlsun — qiraqdanning bir yenidin üq xahqə, qiraqdanning yənə bir yenidin üq xahqə qikirlsun;

33 bir yenidiki hər bir xahqidə badam güli xəklidə oqunqisi wə qeqiki boləqan üq kədəh qikirlsun, yənə bir yenidiki hər bir xahqidə badam güli xəklidə oqunqisi wə qeqiki boləqan üq kədəh qikirlsun. Qiraqdanoqə qikiriləqan altə xahqin- ing həmmisi xundəq yasalsun.

34 Qiraqdanning *oqolidin* badam güli xəklidə oqunqisi wə qeqiki boləqan tət kədəh qikirlsun. □

□ **25:30 «təkdin nanlar»** — ibraniy tilida «huzuri nanlar» («Hudaning huzuridiki nanlar»). Adəttə jəmiy on ikki parqə nan qoyulatti. Bu Israillarning on ikki kəbilisigə wəkillik qilatti. Israil kaqinliri nanlarni tizip qoyux arqilik, əzlrining əmgək mewilirini Pərwərdigarəqə ataxni halaydiəqanliqini, bu arqilik əzliri erixəqan mol həsulning Pərwərdigarning ata qiləqanliqini etirap qilixni bildürəx idi («Law.» 24:5-6). □ **25:31 «qiraqdanning... kədəhliri, oqunqə wə qeqəkliri»** — bular qiraqdanoqə qikiriləqan xu hil nushilarni kərsitidu. 32-40-ayətlər wə munasiwətlik shemini kərüq. ■ **25:31** Mis. 37:17 □ **25:34 «oqolidin»** — yəni oqolining üstünki qismidin. 35-ayətni kərüq.

35 Bulardin baxqa *birinqi* ikki xahqining astida bir oʻunqə, *ikkinqi* ikki xahqining astida bir oʻunqə, *üqinqi* ikki xahqining astida bir oʻunqə bolsun; qiraʻodanoʻa qikirilʻolan altə xahqining asti həmmisi xundak bolsun.

36 Uning xu oʻunqiliri hə m xahqiliri qiraʻodan bilən bir gəwdə kılinsun — bir pütün sap altundin soʻup yasalsun.

37 Sən qiraʻodanning yəttə qiriʻini yasioʻin; qiraʻolər uduloʻa yoruk qüxürəlixü üqün üsti tərəpkə ornitilsun.

38 Uning pilik qayqiliri bilən küldanliri sap altundin yasalsun.

39 Qiraʻodan wə uning barlik əswabliri bir talant sap altundin yasalsun.□

40 Sanga taʻoda ayan kılinoʻan nusha boyiqə bularni ehtiyat bilən yasioʻin.■

□ 25:39 «**bir talant altun**» — bəlkim 4.4 kilogramqə boluxi mumkin. ■ 25:40 Ros. 7:44; Ibr. 8:5

Ibadət qedirining əswabliri

«mis kurbangah»

«yoqan das»

altun qiraqdan

«təkdim nan»
qoyulidiqan xirə

huxbuygah

əhdə sanduqi

əhdə sanduqining iqı

26

Ibadət qediri — yopuqliri

¹ Mukəddəs qedirni on parqə yopuqtin yasatqin; yopuqlar nepiz tokuloğan aq kanap rəhtkə kək, səsün wə kızıl yiplar arilaxturulup ixlənsun; uningə kerublarning süritini qewər kollarə nəpis kılıp kəxtiləp qıqarəuzoqin. ■

² Hər bir yopuqning uzunluqi yigirmə səkkiz gəz, kəngliki tət gəz bolup, hər bir yopuq ohxax qong-kiqiklikte bolsun.

³ Yopuqlarning bəxi bir-birigə ulansun, qaloğan bəx yopuqmu həm bir-birigə ulansun.

⁴ Sən ulap qıqiloğan birinqi qong parqining əng qetidiki qismioğa bir tərpiyə rənggi kək izmə qadioqin, xuningdək ulap qıqiloğan ikkinqi qong parqining əng qetidikisining bir tərpiyimu həm xundak qiloqin.

⁵ Birinqi qong parqining əng qetidiki qismioğa əllik izmə qadioqin, ikkinqi qong parqining əng qetidikisigimu əllik izmə qadioqin. Izmilər bir-birigə udulmuudul bolsun.

⁶ Mukəddəs qedir bir pütün bolsun üqün altundin əllik iloqı yasap, ikki qong parqə yopuqni xu iloqular bilən bir-birigə tutaxturoqin.

⁷ Mukəddəs qedirni yepix üqün əqkə tiwitidin yopuqlarni yasioqin; yopuqtin on bir parqə yasioqin. ■

⁸ Yopuqlarning hər birining uzunluqi ottuz gəz, kəngliki tət gəz bolup, on bir yopuqning həmmisi ohxax qong-kiqiklikte bolsun.

9 Yopuklarning bəxini ulap bir kılıp, qaloqan altə yopuknimu ulap bir kılıp, altinqi yopukni ikki qat kılıp, qedirning aldi tərīpigə sanggilitip qoyōin.□

10 Sən birinqi ulap qikiloqan qong parqining əng qetidiki qismioqə əllik izmə, ikkinqi ulap qikiloqan qong parqining əng qetidiki qismioqə əllik izmə qadioin.

11 Sən həm mistin əllik ilou yasap, qedir bir pütün bolsun üqün ularni izmilərgə ötküzüp ikki qong parqini ulap qoyōin.

12 Lekin yopukning qedirning kəynidin exip qaloqan qismi, yəni exip qaloqan yerim parqisi qedirning kəyni tərīpidə sanggilap tursun.

13 Qedir yopuklirining qedirning boyidin artuq qismi, yəni u tərīpidin bir gəz, bu tərīpidin bir gəz, qedirning ikki tərīpidin sanggilap, uni *toluq* yapsun.□

14 Buningdin baxqa, qediroqə kizil boyaloqan qoqkar terisidin yopuq yasap yapqin, andin uning üstidinmu delfin terisidin yasaloqan yənə bir yopukni qaplioqin.

15 Mukəddəs qedirning tik tahtaylirini akatsiyə yaoiqidin yasap tikligin.

□ **26:9 «qedirning aldi tərīpigə sanggilitip qoyōin»** — yaki «qedirning kəynigə kayrip qoyōin». Munasiwətlik shemini kərūng. □ **26:13 «qedirning ikki tərīpidin sanggilap, uni toluq yapsun»** — kanap rəhttin (kəndir rəhttin) qilinoqan iqidiki yopukning uzunluqi yigirmə səkkiz gəz boloaqqa, qedirning ikki tərīpigə toluq yətməytti; yopuq bilən yərninq arilikida bir gəz arilik qalatti. Əqkə tiwitidin qilinoqan yopukning uzunluqi ottuz gəz boloaqqa, qedirni toluq yapatti. Qedirning shemilirini kərūng (wə munasiwətlik shemini kərūng).

16 Hər bir tahtayning uzunluğu on gəz, kəngliki bir yerim gəz bolsun.

17 Hər bir tahtayning ikkidin turumi bolsun, hər ikki tahtay xular bilən bir-birigə qetilsun; qedirning barlıq tahtaylirini xundak yasioqin.

18 Qedirning tahtaylirini xundak yasioqin; yigirmisini jənub tərəpkə tikligin;

19 bu yigirmə tahtayning tegigə kümüxtin kırık təglik yasioqin; bir tahtayning *astidiki* ikki turumi üçün ikkidin təglik, yənə bir tahtayning ikki turumi üçün ikkidin təglik yasioqin.

20 Xuningdək qedirning udul tərəpidə, yəni ximal tərəpidə yigirmə tahtay bolsun;

21 bularning kırık təglik kü müxtin bolsun; bir tahtayning tegigə ikkidin təglik, yənə bir tahtayning tegigə ikkidin təglik orunlaxturulsun.

22 Qedirning kəyni tərəpigə, yəni oqərb tərəpkə altə tahtay yasap tikligin.

23 Qedirning kəyni tərəpidiki ikki bulungoqa ikki tahtay yasap ornatqin.

24 Bu *bulung tahtayliri* astidin üstigiqə ikki qat qilinip *tahtaylarni* özara qetixtursun, üsti bir həlqioqa bekitilsun. Hər ikkisi xundak qilinip, ikki bulungoqa tiklənsun. □

□ 26:24 «...tahtayliri ... ikki qat qilinip tahtaylarni özara qetixtursun» — bulung tahtaylirining qaysi xəkildə ikənlikigə birnemə deyix təs. Həq bolmioqanda ular kəynidiki tahtaylar həm yandiki tahtaylarni bir-birigə tutaxturux rolini oynixi kerək; bizningqə bulung tahtayliri yenidiki tahtaylaroqa turumliri bilən qetilixi kerək (17-ayətni kərüng). Bəzi alimlarning pikriqə bulung tahtayliri otturisdin egilip, «üq burjəklik sizoquq xəkli»də (yəni «L» xəkli) qilinoqan boluxi mumkin. Munasiwətlik shemini kərüng.

25 Arqa tərəptə səkkiz tahtay bolidu, ularning kümüxtin yasaloqan on altə təglik bolidu; bir tahtayning tegidə ikki təglik, yənə bir tahtayning tegidə ikki təglik bolidu.

26 Buningdin baxqa sən akatsiyə yaşıqidin baldaq yasioqin; qedirning bu tərpidiki tahtaylaroqa bəx baldaqni,

27 qedirning u tərpidiki tahtaylaroqa bəx baldaqni, qedirning arqa tərpidiki tahtaylaroqa, yəni oqərb tərpidiki tahtaylaroqa bəx baldaqni yasioqin.

28 Tahtaylarning otturidiki ottura baldaq bu tərəptin u tərəpkə yetidioqan bolsun.

29 Tahtaylarni altun bilən qaplap, baldaqlar ötküzüldioqan həkilarni altundin yasap, baldaqlarni altun bilən qaplioqin.

30 Qedirni sanga taqda ayan kilinoqan nusha boyiqə yasap tikligin.■

31 Sən nepiz tokuloqan aq kanap rəhtkə kək, səsün wə kızil yiplar arilaxturulup ixləngən bir pərdə yasioqin; uni qewər qollar kerublarning süritini nəpis kilip qüxürüp kəxtiləp qiqsun. ■

32 Uni akatsiyə yaşıqidin yasaloqan tət hadioqa esip koyoqin. Bu hadilar altun bilən qaplansun, hər birining altun ilmiki bolsun; hadilar kümüxtin yasaloqan tət təglikkə ornitilsun.

33 Pərdə qedir yopuqidiki ilməklərgə esilip sang-gilitip koyulsun; andin həküm-guwaqlik sandukini xu yərgə kəltürüp, pərdining iqigə elip kirgin. Xuning bilən pərdə silər üqün mukəddəs jay bilən əng mukəddəs jayning otturidiki bir

ayrima pərdə bolsun.

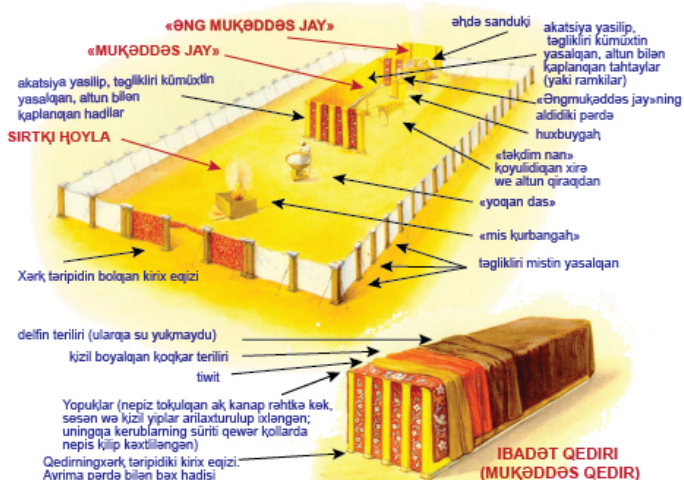
³⁴ Andin sən «kafarət təhti»ni əng mukəddəs jaydiki həküm-guwahlik sanduqining üstigə qoyqin.

³⁵ Xirə bolsa pərdining texioğa orunlaxturulsun; qıraqdanni xirəning udulioğa, qedirning jənub tərəpigə qoyqin; xirəni ximal tərəpigə qoyqin.

³⁶ Buningdin baxqa sən qedirning kirix eozioğa nepiz tokuloğan aq kanap rəhtkə kək, səsün wə kızil yiplar arilaxturulup ixləngən bir pərdə yasioqin; u kəxtiqi tərəpidin kəxtilənsun. ■

³⁷ Bu pərdə üqün akatsiyə yaşıqidin bəx hada yasap, ularni altun bilən qapliqin; hər birining altun ilmiki bolsun; ularning tegigə bəx danə təglikni mistin quyup təyyarlatqin.

MUKƏDDƏS İBADƏT QEDIRI — QEDIRNING ƏZI WƏ SIRTQI HOYLISI

KURBANLIQLARNI SUNUX

Ibadət qediri wə sirtqi hoylisi

27

Qurbangah

¹ Sən qurbangahni akatsiyə yaoiqidın yasioqin. Qurbangah tət qasa bolsun; uzunlukı bəx gəz, kənglikı bəx gəz, egizlikı üq gəz kılinsun. ■

² Uning tət burjikigə koyulidioqan münggüzlirini yasioqin; münggüzliri qurbangah bilən bir gəwdə kılinsun. Qurbangahni mis bilən qapliqin.

³ Qurbangahning yaoq *wə külini* elixka daslarni yasioqin; uningqa has bolqan gürjəklərnı, korılarnı, lahxigirlarnı wə otdanlarnımu yasioqin; uning barlıq əswablırını yasaxka mis ixlətkin.

⁴ Qurbangah üqün mistin bir xala yasioqin; xalaning tət burjikigə tət mis hılka yasap bekitip koyoqin.

⁵ Xalani qurbangahning qap belining astidiki girwəktin təwənrək turidioqan kılqin, xundaqta xala qurbangahning dəl otturisida bolıdu. □

⁶ Qurbangahka ikki baldaq yasioqin; ular akatsiyə yaoiqidın bolsun, ularni mis bilən qapliqin.

⁷ Qurbangahni kətürgəndə, baldaqlar uning ikki yenida boluxi üqün, ularni hılqılarqa ötküzüp koyoqin.

■ 27:1 Mis. 38:1 □ 27:5 «xala» — barlıq ayətlərdin qarıoqanda, xalaning funksiyisi mundaq: (1) qurbangahning othanisidiki otnı kətürüx; (2) xalani kətürgəndə qurbangahmu təng kətürülüx; xala qurbangahning asti tərıpigə, yanə girwəkning astıoqa koyuloqqa, xalani kətürgəndə girwəkkə terilip qurbangahmu təng kətürülətti. «Qoxumqə səz»imiz həm qedirning shemilirini kərüng (munasiwətlık shemini kərüng).

8 Qurbangahni tahtaylardin yasioqin, iqi box bolsun; u taqda sanga ayan qilinoqan nusha boyiqə *hünərwənlər* təyyar qilsun.

Ibadət qedirining həylisi

9 Mukəddəs qedirning həylisinimu yasioqin. Həylining jənubioqə, yəni jənubka yüzləngən tərpiyə nepiz tokuloqan aq kanap rəhttin pərdiləрни tokuqin; xu tərpinining uzunluqi yüz gəz bolsun. ■

10 Pərdiləрни esixka yigirmə hada yasalsun; ularning tegigə qoyuxka yigirmə mis təglik yasalsun; hadilarning ilmiki bilən baldaqlar bolsa kümüxtin yasalsun. □

11 Xuningoqə ohxax ximal tərpidimu uzunluqi yüz gəz kelidioqan pərdə bolsun. Pərdiləрни esixka yigirmə hada yasalsun; ularning tegigə qoyuxka yigirmə mis təglik yasalsun; hadilarning ilmiki bilən baldaqlar bolsa kümüxtin yasalsun.

12 Həylining oqərb tərpidə uzunluqi əllik gəz kelidioqan pərdə bolsun; uning on hadisi wə on təglik bolsun.

13 Həylining xərk tərpi, yəni kün qikixka yüzləngən tərpinining kəngliki əllik gəz bolsun.

14 Bir tərpidə on bəx gəz kelidioqan pərdə bolsun; uning üq hadisi bilən üq təglik bolsun.

■ 27:9 Mis. 38:9 □ 27:10 «**baldaqlar**» — ular hadilarni əzara qetip turidioqan tayaqqilar bolup, hadilarni muqimlaxturux wə pərdilərimu kətürüx rolini oynaydu (38:17ni kərüng). «Baldaqlar»ning baxka tərjimiliri: «halkilar» yaki «qəmbərlər».

15 Yənə bir tərpidə on bəx gəz kelidioğan pərdə bolsun; uning üq hadisi bilən üq təgliki bolsun.

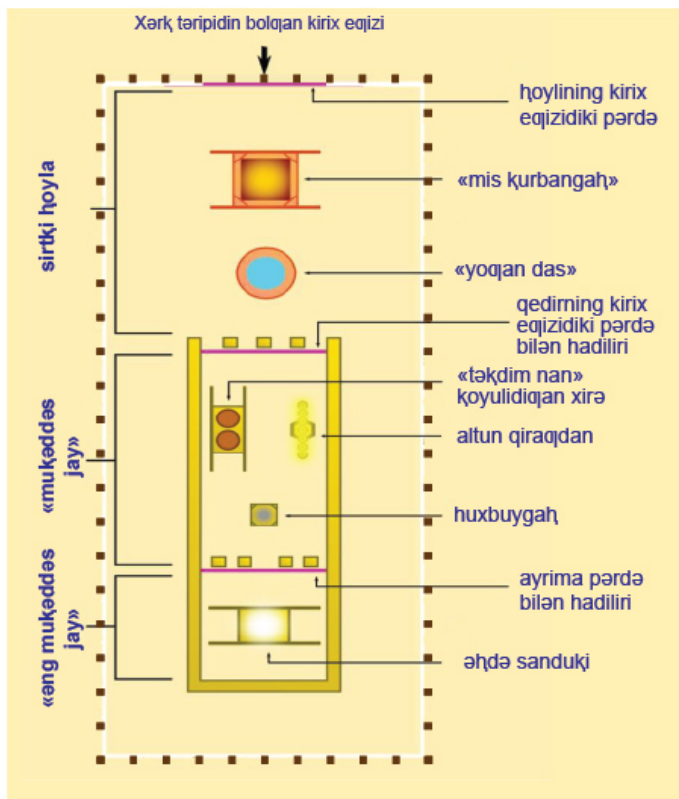
16 Høylining kirix eozioğa yigirmə gəz kelidioğan bir pərdə qoyulsun; pərdə nepiz toquloğan aq kanap rəhtkə kək, səsün wə kızil yiplar arilax-turulup, kəxtiqi tərpidin kəxtilənsun. Uning tət hadisi bilən tət təgliki bolsun.

17 Høylining qərisidiki həmmə hadilar kümüxtin yasaloğan baldaqlar bilən bir-birigə qetilsun; ularning ilməkliri kümüxtin, təgliliri mistin yasalsun.

18 Høylining uzunluqi yüz gəz, kəngliki hər ikki tərpi əllik gəz bolsun; nepiz toquloğan aq kanap rəhttin ixləngən pərdining egizliki bəx gəz qilinsun; hadilarning təgliliri mistin yasalsun.

19 Mukəddəs qedirning ix-hizmitidə ixlitilidioğan barliq əswab-saymanliri həmdə barliq miq-qozuqliri, xundakla høylining barliq miq-qozuqliri mistin bolsun.

IBADƏT QEDIRI (MUQƏDDƏS QEDIR) («Misirdin qıqix» 25-31, 35-40-bab)

Ibadət qediri wə sirtki hoyalisi

Yeniq turidioqan qıraoş həqkdidiki bəlğilimə

20 — Qiraolning h emix e yenik turuxi  q n, qiraolka ixlitixk  z ytundin sokup qikiriloan sap mayni k exingol a k lt r xk  Israillarni buyruoln. ■

21 Jama t qedirining iqid , h k m-guwahlk  sandukining udulidiki p rdining taxkirida Harun w  oolulliri hər keqisi  tigangiq  P rw rdigarning aldidida qiraolarning yenik tur uzux ixida bolsun. Bu ix d wrdin-d wrgiq  Israillarol a  b diy bir kanun-bəlgilimə bolsun. □

28

Kahinlarning muk dd s kiyimliri

1 Sən Israillarning iqidin akang Harun w  uning oolullirini  z k exingol a kəltürgin; ularni, yəni Harun w  oolulliri Nadab, Abihu,  liazar w  Itamarlarning Mening kahinlik hizmitimdə boluxi  q n yeningol a kəltürgin. ■

2 Akang Harunol a həm x r p həm g z llik  q n muk dd s kiyiml rni t yyarlioan.

3 Harunning Manga muk dd s kilinip, Mening kahinlik hizmitimdə boluxi  q n, Mən  kil-paras tning rohi bilən k lblirini tolduroan qew r kixil rning h rbirig  s z kilip, ularni alahid  kiyiml rni tikixk  buyruoln.

4 Ular tikidioan kiyimlər munulardin ibarət: — bir koxen, bir  fod, bir ton, kəxtiləngən bir halta kənglək, bir s ll  w  bir b lwaol. Mening

■ 27:20 Law. 24:2 □ 27:21 «Jama t qediri» — bu ibadət qedirio a berilgən baxka bir nam. ■ 28:1 Ibr. 5:4

kahinlik hizmitimdə boluxi üqün, ular akang Hərunoqa wə oqullirioqa mukəddəs kiyimlərni tiksun. □

Əfodning layihilinixi

⁵ Uningoqa altun wə kək, səsün, kızil yiplar bilən nepiz tokuloqan aq kanap rəht ixlitilsun;

⁶ əfodni ular altun wə kək, səsün, kızil yiplar bilən nepiz tokuloqan aq kanap rəhtlərni təyyarlap, qewər kollaroqa nəpis kılıp *kəxtilitip* ixlətsun. ■

⁷ Əfodning ikki bexini bir-birgə tutaxturux üqün ikki dolisida mürilik tasma bolsun. □

⁸ Əfodning üstidin baqlaydioqan, kəxtiləngən bəlwaq əfod bilən bir pütün kılınsun wə uningoa ohxax sipta ixlinip, altun wə kək, səsün, kızil yiplar wə nepiz tokuloqan aq kanap rəhttin yasalsun. □

⁹ Ikki aq həkikni tepip, ularning üstigə Israilning oqullirining namlirini oyduroqin;

¹⁰ ularning namlirining altisi bir yaqutqa oyulsun, qaloqan altisi bolsa yənə bir yaqutqa oyulsun, həmmisi tuqulux tərtpi boyiqə pütülsun.

¹¹ Huddi yaqut nəkixqiliri ixligəndək, məhür oyuloqandək Israilning oqullirining namlirini

□ **28:4 «Əfod» wə «koxen»** — bular wə qatarliqlar toqruluk «Təbirilər»ni wə munasiwətlik shemilarni kəring. «Əfod» jilitkigə ohxaydioqan birhil kiyim, «koxen» kahinning məydisigə taqilidioqan məydə yanqıq bolup, üstigə on ikki kəbiligə wəkillik qilidioqan on ikki qimmətlik tax bəkitilgən. ■ **28:6** Mis. 39:2 □ **28:7 «...ikki dolisida mürilik tasma bolsun»** — munasiwətlik shemini kəring. □ **28:8 «Əfodning bəlweqi»** — 5-ayəttə tiloqa elinoqan bəlwaq əməs. «Law.» 8:7ni kəring.

ikki yaqutqa oyduroqin; ular altundin yasaloqan kezlukkə bekitilsun.

¹² Israilning oqullirioqa əslətmə tax bolsun üqün, ikki yaqutni əfodning ikki mürilik tasmisioqa qadiozuoqin; xundak bolqanda, Hərun Pərwərdigarning aldida ularning namirini əslətmə süpitidə müriliridə kətürüp yüridu.

¹³⁻¹⁴ Buningdin baxka, sən altundin yənə ikki kezlük wə sap altundin xoynidək exip etilgən ikki zənjir yasatkin; andin exilmə zənjirlər kezlüklərgə bekitilsun. □

Qoxenning yasilixi

¹⁵ «Höküm qoxeni»ni qewər qollarqa nəpis kəlip kəxtilitip yasatkin; uni həm əfodni ixligən usulda yasioqan, altun wə kək, səsün, kizil yiplar bilən nepiz tokuloqan aq kanap rəhttin yasioqin.

□ ■

¹⁶ U ikki qat, tət qasa kəlinsun; uzunluqi bir qeriq, kənglikimu bir qeriq bolsun. □

¹⁷ Uning üstigə tət qatar kəlip gəhərlərnə ornatkin: — birinqi qatarqa kizil yaqut, serik gəhər wə zumrət ornitilsun;

¹⁸ ikkinqi qatarqa kək qaxtəxi, kək yaqut wə almas ornitilsun;

□ **28:13-14 «yənə ikki kezlük»** — muxu ikki kezlük əfodning ikki mürisigə bekitilgən, 9-12-ayətlərdə tiloqa elinoqan ikki aq həqiq orunlaxturuloqan kezlüklərdur. □ **28:15 «Höküm qoxeni»** — iqidiki «urim wə tummin» degən taxlar arkilik Hudaning məlum ix toqrisidiki iradisini yaki həkümünü sorax üqün ixlitilgən (30-ayətni kərüng). ■ **28:15** Mis. 39:8 □ **28:16 «U ikki qat, tət qasa kəlinsun»** — demək, yanquk xəklidə.

19 üqinqi qataroqa sösün yaqut, piroza wə sösün kwarts ornitilsun;

20 tötinqi qataroqa beril yaqut, aq həkik wə anartax ornitilsun; bularning həmmisi altun közlük iqigə ornitilsun.

21 Bu gəhərlər Israilning oqullirining nam-lirioqa wəkil kilinip, ularning sanidək on ikki bolup, məhür oyoqandək hər bir gəhərgə on ikki kəbilining nami birdin-birdin pütölsun.

22 Qoxenoqa xoynidək exilgən sap altundin *ikki* exilmə zənjir yasioqin.

23 Qoxenoqa altundin ikki hālqa etip, ikki hālqini qoxenning *yukiriki* ikki burjikigə bekitkin; □

24 andin altundin exilip yasaloqan ikki zənjirni qoxenning *yukiriki* ikki burjikidiki hālqidin ötküzüp,

25 exilgən xu zənjirlərnin ikki uqini ikki közlükkə bekitip, *közlüklərni* əfodning ikki mürilik tasmisining aldi qismioqa ornatqin.

26 Buningdin baxqa sən altundin ikki hālqa yasap, ularni qoxenning *asti tərpidiki* ikki bur-jikigə bekitkin; ular əfodqa tegixip turidioqan kilinip iqigə qadalsun. □

27 Mundin baxqa sən altundin *yənə* ikki hālqa yasap, ularni əfodning ikki mürilik tasmisining aldi təwənkı qismioqa, yəni əfodqa ulinidioqan jayoqa yeqin kilip, kəxiriləngən bəlwəoqdin egizrək kilip bekitkin.

28 Qoxenning əfodning kəxiriləngən bəlwəoqidin

□ 28:23 «qoxenning yukiriki ikki burjikigə» — ibraniy tilida «qoxenning ikki bexioqa». □ 28:26 «qoxenning asti tərpidiki ikki burjikigə» — ibraniy tilida «qoxenning Ikki bexioqa».

yukirirak turuxi, qoxenning afodtin ajrap ketmæsliki uqun qoxenning halkisini kek xoyna bilæn afodning halkisioqa qetip qoyoqin.

²⁹ Xundak qilqanda, Harun muqeddes jayoqa kirgænda, hekum qoxenini takioaqqa, Israilling oqullirining namlirini æslætmæ supitidæ yurikining üstidæ Pærwærdigarning aldida daim ketürüp yürgæn bolidu. □

³⁰ Harun Pærwærdigarning aldioqa kirgænda, urim bilæn tummim uning yuriki üstidæ boluxi uqun, bularni hekum qoxenining iqigæ aloqin; muxundak qilqanda, Harun Israillaroqa baqlik hekümlærni hemixæ Pærwærdigarning huzurida öz yuriki üstidæ ketürüp yürgæn bolidu. □

Bax kahin kiyidioqan baxqa kiyimlar; bax kahinning oqullirining kiyimliri

³¹ Afodning iqidiki tonni pütünlæy kek rænglik qilqin. □ ■

³² Tonning baxqa kiyilidioqan tæxuki dæl otturisida bolsun; uning yirtilip ketmæsliki uqun

□ **28:29 «qoxen»** — qoxen wæ uning munasiwætlik tæpsilatirini kærux uqun munasiwætlik shemini kærung. □ **28:30 «urim wæ tummim»** — alahidæ birhil taxlar. Bu taxlar arqilik Israill hælki Hudadin yol sorisa bolatti. Hæmdæ ulardin hærhil jawab qilatti; mæsilen, «xundak», «yak» degændæk. Bæzi æhwallarda heqkandak jawab bærmæslikimu mumkin (mæsilen, «Hak.» 20:23, «1Sam.» 14:37, 23:2-4, 28:6, «2Sam.» 2:1 qatarliqlarni kærung).

«Urim»ning mænisi «nurlar», «Tummim»ning mænisi «mukæmmellik» yaki «mukæmmæl ixlar» deganlik; lekin ularning tæpsilatiri hazir bizgæ namælum. □ **28:31 «Afodning iqidiki ton»** — ton afodning iqigæ kiyilidu (munasiwætlik shemini kærung). ■ **28:31 Mis. 39:22**

huddi bapkar tokuqandək, sawutning yakisioqa ohxax qərisigə pəwaz qikirilsun. □

33-34 Uning etikining qərisigə kək, səsün wə kizil yiptin anarlarni tokup askin həmdə altun kongoquraklarni yasap, qərisidiki anarlarning arilikioqa birdin esip koyoyin; tonning etikining pütkül qərisigə bir altun kongoqurak, bir anar, yənə bir altun kongoqurak, bir anar... bekitilsun. □

35 Hərun hizmət kiləqan waqtida xu tonni kiysun; buning bilən Hərun Pərwərdigarning aldioqa barqanda, yəni mukəddəs jayqa, Pərwərdigarning aldioqa kirip-qikkanda uning awazi anglinip turidu-də, u ölümündin aman qalidu. □

36 Andin keyin sən sap altundin nəpis bir otuqatni yasap, uning üstigə məhürgə nəkixləngəndək: «Pərwərdigarqa mukəddəs qilindi» dəp oyoqin; □ ■

37 uni kək rənglik yip bilən səllisigə qigkin; u səllining aldi təripigə taqalsun;

38 u Hərunning pexanidə tursun. Buning bilən Hərun Israillarning mukəddəs qilip kəltürgən barlik mukəddəs hədiyəlirigə qaplaşqan gu-

□ **28:32 «sawut»** — jəngqining alaħidə kiyimi. □ **28:33-34 «anarlar»** — muxu «anarlar» marjandək qongluqta tokuloqan boluxi kerək. □ **28:35 «Hərun ... Pərwərdigarning aldioqa kirip-qikkanda kongoquraklarning** awazi anglinip turidu-də, u ölümündin aman qalidu» — kongoquraklarning awazliri Hudaqa bax kaħinning Israilqa wəkillik qilidioqanliqini əslitidu. □ **28:36 «otuqat»** — bax kiyimigə taqilidioqan kiqik tahta yaki mənəp bəlgisidin ibarət. ■ **28:36** Mis. 39:30

nahlarni öz üstigə elip kətüridu; hədiyələrnin Pərwərdigarning aldidə qobul qilinixi üqün otuqat həmişə uning pexanisigə takaklık tursun.□

³⁹ Buningdin baxqa aq kanap rəhttin bir kənglək tokuqin, xuningdək kanap rəhttin tokuloqan bir səllə təyyarlıqin; kəxtiləngən bir bəlwaq yasioqin.□

□ **28:38 «Israillarning muqəddəs qilip kəltürgən barlik muqəddəs hədiyəligə qaplaşkan gunahlar»** — buning mənisi: (1) Israillarning muxu hədiyə-qurbanlıqlarni kəltürüxtin məqsiti (Hudaning səzigə asasen) gunahini yepixtin ibarəttur, xunga hədiyələr gunah bilən munasiwətlkitur; (2) Israillar hədiyə-qurbanlıqlirini kəltürginidə kəltürüx usulida diqqətsizliktin hədiyələr gunahqa qetilip qelixi mumkin yaki hədiyə kəltürgüqining niyətlirigə məlum yaman qərəz qetilixlik boluxi mumkin. Biz ikkinqi qüxənciqə mayil. □ **28:39 «kanap rəhttin bir kənglək tokuqin»** — yaki «kanap rəhttin aliqipar bir halta kənglək tikkin». «**kəxtiləngən bir bəlwaq yasioqin»** — bu bəlwaq əfodningki əməs. «Law.» 8:7ni kərüng.

Bax kahin hizmatte kiyidigan «guzel ham xeraplik» mukaddas kiyimlar («Misirdin qikix» 28:4-43)

Bax kahinning mukaddas kiyimliri

*

40 Harunning oqullirioqa halta kenglaklorni

tikkin; ularoqimu bəlwaoqlarni təyyarla, ularoqa egiz bəklərnimu tikkin; bular ularoqa həm xərəp həm güzəllik bolsun.

⁴¹ Bularning həmmisini sən akang Hərun wə uning oşullirioqa kiydürgin; andin ularning Mening aldimda kaşinlik hizmitimdə boluxi üçün ularni məsihləp, Manga muqəddəs kəlip ayrişin. □

⁴² Ularning əwrətlirining yepik turuxi üçün ularoqa kanap rəhttin tambal əttürgin; u belidin yotisişiqə yepip tursun.

⁴³ Hərun wə oşulliri jamaət qedirioqa kirgəndə yaki muqəddəs jayda hizməttə bolux üçün qurbangahqa yekinlaxkanda, ular gunahkar bolup əlup kətməsliki üçün *tambalni* kiyiwal-sun. Bu uningə wə uningdin keyinki nəşilliri üçün əbədiy bir bəlgilimə bolsun. □

29

Hərun wə uning oşullirining kaşinlikqa ayrişixi

¹ Ularning Manga muqəddəs kəlinip, kaşinlik hizmitimdə boluxi üçün mundaq ixni ada

□ **28:41 «Mening aldimda kaşinlik hizmitimdə bolux»** — bu ayəttiki «aldimda kaşinlik hizmitimdə bolux» ibraniy tilida «kəloqa tutkuzux» yaki «kəloqa berix» degən səz bilən ipadilidid. Kaşinlik wəşipisi əsasən Hudaning qurbanliklərini öz kəlioqa elix bilən baxlinatti; xunga ular kəlioqa həqkandə baxka ixlarni elixioqa bolmaytti. □ **28:43 «jamaət qedirioqa kirgəndə»** — muxu yərdə qedirning həylisioqa kirixni kərsitidid.

kilixing kerək: — sən bir yax ərəkək torpaq bilən ikki qoçqarni talla (həmmisi bejirim bolsun) ■

² həmdə petir nan, zəytun meyi iləxtürülgən petir toqaq wə zəytun meyi sürülüp məsihləngən petir həmək nanlarni təyyarla, bularning həmmisini buoçday unidin qiloqin; □

³ nanlarning həmmisini bir sewətkə selip, sewətni, torpaqni wə ikki qoçqarni billə hədiyə qilip kəltürgin.

⁴ Sən Hərun wə uning oçullirini jamaət qedirin- ing kirix eoçioça yeqin elip kelip, ularni su bilən yuqin;

⁵ andin kiyimlirini elip kelip, Hərunoça halta kənglək, əfod toni wə əfodni kiydürgin, koxenni takioqin; andin beligə əfodning kəxtiləngən bəlweoçini baqlioqin. □

⁶ Bexioça səllini yөгəp, səlligə mukəddəs otuoqatni taqap koyoqin.

⁷ Andin məsihləx meyini elip, bexioça quyup uni məsihligin. ■

⁸ Andin sən uning oçullirini elip kelip, ularoça halta kəngləklərnəni kiydürgin;

⁹ ularoça, yəni Hərun wə uning oçullirioça bəlwaçlarnəni baçlap, egiz bəklərnəni kiydürgin. Xuning bilən əbədiy bəlgilimə boyiqə, kahinlik hizmiti ularningki bolidu; xundak qilip, sən Hərun bilən uning oçullirini Hudaoça mukəddəs qilip ayrip təyinligin.

■ **29:1** Law. 8:2; 9:2 □ **29:2 «toqaq»** — ibraniy tilida bu söz yaki həlkisiman yaki qəkküç bilən texilgən birhil nanlarnəni kərsitidu. □ **29:5 «əfod toni»** — tonning əfod bilən ziq mu- nasiweti boləoqça, bəzi yərlərdə «əfod toni» deyilidu. ■ **29:7** Mis. 30:25

10 — Sən torpaqni jamaət qedirining aldioğa elip kəlgin; elip kəlginəgdə Һarun bilən uning oşulliri kollirini torpaqning bexioğa koysun.

□ ■

11 Andin sən bu torpaqni Pərwərdigarning al-dida, jamaət qedirining kirix eoizining yenida boşuzliqin;

12 torpaqning qenidin elip barmiqing bilən uni qurbangahning mungguzlirigə sürüp, qaloğan qanning həmmisini qurbangahning tüwigə təküp kuyoqin.

13 Iq qarnini yögəp turoğan barliq mayni, xun-dakla jigərninğ üstidiki qawa may, ikki bərək wə ularning üstidiki mayni ajritip bularni qurbangahğa köydürgin.

14 Torpaqning gəxi, terisi wə tezisini bolsa qedirgahning sirtioğa elip qikip, otta köydürüwətkin; bu gunah qurbanliki bolidu. ■

15 Andin sən qoçqarlarning birini elip kəlgin; Һarun bilən uning oşulliri kollirini qoçqarning bexioğa koysun;

16 andin sən bu qoçqarni boşuzlap, uning qenidin qurbangahning üsti kismining ətrapioğa səpkin. ■

17 Qoçqarni parqilap, uning iq qarni bilən paqaklirini yuyup, ularni gəx parqiliri wə baxn-

□ **29:10 «kollirini torpaqning bexioğa koysun** — Təwrat wə Injil dəwridimu «kollarni baxqa koyux» qol koyoyuqilarning qol koyuloquci bilən bir tərəptə turidioanliki yaki uning ornida bolidioanliqini bildüridu. Muxu yərdə Һarun wə oşullirining «kollirini baxqa koyux»i «biz muxu qurbanliqğa ohxax Hudaoğa mutlək ataloğanmiz» degənni bildürməqci bolidu. ■ **29:10** Law. 1:3 ■ **29:14** Law. 4:12; Ibr. 13:11 ■ **29:16** Ibr. 9:12,19

ing üstigə koyup,

¹⁸ pütün qoçqarni kurbangahta keydürgin. Bu Pərwərdigarəja atalojan keydürmə qurbanlik — ot arkilik sunulidijan, Pərwərdigarəja huxbuy yətküzidijan hədiyə bolidu.

¹⁹ Keyin sən ikkinqi qoçqarni elip kəlgin; Harun wə uning oqulliri qollirini qoçqarning bexiəja qoysun.

²⁰ Andin bu qoçqarni boquzlap kənidin elip, Harunning ong kulikining yumxikioja, uning oqullirining ong kulikining yumxikioja, ularning ong qollirining qong barmiki bilən ong putlirining qong barmikioja sürkəp koyojin, qalojan qanni kurbangahning üsti kismining ətrapiəja səpkin. □

²¹ Andin kurbangah üstidiki kəndin wə məsihləx meyidin elip, Harunning üstigə, uning kiyimlirigə, xuningdək uning oqullirining üstigə wə ularning kiyimlirigimu səpkin. Xundak kilip u wə uning kiyimliri, uning oqulliri wə ularning kiyimlirimu uning bilən təng Hudaəja atap mukəddəs kilinojan bolidu.

²² Andin sən qoçqarning meyi, kuyruk meyi, iq qarnini yəgəp turojan barlik may, jigərnin üstidiki qawa may, ikki bərək wə ularning üstidiki mayni qikar həmdə ong arqa putini alojin — (qünki bu qoçqar kahinlikka tikləx *qurbanlikioja atalojan* qoçqardur) —

²³ — buningdin baxqa sən Pərwərdigarəning aldida koyulojan petir nan sewitidin bir girdini, zəytun meyi iləxtürülgən petir toqaqtin birni wə

□ **29:20 «kulikining yumxikioja»** — yaki «kulikining uqioja».

petir h m k nandin birni elip,

²⁴ bularning h mmisini  arunning kollirio a w  uning oqullirining kollirio a qoyup, ularni «pulanglatma h diy » süpitidə P rw rdigarning aldida pulanglatkuzo in.

²⁵ Andin sən bularni ularning kolliridin tapxurup elip, P rw rdigarning aldida huxbuy qikarsun d p, qurbangahtiki keyd rm  qurbanlikning  stid  qoyup keyd rgin. Bu ot arkilik P rw rdigaro a sunulo an h diy  bolidu.

²⁶ S n  arunni kahinlikka tikləx qurbanlikio a ataloğan qoçqarning t xini elip «pulanglatma h diy » süpitidə P rw rdigarning huzurida pulanglatkin; bu sening  l x ng bolidu. □

²⁷ Xuningd k, s n kahinlikka tikləx qurbanlikio a ataloğan qoçqarning «pulanglatma h diy » süpitidə pulanglitilo an t xi bilən «k t rm  h diy » süpitidə egiz k t r p pulanglitilo an arka putini, yəni  arun w  uning oqullirio a beo ixlano an xu  l xl rni «muk dd s» d p ayrip bekitkin. □

²⁸ Xuning bilən bu nərsilər əbədiy bəlgilimə boyiqə Israillar təripidin  arun w  oqullirio a beo ixlano an nesiw  bolidu; q nki u k t rm  h diy dur. Bular Israillar təripidin sunulidilo an inaklik qurbanlikliridin ayrip qikilip, ularning

□ **29:26 «pulanglatma h diy »** — P rw rdigarning aldida egiz k t r p alahid  pulanglatkan h diy dur. «Pulanglatma h diy » adəttə barlik kahinlaro a t w  bolidu. □ **29:27 «k t rm  h diy »** — kahin yaki h diy ni suno an kixi P rw rdigarning aldioğa ikki qollap alahid  egiz k t r p atio an h diy . «k t rm  h diy » adəttə qurbanlikka m s'ul kahino a t w  bolidu.

Pərwərdigarğa atap «egiz kətürgən hədiy»si həsablınıp, «kətürmə hədiy» bolidu. ■

²⁹ Һarunning mukəddəs kiyimlirigə keyin oqulliri warislik kilidu. Ular məsihlinip, kahinlikka təyinləngəndə xu kiyimlərnı kiysun.

³⁰ Oqullirining kaysisi uning ornini besip kahin bolsa, jamaət qedirioğa kirip mukəddəs jayning iqidə hizmətkə kirixkəndə, bu kiyimlərnı uda yəttə kün kiyip yürsun.

³¹ Sən kahinlikka tikləx kurbanlikiqə ataloğan qoqkarnı elip, uning gəxini mukəddəs jayda pixuroqin; □

³² andin Һarun wə oqulliri qoqkarning gəxi bilən sewəttiki nanlarnı jamaət qedirining kirix eqizida yesun; ■

³³ ular əzlrining kahinlikka təyinlinixidə Hudaqə atap mukəddəs kilinoqanda kafarətkə ixlitilgən nərsilərnı yesun, lekin bular mukəddəs boləqəqə, yat kixi buningdin heqnemini yemisun. □ ■

³⁴ Əgər kahinlikka tikləx kurbanlik gəxidın yaki nandin ətigə azraq exip qalsa, exip qaloqanni otta keydürüwət; bular mukəddəs boləqəqə, heqkim uningdin yesə bolmaydu.

³⁵ Sən xu tərıkidə Һarun wə uning oqulliri toqrisida buyruqinimning həmmisini bəja kəltürüp, uda yəttə künqiqə ularnı kahinlikka tikləx wəzipisini ada qiloqin.

■ **29:28** Law. 7:31,34; 10:14 □ **29:31 «mukəddəs jay»** — muxu yərdə ibadət qedirning həylisini kərsitidu («Law.» 8:31ni kəring). «**pixuroqin**» — yaki «qaynatqin». ■ **29:32** Law. 8:31; 24:9 □ **29:33 «yat kixi»** — muxu yərdə kahin bolmioğan kixini kərsitidu. ■ **29:33** Law. 10:14; Mat. 12:4

³⁶ Hər küni kafarət qilinixқа gunah qurbanliqi süpitidə bir torpaqni sunoqin. Qurbangahning özini gunahnin pak qilixқа uning üqünmu kafarət kəltürgin, muqəddəs qilinsun dəp, uni zəytun meyi bilən məsihligin.

³⁷ Yəttə küngiqə sən qurbangah üqün kafarət kəltürp, uni muqəddəs qiloqin. Buning bilən u «əng muqəddəs nərsilərnin biri» hesablinidu; uningə təgkən həmmə nərsə muqəddəs hesablinidu. □

Kündilik qurbanliq toqrisida

³⁸ Mana, qurbangahda həmixə sunidoqanliring munular: — hər küni bir yaxliq ikki qoza qurbanliq qilinsun. ■

³⁹ Birini ətigəndə, yənə birini gugumda qurbanliq qilip sunoqin. □

⁴⁰ Birinqi qoza bilən birgə zəytun meyidin bir qinning tətтин biri iləxtürülgən buoqday unidin

□ **29:37 «Buning bilən u «əng muqəddəs nərsilərnin biri» hesablinidu; uningə təgkən həmmə nərsə muqəddəs hesablinidu»** — muqəddəs qedirdiki barliq jabduklar «əng muqəddəs» wə «muqəddəs» dəp bəlinidu. «Əng muqəddəs» boləqlarəgə təgkənlər xu munasiwət bilən alahidə «Hudaningki» dəp hesablinatti (30:29, «Law.» 6:18, 27, «Əz.» 46:20nimu kərüng). Adəttə xundaq qiloqan kixilər ölümgə məhkum qilinixi kərək idi; ləkin panah izdigənlər qurbangahning münggüzlirini tutsa bolatti («1Pad.» 1:50ni kərüng). ■ **29:38** Qəl. 28:3 □ **29:39 «gugumda»** — ibraniy tilida «ikki kəq arilikida» degən söz bilən ipadilinidu — demək, kün petiwatqan qaoqdin qarangoqu qüxküqə boləqlan ariliqtiki waqit.

əfahning ondin biri wə yənə xarab hədiyyəsi süpitidə təttin bir hın xarab quxup sunulsun. □

⁴¹ Ikkinqi kəzini gugumda sunəyin; uni ətigənlik qurbanliqningkidək, huxbuy boluxi üqün ot arkilik Pərwərdigarəta ataloqan qurbanliq süpitidə axliq hədiyyə wə xarab hədiyyə bilən qoxup sunəyin.

⁴² Xu tərīkidə bu kəydürmə qurbanliq nəsilədin nəsilgə jamaət qedirining kirix eqizida Pərwərdigarning huzurida ətküzülüp daimliq qurbanliq bolsun; Mən *Pərwərdigar* xu yərdə silər bilən kərxüp, sən bilən səzliximən.

⁴³ Xuningdək Mən xu yərdə Israillar bilən uqriximən, xuning bilən u jay Mening xan-xəripim bilən mukəddəs kilinidu.

⁴⁴ Mən jamaət qediri bilən qurbangahni Əzümgə atap mukəddəs kilimən; Hərun wə uning oqullirininu Əzümgə kahinliq hizməttə boluxkə ayrip mukəddəs kilimən.

⁴⁵ Xundak kilip Mən Israillarning arisida makan kilip, ularning Hudasi bolimən. ■

⁴⁶ U waqitta ular Mening ularning arisida makan kilixim üqün ularni Misir zeminidin qikirip kəlgən Hudasi Pərwərdigar ikənlikimni bilidu; Mən ularning Hudasi Pərwərdigardurmən.

30

Huxbuygah

□ **29:40 «bir əfah»** — təhminən 2 kürə yaki 22 litr. Bir hın təhminən 3.6 litr. ■ **29:45** Mis. 25:8; Law. 26:12; Zəb. 78:60; Zək. 2:14; 2Kor. 6:16; Wəh. 21:3

1 Sən yənə huxbuy yandurux üçün bir huxbuygahni yasatkin; uni akatsiyə yaoiqidın təyyarlıqın. □ ■

2 U tət qasa, uzunluqi bir gəz, kəngliki bir gəz, egizliki ikki gəz bolsun. Uning *tət burjigidiki* münggüzlər uning bilən bir pütün kılıp yasal-sun.

3 Sən uni, yəni uning üstini, tət ətrapını həm münggüzlirini sap altun bilən kaplatkin; uning üsti kışmining qerisigə altundin girwək qıkarəqin.

4 Uningə qə altundin ikki həlqa yasap, uning girwikining astıqə bekitkin; ularni ikki yenıqə udulmu'udul bekitkin. Huxbuygahni kətürıdıqan ikki baldakni selix üçün bularni huxbuygahning ikki tərıpigə orunlaxturəqin. □

5 Baldaklırını akatsiyə yaoiqidın yasap, altun bilən kaplıqın.

6 Huxbuygahni həküm-guwahlık sanduqınıng udulıdiki pərdınıng sırtıqə, yəni Mən sən bilən kərıxıdıqan jay boləqan həküm-guwahlık sanduqınıng üstıdiki kafarət təhtınıng udulıqə kəyöqin.

7 Hərun xuning üstıdə esil huxbuy ətirni yandursun; hər küni ətıgənliki qıraqlarni pərlıgılı kəlgəndə, huxbuylarni yandursun. ■

8 Xuningdək Hərun gugumda qıraqlarni tızıp yakkənda, huxbuy yandursun. Xundak kılıp Pərwərdıgarning alıdıda nəsilđin-nəsilgə

□ **30:1 «Huxbuygah»** — munasiwətlik shemini kərüng.

■ **30:1** Mis. 37:25 □ **30:4 «ikki yenıqə»** — yaki «ikki burjikigə». Munasiwətlik shemini kərüng. ■ **30:7** 1Sam. 3:3

huxbuy həmixə əqürülməy yenik bolidu.□

⁹ Silər uning üstidə nə heqkandak oşeyriy huxbuy yandurmanglar, nə köydürmə qurbanlik nə axlik hədiyə sunmanglar, xundakla uning üstigə heqkandak xarab hədiyəni təkmənglar.

¹⁰ Hər yilda Hərun bir qetim *huxbuygahning* münggüzligigə kafarət kəltürsun; hər qetim kafarət kəltüridioşan gunah qurbanliqining keni bilən uning üqün kafarət kəltürsun. Nəsildin-nəsilgə xundak qilinglar; bu *huxbuygah* Pərwərdigarəşə «əng mukəddəs» həsəblinidioşan nərsilərnin qataridindur.

Sanaktin ətküzülgəndə tapxurulidioşan kafarət puli

¹¹ Pərwərdigar Musəşəşə mundak dedi: —

¹² Sən Israillarning sanini enikləx üqün ularni sanioşiningda, ularning sanilixi wəşidin arisioşə balayı'apət kəlməsliki üqün, ularni sanioşiningda hər bir adəm öz jeni üqün

□ **30:8 «gugumda»** — 12:7diki izahətni kəşüng. **«qiraşlarni tizip yakqanda»** — qiraşlar daim yenik turidu, əsəşən əqürülməşdu (27:20, «Law.» 24:2ni kəşüng). Muxu səş bəlkim qiraşdanning üstidiki yəttə kədəşni bir-birleş qüşürüş, zəytun meyini küşup andin kəştidin yanduruxni bildürüşü mumkin.

Pərwərdigarəja kafarət puli tapxursun. □ ■

¹³ Royhətkə elinip, sanəktin ətkənlərninğ həmmisi berixi kerək boləjini xuki, hər biri muqəddəs jaydiki xəkəlninğ əlqəm birliki boyiqə yerim xəkəl bərsun (bir xəkəl yigirmə gərahka barawər kelidu). Bu yerim xəkəl Pərwərdigarəja «kətürmə hədiyə» bolidu. □ ■

¹⁴ Royhətkə elinip, sanəktin ətkənlər, yəni yigirmə yax yaki uningdin qonglarning hər biri Pərwərdigarəja xu «kətürmə hədiyə»ni bərsun.

¹⁵ Əz jeninglarəja kafarət kəltürüx üçün Pərwərdigarəja kətürmə hədiyə bərgininglarda bay kixi yerim xəkəldin artuq bərmisun, kəmbəəqəl kiximu yerim xəkəldin kəm bərmisun.

¹⁶ Sən Israillardin xu kafarət pulini tapxu-

□ **30:12 «ularni saniojiningda hər bir adəm əz jeni üçün Pərwərdigarəja kafarət puli tapxursun»** — Nemixka sanəktin ətküzülüx wəjidin kafarət kəltürüxi kerək? Həlkning sanini eniklaxtin ikki hil gunah pəyda boluxi mumkin: (1) Israil həlki əzlrining kəplükini bilip, təkəbburlixip ketixi mumkin; (2) kiyinqilikka duq kəlgəndə, ular Hudaəja tayanmay, bəlki əz küq-қudritigə tayinixi mumkin idi. Israillardin bu pulni elix ularəja əzlrining gunahliқ təbiiti toşrulux aghalanduruxtin ibrət idi; dər wə kə bu pul muqəddəs qedirda ularəja kafarət kəltürüxkə kahınlar tərəpidin ətküzüliđiojan hizməttə ixlitilətti (16-ayət). Hudaning buyruki bolmisa həlknə sanəktin ətküzüxkə kət'iy bolmaytti (məsilən, «1Tar.» 21:1-5ni kərüng). ■ **30:12**

Qəl. 1:2 □ **30:13 «muqəddəs jaydiki xəkəlninğ əlqəm birliki boyiqə»** — «xəkəl» kümüxning əlqimi bolup, adəttə 11.4 graməja barawər boluxi mumkin. «Muqəddəs jaydiki xəkəlninğ əlqəm birliki» xübhisizki, pütkül əl üçün əzgərməs əlqəm bol-sun dəp, muqəddəs jayda saқlanəjan muқim bekitilgən birnəqqə hil əlqəm birliki bolsa kerək. ■ **30:13** Law. 27:25; Qəl. 3:47; Əz. 45:12

rup elip, jamaət qedirining hizmitigə beoixlap ixlətkin; u pul Israillaroğa Pərwərdigarning huzurida əslətmə süpitidə jeninglaroğa kafarət kəltüridioğan bolidu.■

Yuyunux desi, yəni «paklinix desi»

17 Pərwərdigar Musaoğa mundak dedi: —

18 Sən yuyunuxka ixlitixkə mistin *yooğan* bir das wə uningəğa mistin bir təglik yasatkin; uni jamaət qediri bilən qurbangahning otturisiəğa orunlaxturup, iqigə su toxturup kəyoğin.

19 Hərun bilən uning ooqulliri uningdiki su bilən put-kəllirini yusun.

20 Ular jamaət qediriəğa kirgəndə əlməsliki üqün su bilən əzini yuyuxi kerək; ular hizmət kilix üqün, qurbangahka yekin berip Pərwərdigarəğa ot arkilik atilidioğan qurbanlik sunmaqci boləninidimu, xundak kilsun.

21 Ular əlməsliki üqün put-kəllirini yusun; bu ix ularəğa, yəni əzi wə uning nəsiliri üqün əwladtin əwladkiqə əbədiy bir bəlgilimə bolidu.

Ibadət qedirining əswabliri

«mis kurbangah»

«yoqan das»

altun qiraqdan

«təkdim nan»
qoyulidiqan xirə

huxbuygah

əhdə sanduqi

əhdə sanduqining iqı

Mukəddəs may təyyarlaş yoli

22 Pərwərdigar Musoqa mundak dedi: —

23 Sən həmmidin esil huxbuy dora-dərməklərdin təyyarla, yəni murməkki suyuklukidin bəx yüz xəkəl, darqindin ikki yüz əllik xəkəl, egirdin ikki yüz əllik xəkəl, □

24 kowzakdarqindin bəx yüz xəkəl elip (bu əlqəmlər mukəddəs jaydiki xəkəlnin əlqəm birliki boyiqə bolsun) wə zəytun meyidinmu bir hin təyyarla; □

25 bu dora-dərməklər bilən məsih kiliş üqün bir mukəddəs may — ətirqi qikarəqandək bir huxbuy may qikarəquzəyin. Bu «mukəddəs məsihləş meyi» bolidu.

26 Sən uning bilən jamaət qedirini, həküm-guwaḥlik sanduqini,

27 xirə wə uning barlik qaqa-kuqilirini, qiraqdan wə uning əswablrini, huxbuygahni,

28 kəydürmə kurbanlik kurbangahni wə uning əswablrini, yuyunux desi wə uning təglikini məsihligin;

29 sən xu tərzdə ularni «əng mukəddəs nərsilər» qatarida mukəddəs kilişin. Ularəqa təgkən hərəkəndək nərsimu «mukəddəs» hesablinidu. □

30 Hərun bilən uning oqullirini bolsa Manga kahinlik hizməttə boluxi üqün məsihləş

□ **30:23 «500 xəkəl»** — təhminən 6 kilogram. □ **30:24 «bir hin»** — təhminən 3.6 litr. □ **30:29 «əng mukəddəs nərsilər» wə «mukəddəs»** — mukəddəs qədirdiki barlik jabduklar «əng mukəddəs» wə «mukəddəs» dəp bəlinidu. «əng mukəddəs» boləqlanlarəqa təgkənlər xu munasiwət bilən alahidə «Hudan-inki» dəp hesablinatti (30:29, «Law.» 6:18, 27, «Əz.» 46:20nimu kərüng).

mukəddəs kıləin.

³¹ Israillaroğa səz kılıp mundak eytkin: — Bu may əwladtin əwladkiqə Manga ataloğan mukəddəs məsihləx meyi bolidu.

³² Uni adəmning bədinigə kuyusa bolmaydu; xuningdək uningə ohxaydioğan yaki tərkihi ohxixidioğan heqkandak maylarni yasimanglar. U mukəddəs boləini üqün silərgimu mukəddəs boluxi kerək. □

³³ Kimki tərkihi xuningə ohxaydioğan may təngxisə, yaki uni elip yat birsigə sürsə, u öz həlki arisidin üzüp taxlinidu. □

Huxbuy yasax usuli

³⁴ Pərwərdigar Musoğa mundak dedi: — Sən huxbuy dora-dərməklər, yəni huxbuy yelim, dengiz kılulisi meyi, aq dewirkay wə sap məstiki təyyarlıqin. Bularning həmmisi ohxax miqdarda bolsun; □

□ **30:32 «adəmning bədinigə»** — ibraniy tilida «adəmning ətlirigə». **«mukəddəs məsihləx meyi** adəmning bədinigə kuyusa bolmaydu» — bəzi alimlar buni «kahinlardin baxkilaroğa kuyusa bolmaydu» dəp qüxinidu. Ləkin «Zəbur» 132:2gə karioğanda, məsihləx meyi kahinlarni məsihləp kuyuloğanda ularning bədinigə təgməy, bəlki bax kiyimidin ekip sakaldin ötup kiyim-keqəklirigə qüxətti. □ **30:33 «Kimki... yat birsigə sürsə,...»** — demək, kahinlardin baxkilarning üstigə. **«u öz həlki arisidin üzüp taxlinidu»** — 19:12diki izahatni kəring. □ **30:34 «dengiz kılulisi meyi»** — yaki «onika» yaki naməlum birhil əsümlükning yelimi. **«aq dewirkay»** — yaki «galbanum». Buning puriki aqqıq bolsimu, dorilaroğa iləxtürülgəndə ularning kəyüx waqtini uzartidu wə ularni tehimu hux puraklıq kılidu.

³⁵ Huddi ətirqi may qikarəoanə oħxax, ularni təngxəp huxbuy yasioqin; u tuzlanoan, sap wə mukəddəs puraklik ətir bolidu.

³⁶ Sən uningdin azraq elip, talkandək obdan ezip, jamaət qediridiki həküm-guwahlik *sandukining* udulioqa, yəni Mən silər bilən kəruxidioan jayning aldioqa koyoqin. Bu silərgə Pərwərdigarəa ataloan «əng mukəddəs nərsilər» katarida hesablanun.

³⁷ Silər yasioan bu huxbuyning retsepi bilən özünglarəqimu oħxax bir huxbuyni yasiwal-sanglar bolmaydu. U sanga nisbətən eytkanda Pərwərdigarəa has kilinoan mukəddəs bolidu.

³⁸ Kimki uning purikini purap huzurlinix üqün uningəa oħxap ketidioan hərəkandək bir huxbuyni yasisa, u öz həlki arisidin üzüp taxlansun.

31

Ibadət jayini yasioquqi ustilarning tallinixi

¹ Pərwərdigar Huda Musəoqa mundək dedi: —

² Mana, Mən Özüm Yəhuda kəbilisidin boləan Hurning nəwrisi, urining ooqli Bəzaləlni ismini atap qakirdim; □ ■

□ **31:2 «ismini atap qakirdim»** — muxu sözlər Hudaning məlum bir kixini məlum muħim bir ix üqün alahidə tallap qakiroanlikini kərsitidu. «Yəx.» 45:3, 4ni kərüng. «Bəzaləl» — mənisi «Hudaning sayisidə» yaki «Hudaning baxpanahida».

■ **31:2** Mis. 35:30; 1Tar. 2:20

³ uni Hudaning Rohi bilən toldurup, uningoa danalik, əkil-parasət, ilim-həkmət igilitip, uni hərtürlük ixni klixka qabiliyətlik klixp,

⁴ türlük-türlük hünərləni kılalaydioqan, yəni altun, kümüx wə mis ixlrini kılalaydioqan,

⁵ yaqutlarni kesip-oyalaydioqan, ularni zinnət buyumlirioqa ornitalaydioqan, yaqaaqlarqa nəkix qikiralaydioqan, hərhil hünər ixlrini qamlaxturalaydioqan kıldim.

⁶ Xuningdək mana, Mən yənə Dan kəbilisidin Ahisamakning oqli Oholiyabni uningoa yardəmquillikkə təyinlidim, xundaqla Mən sanga buyruqan həmmə nərsiləni yasisun dəp, barlik pəm-parasətlik kixikərning kəngligə tehimu əkil-parasət ata kıldim;

⁷ xuning bilən ular jamaət qedirini, həküm-guwahlik sanduqini, uning üstidiki kafarət təhtini, qedirining həmmə əswablrini,

⁸ xirə bilən uning qaqa-kuqilirini, sap al-tundin yasilidioqan qiraqdan bilən uning barlik əswablrini, huxbuygahni,

⁹ kəydürmə qurbanlik qurbangahi bilən uning barlik əswablrini, yuyux desi bilən uning təglikini yasiyalaydioqan,

¹⁰ hizmət kiyimliri, yəni kahinlik hizmitidə kiyilidioqan, Harun kahinning muqəddəs kiyimliri wə uning oqullirining kahinlik kiyimlrini tokuyalaydioqan, □

¹¹ məsihləx meyi wə muqəddəs jayqa təyyarlinidioqan esil dora-dərməklərdin huxbuyni yasiyalaydioqan boldi. Mən sanga əmr

□ **31:10 «hizmət kiyimliri»** — yaki «kahinlik hizmət kiyimliri».

qilöinim boyiqə ular barlıq ixni bəja költüridu.

Xabat küni, yəni «dəm elix küni»ni tutux kerək

¹² Pərwərdigar Musağa əmr qilip mundak dedi:

¹³ Sən Israillarğa əmr qilip ularğa: — «Silər Mening xabat künlirimni qoqum tutunglar; qünki bular siləning özünqlarni pak-mukəddəs qiloquqining Mən Pərwərdigar ikənlikini bilixinglar üçün Mən bilən siləning otturanglardiki bir nixanə-bəlgə bolidu.

¹⁴ Xabat küni silərgə mukəddəs qilip bekitilgini üçün, uni tutunglar; kimki uni buzsa, ölüm jazasiğa tartilmisa bolmaydu; bərħəq, kimki u künidə hərəkandak ixni qilsa, öz həlqi arisidin üzüp taxlansun. ■

¹⁵ Altə kün iqidə ix kilinsun; lekin yəttinqi küni Pərwərdigarğa ataloğan mukəddəs kün bolup, aram alidiğan xabat küni bolidu; kimki xabat künidə birər ix qilsa, ölüm jazasiğa tartilmisa bolmaydu.

¹⁶ Israillar xabat künini tutuxi kerək; ular əbədiy əhdə süpitidə uni əwladtin əwladkiqə tutsun.

¹⁷ Bu Mən bilən Israillarning otturisida əbədiy bir nixanə-bəlgə bolidu; qünki Pərwərdigar altə kün iqidə asman bilən zeminni yaritip, yəttinqi künidə aram elip rahət tapqanidi», — degin. ■

¹⁸ Huda Sinay teqida Musağa bu sözlərnı qilip bolıqandin keyin, ikki həküm-guwahlıq tahtiyini

■ **31:14** Mis. 20:8; Qan. 5:12; Əz. 20:12 ■ **31:17** Yar. 1:31; 2:2, 3; Mis. 20:11

uningoʻya tapxurdi. Tahtaylar taxtin bolup, *səzlər* Hudaning barmiki bilən ularoʻya pütülgənidi.■

32

Altun Mozayoʻya qoʻkunux gunahı

¹ Həlk Musaning taoʻdin qüxməy həyal bolup qaləinini kərüp, Hərinning qəxiəyə yioʻilip uningə: — Sən qopup, bizgə aldimizda yöl baxlap mangidioʻan bir ilah yasap bərgin! Qünki bizni Misir zeminidin qikirip kəlgən Musa degən həliki kixigə nemə bolup kətkənlikini bilməymiz, — deyixti.■

² Hərun ularoʻya: — Hotunliringlar bilən oʻqul-qizliringlarning kulakliridiki altun zirə həlkilarni qikirip, mening qəximəyə elip kelinglar, dedi.

³ Xuning bilən pütkül həlk öz kulakliridiki altun zirə həlkilarni qikirip Hərinning qəxiəyə elip kəldi.

⁴ U bularni ularning qolidin elip, iskinə bilən quyma bir mozayni yasatkuzdi. Xuning bilən ular: — Əy Israil, seni Misir zeminidin qikirip kəlgən Hudayinglar mana budur! — deyixti.

⁵ Hərun uni kərüp uning aldida bir qurbangahni yasitip andin: «Ətə Pərwərdigar üqün bir həyt ötküzüldü», dəp elan qildi.

⁶ Ətisi ular səhər qopup, köydürmə qurbanliklarni sunup, inaklik

qurbanliklirininimu kältürdi; andin halayik olturup yəp-iqixti, kopup əyx-ixrət kilixti. □ ■

⁷ Xu qaşda Pərwərdigar Musaqə: — Ornungdin tur, tezdin pəskə qüxkin! Qünki sən Misir zeminidin qikirip kəlgən həlking buzukqilikğa berilip kətti. ■

⁸ Mən ularqə buyruşan yoldin xunqə tezla qətnəp, əzliri üqün bir kuyma mozayni yasap, uningqə qokunup qurbanlik kältürüxti həmdə: «Əy Israil, seni Misir zeminidin qikirip kəlgən Hudaying mana xudur!», deyixti, — dedi. ■

⁹ Andin Pərwərdigar Musaqə: — Mana, bu həlkni körüp koydum; mana, ular dərəkə boyni kattik bir həlktur. ■

¹⁰ Əmdi Meni toşma, Mən oşəzəp otumni ularning üstigə qüxürüp, ularni yutuwetimən; andin seni uluş bir əl kilimən, — dedi. □

¹¹ Lekin Musa Hudasi Pərwərdigardin etünüp iltija kilip mundak dedi: — Əy Pərwərdigar, nemixka sən oşəzəp otungni Əzüng zor kudrət wə küqlük qol bilən Misir zeminidin qikirip kəlgən həlkingning üstigə qüxürisən? ■

¹² Misirliklar mazak kilip: — Ularning bexiqə bala qüxürüş üqün, ularni taqlarning üstidə eltürüp yər yüzidin yokitix üqün, *ularning Hudasi* ularni elip kətti, — deyixsunmu? Əz otluk oşəzipingdin yenip, Əz həlkinggə balayı'apət kältürüş niyitingdin yanşaysən! ■

□ **32:6 «kopup əyx-ixrət kilixti»** — yaki «kopup ussul oyniqili turdi». ■ **32:6** 1Kor. 10:7 ■ **32:7** Qan. 32:5 ■ **32:8** 1Pad. 12:28 ■ **32:9** Mis. 33:3; Qan. 9:6,13; Yəx. 48:4; Yər. 5:3; Hox. 4:16 □ **32:10 «Meni toşma»** — yaki «meni koyup bər». ■ **32:11** Zəb. 106:19-23 ■ **32:12** Qəl. 14:13-19.

13 Öz kulliring Ibrahım, Ishak wə Israilni yad kılöjn; Sən ularğa kəsəm bilən wədə kılıp: «Nəslinglarni asmandiki yultuzlardək awutimən, Özüm uning toqrisida səzligən muxu zeminning həmmisini nəslinglarğa berimən, ular uningğa mənggü igidarqilik kılıdioqan bolidu» degənidingoju, — dedi. □ ■

14 Xuning bilən Pərwərdigar Öz həlkining üstigə: «Balayi'apət qüxürimən» degən niyitidin yandı.

15 Musa kəynigə burulup, ikki həküm-guwahlik tahtiyini kolioğa elip taqdin qüxti. Tahtaylarning ikki tərripigə sözlər pütülgənidi; u yüzigimu, bu yüzigimu pütüklük idi.

16 Bu tahtaylar bolsa Hudaning Özining yasioqini, pütülgənleri bolsa Hudaning Özining pütkini idi, u tahtaylarğa oyuloqanidi. ■

17 Yəxua həlkning kətürgən quqan-sürənlirini, warkiraxlirini anglap Musaqğa: — Qedirgahdin jəngning hitabi qikiwatidu, dedi.

18 Lekin u jawab berip: — Angliniwatqan awaz nə nusrət təntənisi əməs, nə məqlubiyətning pəryadi əməs, bəlki nahxa-küy sadasi! — dedi.

19 Musa qedirgahğa yekın kelip, mozayni wə jamaətning ussulğa qüxüp kətkənlikini kərüp xundak dərəzəp boldiki, tahtaylarni kolidin taxlap taqning tüwidə qekiwətti. ■

20 Andin ular yasioqan mozayni otqa selip

□ 32:13 «... Ibrahım, Ishak wə Israilni yad kılöjn» — okurmənlərnin esidə bolsunki, Yaqupning ikkinqi ismi «Israil» idi. ■ 32:13 Yar. 12:7; 13:15; 15:18; 26:4; 28:13; Qan. 34:4 ■ 32:16 Mis. 31:18; Qan. 9:10 ■ 32:19 Qan. 9:17

køydürüp, uni yanjip kukum-talkan kiliq, su üstigə qeqip Israillarni iqixkə məjburlidi. ■

²¹ Andin Musa Hərunoqa: Sən ularni xunqə eoqir gunahqa patkuzoqudək, muxu həlkə sangə nemə kildi? — dedi.

²² Hərun jawab berip: — Hojamning oqəzəp-aqqiki tutaxmioqay! Bu həlkəning qandəq ikənlikini, ularning zəzillikkə mayil ikənlikini obdan bilisən. ■

²³ Ular mangu: — «Bizgə aldimizda yol baxlap mangidioqan bir ilahni yasap bərgin; qünki bizni Misir zeminidin qikirip kəlgən Musa degən xu adəmgə nemə boləqinini bilməymiz», dedi.

²⁴ Mən ularoqa: «Kimdə altun bolsa xuni qikirip bərsun» desəm, ular mangu tapxurup bərdi; mən uni otqə taxliwidim, mana, bu mozay qiqti, — dedi. □

²⁵ Musa həlkəning qandəqsigə tizginsiz bolup kətkənlikini kərđi; qünki Hərun ularni duxmənlirining aldida məshirə obyektı boluxqa öz məyligə koyuwətkənidi.

²⁶ Musa qedirgahning kirix eoqizioqa berip, xu yərdə turup: — Kimki Pərwərdigarning tərripidə bolsa mening yenimoqa kəlsun! — dedi. Xuni dewidi, Lawiylarning həmmisi uning kexioqa yioqildi.

²⁷ U ularoqa: — Israilning Hudasi Pərwərdigar mundəq dəydu: — «Hərbir kixi öz kiliqini yanpixioqa esip, qedirgahning iqigə kirip, bu qetidın u qetigiqə kezip yürüp, hərbi öz kərindixini, öz dost-buradirini, öz kəoxnisini oltürsun!» —

■ 32:20 Qan. 9:21 ■ 32:22 1Yuhə. 5:19 □ 32:24 «qikirip bərsun» — ibraniy tilida «üzüp bərsun».

dedi.□

²⁸ Xuning bilən Lawiylar Musaning buyruqini boyiqə ix kərđi; xu küni həlkning iqidin üq ming kixi ɵltürɵldi.

²⁹ Andin Musa: — Hərbiringlar bɵgɵn ɵzɵnglarni Pərwərdigarɵa has boluxka atidinglar; qɵnki hərbiringlar hɵtta ɵz oɵlunglar hɵm kɵrindixinglarnimu ayimidinglar; xuning bilən bɵgɵn bɵht-bɵrikətni ɵstɵnglarɵa qɵxɵrdunglar, dedi.□

³⁰ Ətisi Musa həlkkə sɵz kilip: — Silər dər wəkə nahayiti eoqir bir gunah sadir kildinglar. Əmdi mana, mən Pərwərdigarning aldioa qikimən; gunahinglar ɵqɵn kafarət kəltərələymənmikin, — dedi.

³¹ Xuning bilən Musa Pərwərdigarning aldioa yenip berip: — Həy...! Bu həlk dər wəkə eoqir bir gunah sadir kilip, ɵz liriğə altundin ilahlarni yasaptu!

³² Lekin əmdi Sən ularning gunahini əpu kilixka unioqaysən..., unimisang, ismimni ɵzɵng yazoan dəptiringdin ɵqürɵwətkin! — dedi.

³³ Pərwərdigar Musoəa jawab berip: — Kimki Mening aldimda gunah kילוan bolsa, uning etini ɵz dəptirimdin ɵqürɵwetimən.

³⁴ Əmdi sən berip, Mən sanga eytkan jayoəa həlkni baxlap baroqin. Mana, Mening Pərix təm aldingda mangidu. Lekin ularoəa jaza beridioəan kɵnɵm kəlgəndə, ularoəa gunahı ɵqɵn jaza

□ **32:27 «bu qetidin u qetigiqə»** — ibraniy tilida «bu kirix eoqizidin u kirix eoqizioəa». □ **32:29 «Pərwərdigarɵa has boluxka atidinglar»** — ibraniy tilida «Pərwərdigar ɵqɵn kɵlliringlarni toldurunglar» — demək, ular ɵz lirinini uning hizmitiğə beoqixlidi.

berimən, dedi.□

³⁵ Bu sözdin keyin Pərwərdigar həlkning Hərunning qoli bilən mozayni kuydurup yasatqini üçün ularni waba bilən jazalidi.

33

Pərwərdigarning Israillarni Sinay teqidin ketixkə buyruxi

¹ Pərwərdigar Musaqəa mundak dedi: — Sən ornungdin turup, özüng Misir zeminidin elip kəlgən həlk bilən billə muxu yərdin ketip: «Mən sening nəslinggə uni berimən» dəp kəsəm kılıp İbrahımqəa, İshakqəa wə Yaqupqəa wədə kılqan zeminqəa barqin. ■

² Xuning bilən sening aldingda bir Pərixətə əwətip, Qanaaniy, Amoriy, Hıttiy, Pərizziylərni, Hıwiy bilən Yəbusiylərni həydəp qikirip, □

³ seni süt bilən həsəl ekıp turidqan zeminqəa kəltürimən. Qünki silər boyni kattıq bir həlk bolqəaqəa, yolda silərni həlak kiliwətməslikim

□ **32:34 «ularqəa jaza beridqan künüm»** — ibraniy tilida «Mən ularni yoqlqan künidə». «Hudaning yoqlixi» — U yeqin kelip jazasini qüxüridu yaki bolmisa bəht-bərikitini kəltüridu. «Təbirilər»nimu kərüng. ■ **33:1** Yar. 12:7; 26:4; 28:13 □ **33:2 «sening aldingda bir Pərixətə əwətip, ...»** — xübşisizki, 32:34də tilqəa elinqan pərixətə.

üqün, Özüm silərnıng aranglarda bolup, xu *zeminoya* billə qıkmaymən, — dedi. □ ■

⁴ Halayıq bu kattıq sözni anılap, kayoıuıoa qəmüp heqkaysisi öz zıbu-zınnətlirini takımidı.

⁵ Qünki Pərwərdıgar Musaoıa söz kılip: — Sən berıp Israıllarıoa: «*Pərwərdıgar*: — Silər boynı kattıq bir həlk ikənsilər; əgər Mən Pərwərdıgar aranglarıoa qıkıp bir dəkıkıla tursam, silərni yokıtiwətkən bolattım. Əmdi silər özünıglardıki zıbu-zınnətlərni eliwetinglar; xu qaııda Mən silərgə nemə kılıdıııinimni bilimən, dedi», dəp eytkin, — degənıdi.

⁶ Xunga Israıllar Hıorəb teıııidin ayrılıpla zıbu-zınnətlirini əzlıridin eliwətti. □

«Kərüxüx qediri»

⁷ Xuning bilən Musa öz qedirini elıp, uni qedirıgahning sırtıda, qedirıgahdin nerırak bir jayıoa tikıp, uni «kərüxüx qediri» dəp atıdi. Kımkı Pərwərdıgarıni ızdəp, yol sorımaqııi

□ **33:3 «Özüm silərnıng aranglarda bolup, xu zeminoya billə qıkmaymən»** — demək, Huda Özi «mukəddəs qedir»ni makan kılip ularning arıside turmay, ular bilən billə barmaydu, Öz ornıoa ular bilən billə berıxıa «Öz Pərixıtəm»ni əwətıdu. Əməliyəttə «Pərwərdıgarıng Pərixıtısı» Pərwərdıgarıng Öz hızurııoa barawər ıdi; ləkin Musa pəyoıəmbər wə həlk bu nukıtnı tehi qüxənməytti (4-ayətnı kərüıııg). 3:2-3, ızahat wə «Təbirler»ni kərüıııg. ■ **33:3** Mis. 32:9; Qan. 9:13 □ **33:6 «Xunga Israıllar ... zıbu-zınnətlirini əzlıridin eliwətti»** — yaki «Xuning bilən, Israıllar Hıorəb (Sinay) teıııidin ayrılııandın tartıp, zınnət buyumlarnı zadı takımidı».

bolsa qedirgahning sirtidiki «kөрүxүx qediri»oqa baratti. □

⁸ Xundak bolattiki, һәр кетим Musa qediroqa qiksa, pүtkүl halayik қорup, һәрбири өз qedirining ixikidә әрә turup, Musa qediroqa kirip bolоquqә uning kәynidin қarixip turatti.

⁹ Andin Musa һәр кетим qediroqa kirip kәtsә xundak bolattiki, bulut түwrүki qүxүp, qedirning kirix еқizida tohtaytti; xuning bilән Pәrwәrdigar Musa bilән sөzlixәtti. □

¹⁰ Pүtkүl halayik bulut түwrүkining jamaәt qedirining kirix еқizida tohtiқinini kәrәtti; uni kәrginidә һәlkning һәmmisi қорup, һәрбири өз qedirining ixikidә turup sәjdә kilixatti.

¹¹ Xu qaoqlarda Pәrwәrdigar Musa bilән kixilәр өз dost-buradiri bilән sөzlәxkәndәk, yүzmuyüz sөzlixәtti. Andin Musa qedirgahqa yenip kelәtti; lekin uning hizmәtkari bolоqan nunning оқli Yәxua degән yax yigit qedirning iқidin qikmaytti.

□ **33:7 «Musa өз qedirini elip, ...»** — yaki «Musa qedirni elip, ...». Bizningqә «mukәddәs qedir» tehi yasalmioanidi. **«kөрүxүx qediri»** — qong mukәddәs qedir yasalоqandin keyin umu «kөрүxүx qediri» yaki «jamaәt qediri» dәp atilidu. **«Kimki Pәrwәrdigarni izdәp, yol sorimakqi bolsa qedirgahning sirtidiki «kөрүxүx qediri»oqa baratti»** — Hudaning 3- wә 5-ayәttiki sөzigә қarioqanda, Musa: «Huda әmdi arimizda, yәni qedirgah otturisidiki «mukәddәs qedir»da turmaqqi әmәs; xunga qedirni yasioqinimiz bikar bolidu, Huda uningda bәribir turmaydu» — dәp oylioqan bolsa kerәk. Xunga Huda bilән sөzlixix üqün u qedirning ornida qedirgahning sirtida өз qedirini tikkән. □ **33:9 «bulut түwrүki qүxүp, ... tohtaytti; xuning bilән Pәrwәrdigar Musa bilән sөzlixәtti»** — demәk, Hudaning һuzuri bulut түwrүkidә turatti.

Musaning Pärwərdigarining xan-xəripini kərüxi

¹² Musa Pärwərdigarğa mundak dedi: — Mana, Sən daim manga: «Bu həlkni elip qikkin» dəp kəlding; lekin Özüng manga: «Mən seni ismingni bilip tonuymən», wə xuningdək «Nəzirim aldida iltipat tapting» degən bolsangmu, Sən mening bilən birgə kimni əwətidioqiningni manga ayan kilmiding. □

¹³ Əgər mən rasttinla nəziringdə iltipat tapkan bolsam, özümning Seni tonuxum üqün, nəziringdə iltipat tepiwərixim üqün manga Öz yolungni ayan kiləysən; mana, bu həlkning Öz həlking boləqinini nəziringdə tutkaysən! — dedi.

¹⁴ U jawab berip: Mən Özüm sən billə billə berip, sanga aram ata kilmən, — dedi. □

¹⁵ Musa uningğa jawabən: — Əgər Sən Özüng *biz* bilən billə mangmisang, bizni bu yərdin qikarmioqaysən;

¹⁶ qünki, mən wə həlking nəziringdə iltipat tapkinimiz nemidin bilinidu? Əjəba, Özüngning biz bilən billə mangoqiningdin bilinməmdü? Xu səwəbtin mən wə həlking yər yüzidiki hər bir taipilərdin alahidə pərklənməmdük?! — dedi. ■

¹⁷ Pärwərdigar Musaq: — Muxu iltijayingnimu

□ **33:12 «Mən seni ismingni bilip tonuymən»** — bu sözlər Hudaning məlum bir kixini (muxu yərdə Musani) alahidə səyidiqinini yaki tallioqanliqini kərsitidu. □ **33:14 «...Mən** sanga aram ata kilmən» — yukirida, 32:10də Huda Musaq: «Meni tosmə» (ibraniy tilida «Manga aram bərgin!») yaki «Meni qoyqin») deganidi; lekin u hazır Musaq «Mən sanga aram ata kilmən» dəydu. ■ **33:16** Qan. 4:7

ijabət qilimən; qünki sən nəzirimdə iltipat tapt-
ing wə Mən seni ismingni bilip tonuymən, dedi. □

18 Xuning bilən Musa: — Öz xan-xərpingni
manga kərsətkəysən, — dedi.

19 *Pərwərdigar*: — Özümning pütkül
məhribanlikimni sening kəz aldingdin
ötküzimən wə aldingda «Yahwəh» degən namni
jakarlaymən. Kingə xapaət qilməkqi bolsam
xuningoqa xapaət kərsitimən, kingə rəhim-
xəpkət kərsətməkqi bolsam, xuningoqa rəhim-
xəpkət kərsitimən, dedi. □ ■

20 Pərwərdigar uningoqa: — Sən yüzümni
kərəlməysən; qünki heq adəmzat Meni kərsə
tirik qalmaydu, dedi.

21 Andin Pərwərdigar: — Mana, yenimda bir
jay bardur; sən xu yərdiki qoram taxning üstidə
turoqin.

22 Mening xan-xəripim etidioqan waqıtta, xun-
daq boliduki, Mən seni xu qoram taxning
yerikida turoquzup, Mən ötüp boluquqə seni
qolum bilən yepip turimən.

23 Andin qolumni tartiwalimən; xuning bilən
sən Mening arqa təripimni kərisən, lekin yüzüm
kөрünməydu, — dedi. □

□ 33:17 «...Mən seni ismingni bilip tonuymən» — 12-ayət
wə izahatini körung. □ 33:19 «Yahwəh» — oqurmənləring
esidə boluxi mumkinki, «Yahwəh» Hudaning alahidə namidur,
mənisi «Mənggü Bar Boluquqi» degəndək. Biz bu namni adəttə
«Pərwərdigar» dəp tərjimə qilimiz. ■ 33:19 Rim. 9:15

□ 33:23 «... sən Mening arqa təripimni kərisən» — «...
sən Mening kəynimdə qaloqan iznalirimni kərisən» degəndək
tərximilirimu uqrixi mumkin. «lekin yüzüm kөрünməydu» —
yaki «lekin yüzümning kөрüluxi bolmaydu».

34

Höküm-guwahlik tahtaylirining qayta berilixi

¹ Pərwərdigar Musoqa: — Sən awwalkioqa ohxax özüng üqün taxtin ikki tahtayni yonup kəl; Mən bu tahtaylaroqa sən ilgiri qekiwətkən tahtaylardiki sözləni yezip qoyimən. ■

² Sən ətə ətigəngiqə təyyar bolup, səhərdə Sinay teoioqa qikip, xu yərdə taoqning qokkisida Mening aldimda hazır boləin.

³ Lekin heq kixi sən bilən billə qikmisun wə yaki taoqning heq yeridə baxqa adəm kərünmisun, qoy-kalilarmu taoqning tüwidə otlimisun, — dedi.■

⁴ Musa awwalkioqa ohxax taxtin ikki tahtayni yonup, ətisi tang səhər kopup, bu ikki tax tahtayni qolida elip, Pərwərdigarning buyruqini boyiqə Sinay teoioqa qikti.

⁵ Xuning bilən Pərwərdigar bulutta qüxüp, xu yərdə Musaning kexida turup, «Yahwəh» degən namini jakarlidi. □

⁶ Pərwərdigar uning kəz aldidin ətüp: — «Pərwərdigar, Pərwərdigar, rəhimdil wə mehixəpkətliktur, asan oqəzəplənməydiqan, xapaət bilən wapasi kəng Təngridur, □ ■

⁷ minglioqan-on minglioqanlaroqa rəhim-xapaət kərsitip, kəbihlik, asiylik wə gunahni kəqürgüqidur; lekin u gunahkarlarni hərgiz gunahsiz dəp qarimaydiqan, bəlki atilarning

■ **34:1** Qan. 10:1 ■ **34:3** Mis. 19:12,13 □ **34:5** «Yahwəh» — 33:19 wə izahatni kərüng. □ **34:6** «Pərwərdigar, Pərwərdigar» — ibraniy tilida «Yahwəh, Yahwəh». «xapaət» — ibraniy tilida «həsəd» bilən ipadiliduru (20:6 wə izahatni kərüng). ■ **34:6** Mis. 33:19

kəbihlikining jazasini baliliri wə nəwrlirigiqə, xundaqla üqinqi wə tətinqi əwladioiqə yükləydioqan *Təngridur*» — dəp jakarlidi. □ ■

⁸ Xuning bilən Musa dərhal yərgə bax qoyup səjdə qilip: —

⁹ — Əy Rəb, əgər mən rasttinla nəziringdə iltipat tapqan bolsam, undaqla i Rəb, arimizda biz bilən mangoaysən; qünki bu həlk dərəkə boyni qattik bir həlktur; bizning kəbihlikimizni wə gunahimizni kəqürgəysən, bizni Əz mirasing boluxka kəbul qiloaysən! — dedi. ■

Yengiwaxtin əhdə tüzüx

¹⁰ Xuning bilən u Musoqla: — Mana, Mən bir əhdə tüzimən; sening barliq həlking al-dida pütkül yər yüzining heqbir jayida yaki heqbir əl arisida qilinip bakmioqan məjizilərnı yaritimən. Xuning bilən sən arisida bolqan həlkingning həmmisi Pərwərdigarning *karamət* əməlini kəridu; qünki Mening silərgə qilidioqan əməlim dərəkə dəhətlik ix bolidu. □ ■

□ **34:7** «*rəhim-xapaət*» — ibraniy tilida «həsəd» degən söz bilən ipadilinidu (20:6 wə izahatni kəring). «**atılarning kəbihlikining jazasini baliliri wə nəwrlirigiqə, xundaqla üqinqi wə tətinqi əwladioiqə yükləydioqan**» — bu muhim söz toqruluk «qoxumqə söz»imizni (20:5, 34:7 toqruluk), xundaqla «Əzakiyal»diki «qoxumqə söz»imizni (18-, 33-bablar toqruluk) kəring. ■ **34:7** Mis. 20:6; Qəl. 14:18; Qan. 5:10; Zəb. 86:14; 103:8; 145:8; Yər. 32:18 ■ **34:9** Law. 25:38; Zəb. 28:9; 33:12; Zək. 2:16 □ **34:10** «**Mening silərgə qilidioqan əməlim**» — ibraniy tilida «Mening sanga qilidioqan əməlim». ■ **34:10** Qan. 5:2; Yə. 10:12,13

11 Mən bugün sanga tapilaydioğan əmrlirimni tutkin; mana, Mən silərninğ aldinglardin Amoriy, Kanaanıy, Hıttıy, Pərizziy, Hıwiy wə Yəbusıylarnı həydəp qikirimən.

12 Əmdi həzi boləinki, sən barıdioğan zemında turuwatqanlar bilən heq əhdə baqlaxmioqin; bolmısa, bu ix silərgə tuzak bolıdu; ■

13 bəlki silər ularnıng qurbangahlırını qəwüp, but tüwrüklirini sundurup, «axərah» butlırını kesip taxlanglar. □

14 Qünki sən heqkandak baxka ilahka ibadət kılmaslıkınıg kerək — qünki Mənki Pərwərdıgarnıng nami «Wapasızlıkka Həsət Kıləuqi» bolup, həsət kıləuqi bir ilahdurmə. ■

15 Bolmısa, xu zemında turuwatqanlar bilən əhdə tüzüxüng mümkün; andın ular ilahlırınıng kəynidin yürüp buzukqilik kılıp, ilahlırioqa qurbanlıqlar ötküzgınıdə, silərnı qakırsa ularnıng qurbanlıqlıridın yəp ketixinglar mümkün;

16 sən xundakla yənə ularnıng kızlırını oqullıringoqa hotunlukka elip berixing mümkün; u kızlar öz ilahlırınıng kəynidin yürüp buzukqilik kıləınında, ular oqullıringnımu öz ilahlırınıng arkısidın mangəuzup, buzukqilik kılduruxı mümkün. ■

17 Əzüng üqün heqkandak kuyma butlarnı yasatmioqin.

18 Petir nan həytını tutunglar; Menıng əmr

■ **34:12** Mis. 23:32; Qel. 33:51; Kan. 7:2 □ **34:13 «axərah butlırı»** — bəlkim butpərəslikkə beoixlanəğan dərəhliklərdur. Dərəhlər bəlkim ayal but xəklidə oyuloğan yaki nəxiyləngən boluxı mümkün. ■ **34:14** Mis. 20:5 ■ **34:16** 1Pad. 11:2

kilöinimdäk Abib eyida, bekitilgän waqıtta yəttə kün petir nan yənglar. Qünki silər Abib eyida Misirdin qikkansilər.■

¹⁹ Baliyatquning tunji mewisi Meningki bolidu; qarpay malliringning iqidin dəsləp tuquloqan ərkəklər, kala bolsun, qoy bolsun ularning tunjilirining həmmisi Meningki bolsun.■

²⁰ Lekin exəklərnin tunji təhəylirinin ornioqa qoza bilən bədəl təlixing lazim bolidu. Əgər ornioqa qoza bərmisəng, təhəyning boynini sunduruwətkin. Tunji oqulliringni bolsa, ularoqa bədəl tələp qayturuwal. Həqkim Mening huzurmoqa kuruk qol kəlmisun.□ ■

²¹ Sən altə kün iqidə ix-əməlingni kilip, yəttinçi küni aram elixing zərür; yər həydəx waqti bolsun, orma waqti bolsun, aram elixing zərür.■

²² Yengi buqdayning tunji həsulini təbrikləydiqan «həptilər həyti»ni ötküzünqlar; yilning ahirida «həsul yioix həyti»ni ötküzünqlar.□ ■

²³ Sening hər bir ərkək kixiliring yilda üq qetim Israilning Hudasi bolqan Rəb Pərwərdigarning aldioqa hazır bolsun. ■

■ **34:18** Mis. 12:15; 23:15 ■ **34:19** Mis. 13:2; 22:29; Əz. 44:30 □ **34:20** «... **tunji təhəylirinin ornioqa qoza bilən bədəl təlixing lazim bolidu**» — demək, qoza təhəyning ornioqa qurbanlıq qilinidu. ■

■ **34:20** Mis. 13:13; 23:15; Qan. 16:16 ■ **34:21** Mis. 20:9 □ **34:22** «**yilning ahirida**» — ibraniy tilida «yilning əzgirixidə» — yəni küzdə. «**həsul yioix həyti**» —

muxu həsul bolsa mewə-qewilərnin kidur. Ibraniylar ixlətkən kalendar boyiqə, həyt yəttinçi ayda, bəzi yillirida Sentəbrdə, bəzi yillarda Əktəbrdə bolatti. ■ **34:22** Mis. 23:16 ■ **34:23** Mis. 23:17; Qan. 16:16

24 Qünki Mən taipilərnı aldındın həydiwetip, qebralıngnı kengəyımən; xuningdək sən yilda üq ketim Pərwərdigar Hudayingning aldiqə hazır boluxqə qikip barsang, heqkim yeringgə kəz kirini salmaydu.

25 Manga sunulidiqan kurbanliqning qenini bolduruloqan nan bilən billə sunmiqin; yaki ətüp ketix heyting kurbanliqning gəxini ətigə qaldurma. □ ■

26 Zeminingning dəslepki həsulidin tunji məhsulatlarnı Pərwərdigar Hudayingning ətigə kəltürüp ata.

Oqlakni anisining sütidə qaynitip pixurma. □ ■

27 Pərwərdigar Musaqa: — Bu sözlərnı ətüng üqün yeziwalqin; qünki Mən muxu sözlərnı asaxilip sən bilən wə Israil bilən əhdə baqlidim, dedi.

28 U waqıtta Musa xu yərdə Pərwərdigarning huzurida kirik keqə-kündüz turdi; u heqnərsə yemidi, heq su iqmidi. U yərdə *Pərwərdigar* tahtaylarqə əhdining sözliri bolqan on əmrni

□ **34:25 «Manga sunulidiqan kurbanliqning...»** — ıbraniy tilida «Mening kurbanliqimning...». Muxu yərdə bu səz bəlkim yukirida tilqə elinqan üq heyttiki köydürmə kurbanliqlarnı yaki inakliq kurbanliqlirini kərsətsə kerək. «Mening kurbanliqimning qeni» bolsa məzkur heytlarda qurbangah üstigə təküldiqan qanlarnı kərsitidu. ■ **34:25** Mis. 23:18 □ **34:26 «Oqlakni anisining sütidə qaynitip pixurma»** — bu əmr bəlkim ətraptiki butpərəs həklərnıng məlum ərpa-aditigə əgəxməslik kerəklikini kərsitixi mumkin. Bu toqruluk yənə «Lawıylar»diki «qoxumqə səz»imizni kəring. ■ **34:26** Mis. 23:19; Law. 22:27; Qan. 14:21

pütti. □ ■

Musaning yüzining parkırap turuxi

²⁹ Musa Sinay teqıdın qüxkəndə xundak boldiki (u taqđın qüxkəndə ikki həküm-guwahlıq tahtiyi uning qolida idi), özining *Pərwərdigar* bilən sözləxkini üqün yüzining parkırap kətkinini bilməytti. ■

³⁰ Əmdi Hərun wə barlıq Israillar Musani kərđi, mana, uning yüz terisi parkırap turatti; ular uningəya yekın berixtin kərkuxti.

³¹ Lekin Musa ularni qakiriwidi, Hərun wə jamaətning barlıq baxlırı yenip, uning kexioqa kəldi; Musa ular bilən sözləxti.

³² Xuningdin keyin, barlıq Israillar uning yenioqa kəldi; u waqıtta Musa Pərwərdigar özigə Sinay teqıda səz kıləninida tapxuroqan barlıq əmrlərnı ularəya tapilidi.

³³ Musa ularəya dəydiqinini dəp tügətti. U *səzligəndə* yüzigə bir qümpərdə tartiwəloqanidi;

□ ■

³⁴ Kaqanki Musa Pərwərdigar bilən sözlixixkə uning huzuriəya kirsə, qümpərdini eliwetətti,

□ **34:28** «u **heqnersə yemidi**» — ibraniy tilida «heq nanni yemidi». «U **yərdə Pərwərdigar tahtaylarəya əhdining səzliri boləqan on əmri pütti**» — ibraniy tilida «U yərdə u tahtaylarəya əhdining səzliri boləqan on əmri pütti». Bəzilər: «U» Musani kərsitidu, dəp qaraydu, birak «Qan.» 10:2-4tin enik kəruniduki, bu sözlərnı pütküqi Huda Əzidur. ■ **34:28** Mis. 24:18; 31:18; 34:1; Qan. 4:13; 9:9,18 ■ **34:29** 2Kor. 3:7 □ **34:33** «U **səzligləndə yüzigə bir qümpərdə tartiwəloqanidi**» — yaki «u (Musa) ularəya səzləp boləqanda yüzigə niqab tartiwəldi». ■ **34:33** 2Kor. 3:7,13

taki u yenip qikkuqə xundak bolatti; yenip qikqanda əzigə nemə tapilanoqan bolsa, xuni Israillaroqə eytip berətti.

³⁵ Israillar Musaning yüz terisining parkirap turoqinini kərətti; xunga Musa yənə taki Pərwərdigar bilən səzləxkili uning huzuriqə kirgüqə yüzigə qümpərdə tartiwalatti.

35

Xabat küni, yəni «aram elix küni»ning bəlgilimiliri

¹ Musa Israillarning pütkül jamaitini yioqip ularoqə: — Pərwərdigar silərgə kixixka buyruoqan əmrlər munulardur: — ■

² Altə kün ix-əmgək küni bolsun; lekin yəttinqi küni silərgə nisbətən muqəddəs bir kün bolup, Pərwərdigarqə ataloqan aram alidiqan xabat küni bolsun. Hərkim xu künidə ix-əmgək kilsa ölümgə məhkum qilinsun. ■

³ Xabat künidə barliq turaloquliringlarda hərgiz ot qalimanglar, — dedi. ■

Ibadət jayi üçün hədiyyə sunux

⁴ Musa Israillarning pütkül jamaitigə söz qilip mundak dedi: — «Pərwərdigar buyruoqan əmr mana xuki: —

⁵ Özünqlarning aranglardin Pərwərdigarqə bir «kətürmə hədiyyə» kəltürünqlar; kəngli

■ 35:1 Mis.34:32 ■ 35:2 Mis. 20:8; 31:15; Law. 23:3; Qan. 5:12; Luqa 13:14 ■ 35:3 Mis. 16:23

halioqanlarning hərbiri Pərwərdigarğa bir «kətürmə hədiy»sini kəltürsun: yəni altun, kümüş, mis, ■

⁶ kək, səsün wə kızıl yip, aq kanap rəht, əqkə tiwiti, ■

⁷ kızıl boyaloqan qoqkar terisi, delfin terisi, akatsiyə yaşıqi, ■

⁸ qiraqdan üqün zəytun meyi, «məsihləx meyi» bilən huxbuy üqün ixlitilidiloqan esil dora-dərməklər, ■

⁹ əfodqa həm qoxenoqa ornitilidiloqan həkiq wə baxqa yaqutlarni kəltürünglər». ■

Ibadət qedirining materiyal-üskünlirini yasax

¹⁰ — «Aranglardiki barliq mahir ustilar kelip Pərwərdigar buyruoqanning həmmisini yasap bərsun: □

¹¹ — *mukəddəs* qedir bilən uning iqki wə taxki yopuqlirini, iloqlirini, tahtaylirini, baldaqlirini, hadilirini wə bularning təgliklirini, ■

¹² əhdə sanduqi wə uning baldaqlirini, «kafarət təhti»ni, «ayrima pərdə-yopuk»ni,

¹³ xirə wə uning baldaqlirini, uning barliq qaqa-kuqilirini wə «təqdim nanliri»ni, ■

¹⁴ yorukluk üqün yasaloqan qiraqdan wə uning əswablrini, uning qiraqliri wə qiraq meyini,

¹⁵ huxbuygaq wə uning baldaqlirini, «Məsihləx meyi»ni, dora-dərməklərdin ixləngən huxbuyini,

■ 35:5 Mis. 25:2 ■ 35:6 Mis. 25:4 ■ 35:7 Mis. 25:5 ■ 35:8 Mis. 25:6 ■ 35:9 Mis. 25:7; 28:17,20 □ 35:10 «mahir ustilar» — ibranii tilida «kəngli danalar». ■ 35:11 Mis. 26:26 ■ 35:13 Mis. 25:23, 30

mukəddəs qedirining kirix eqizidiki «ixik pərdisi»ni, ■

¹⁶ köydürmə qurbanlıq qurbangahı wə uning mis xalasini, baldaqlirini wə barlıq əswablırini, yuyunux desi wə uning təglikini, ■

¹⁷ həylining pərdilirini, uning hadiliri wə ularning təgliklırini, həylining kirix eqizidiki pərdini, ■

¹⁸ qedirning mih-kozuqlirini, həylining mih-kozuqlirini, xundaqla barlıq tanilirini, ■

¹⁹ tokulidioğan kiyimlər, yəni mukəddəs jayning hizmetigə kaħinlik hizmetidə kiyilidioğan, Hərun kaħinning mukəddəs kiyimlırini həm uning oqullirining kiyimlırini təyyar kılsun». □ ■

Həlkning «kətürmə hədiyə»si

²⁰ Xuning bilən pütkül İsrail jamaiti Musaning yenidin qıqıp ketixti.

²¹ Andin kəngli tartqanlarıning hərbi, rohi əzlırigə türtkə boləanlarıning hərbi kelip, jamaət qedirini yasaxqa, xundaqla qedirning hizmetidə ixlıtilidioğan barlıq sərəmjanlarıni yasaxqa wə mukəddəs kiyimləni tikixkə Pərwərdigarəqa ataləan «pulanglatma hədiyə»ni kəltürgili turdi.

²² Ular ərlərmu, ayallarmu kelip, sunuxqa kəngli hux boləanlarıning hərbi hədiyə kəltürüp, bu-lapka, zirə-halka, üzük, zunnar-biləzük katarlık

■ 35:15 Mis. 26:36; 30:1; 31:11 ■ 35:16 Mis. 27:4; 30:18

■ 35:17 Mis. 27:9,16 ■ 35:18 Mis. 27:19 □ 35:19

«tokulidioğan kiyimlər» — yaki «kaħinlik hizmet kiyimlıri».

■ 35:19 Mis. 28; 31:10

hərhil altun buyumlarni elip kəldi; altunni «kətürmə hədiyyə» kəlip berəy degənlərninğ hərbi uni Pərwərdigarəya sundi. □

²³ Kimdə kək, səsün, kızil yip bilən aq kanap rəht, əqkə tiwiti, kızil boyaloqan qoqkar terisi wə delfin terisi bolsa, xularni elip kelixti.

²⁴ Kümux ya mistin kətürmə hədiyyə kəltürəy degənlərninğ hərbi xuni Pərwərdigarəya hədiyyə kəlip sundi. Kimdə qedirning hizmitidə ixlitilidiqan hərhil sərəmjanlarəya yariqudək akatsiyə yaqıqi bolsa, uni elip kəldi.

²⁵ Kəli qewər ayallarning hərbi öz kəlliri bilən egirip, xu egirgən yip wə rəhtlərni, yəni kək, səsün wə kızil yip bilən aq kanap rəhtlərni kəltürdi, □ ■

²⁶ Xuningdək kəngli kəzoqaloqan ayallarning həmmisi hünirini ixlitip əqkə tiwitidin yip egirixti.

²⁷ Əmirlər əfod wə kəoxenəya ornitilidiqan həkiklar wə yaqutlarni,

²⁸ dora-dərməklərni, qiraqka wə məsihləx meyiəya ixlitilidiqan zəytun meyiini, huxbuyəya ixlitilidiqan esil dora-dərməklərni kəltürdi. ■

²⁹ Xu tərəkədə Israillar Pərwərdigar Musaning wasitisi bilən buyruqan ixlarning hərkəysiəya bir nərsə berixkə kəngli tartkan bolsa, ər bolsun ayal bolsun hərbi xuni elip kelip, Pərwərdigarəya atap ihtiyariy hədiyyə bərđi.

□ 35:22 «Ular ərlərmu, ayallarmu kəlip,...» — yaki «Ər kixilər ayal kixilərgə əgixip,...». □ 35:25 «kəli qewər» — ibraniy tilida «kəngli dana». ■ 35:25 Pənd. 31:19 ■ 35:28 Mis. 25:6

Ibadət qedirini Yasiojuqi hünər wənlər

³⁰ Andin Musa Israillaroğa mundak dedi: —

«Mana, Pərwərdigar Yəhuda kəbilisidin hurning nəwrisi, Urining oqli Bəzaləlni ismini atap qakirip, □ ■

³¹ uni Hudaning Rohi bilən toldurup, uningora danalığ, əkil-parasət, ilim-həkmət igilitip, uni hərtürlük ixni kılıxka kabilyətlik kılıp, ■

³² uni türlük-türlük hünərlərnı kılalaydıoğan — altun, kümüx wə mis ixlirini kılalaydıoğan, ■

³³ yakutlarnı kesip-oyalaydıoğan, zinnət buyumlirioğa ornitalaydıoğan, yaşaqlarora nəkix qıkıralaydıoğan, hərhil hünər ixlirini kamlaxturalaydıoğan kıldı. ■

³⁴ U yənə uning kəngligə, xuningdək həm Dan kəbilisidin boloğan Ahısamakning oqli Oholıyabning kəngligə *baxkilarora* hünər əgıtix niyət-istikini selip,

³⁵ ularning kəngüllirini danalığ-həkmət bilən toldurup, ularni hərhil nəkkaxlık-oymiqilik ixlirioğa mahır kılıp, kək, səsün wə kızıllıq bilən aq kanap rəht bilən kəxtiqilik kılıxka həmdə bapkarlıqka iktidarlıq kıldı. Xuning bilən ular hərhil hünər ixlirining wə hərhil layihiləx ixlirining həddisidin qıkalaydıoğan boldi. ■

□ **35:30 «ismini atap qakirip,...»** — bu sözlər Hudaning məlum bir kixini məlum muhım bir ix üqün alahidə tallap qakiroğanlıqını kərsitidu. «Yəx.» 45:3, 4ni kərüng. «Bəzaləl» — mənisı «Hudaning sayisidə» yaki «Hudaning baxpanahıda».

■ **35:30** Mis. 31:2 ■ **35:31** Mis. 31:3 ■ **35:32** Mis. 31:4

■ **35:33** Mis. 31:5 ■ **35:35** Mis. 26:1

36

1 Xuning bilən Bəzaləl wə Oholiyablar, xuningdək Pərwərdigar mukəddəs qedir yasaxning hərhil ixliriqə kerək bolqan danalıq-hekmet wə əkil-parasətni ata kılqan mahir ustilarning hər biri ularqə qoxulup, xu ixni uning əmr kılqini boyiqə əməlgə axuridu».

Həlkning hədiyəliri

2 Xu waqıtta Musa Bəzaləl wə Oholiyabni, xundaqla Pərwərdigar danalıq-hekmet bilən kəngüllirini tolduruqan, kəngli özini xu ixni kılıxqa kətnixixqa dalalət kılqan barlıq hünərwən-kasiplarni qaqirip yiqdi.

3 Ular kelip mukəddəs qedirni yasaxqa, xundaqla uning ix-hizmətlirigə kerəklilik sərəmjanlarni yasaxqa Israillar elip kəltürgən barlıq «kətürmə hədiyə»lərnı Musadin tapxuruwalı. İsrail həlki yənila öz məyli bilən hər küni ətigini Musaqə ihtiyariy hədiyə kəltürüp turatti.

4 Andin mukəddəs qedirning ixlirini kiliwatqan ustilarning həmmisi qolidiki ixini qoyup qoyup kelip,

5 Musaqə: — Həlkning elip kəlgini Pərwərdigar bizgə kılıxqa buyruqan ixni pütküzüxkə ehtiyaj bolqinidin kəp exip kətti! — deyixti.

6 Andin Musa əmr kılıp, pütkül qedirgah boyiqə: «Mana, ər bolsun, ayal bolsun, heqkim mukəddəs qedirni yasax üqün «kətürmə hədiyə» süpitidə yənə heqkəndə nərsə

təyyarlap kəlmisun!» dəp jakarlatti. Buning bilən kəpquilik hədiyələr kəltürüxtin tohtitildi.

⁷ Qünki ular təyyarlıqan materiyallar pütkül quruluş ixioğa yetətti, hətta exip qalatti.

Ibadət qedirining yasilixi

⁸ Mukəddəs qedirning quruluş ixini kiliwatқан ustilarning hərbi nəpiz tokuloğan aq kanap rəhtkə kək, səsün wə kızil yiplar arilaxturulup ixləngən on parqə yopuq yasap, kerublarning süritini yopuqlarğa qewərlik bilən layihiləp nəpis kilip kəxtiləp qikti.

⁹ Hərbi yopuqning uzunluqi yigirmə səkkiz gəz, kəngliki tət gəz bolup, hərbi yopuq ohxax qong-kiqiklikte kilindi. ■

¹⁰ *Bəzaləl* yopuqlarning bəxini bir-birigə ulidi, qaloğan bəx yopuqnimu həm bir-birigə ulidi.

¹¹ U ulap qikiloğan birinqi qong parqining əng qetidiki kismining bir tərpiyə rənggi kək izmiləni qadidi, xuningdək ulap qikiloğan ikkinqi qong parqining əng qetidikisining bir tərpiyimu xundaq kildi. ■

¹² Birinqi qong parqining əng qetidiki kismioğa əllik izmə qadidi, ikkinqi qong parqining əng qetidikisigimu əllik izmə qadidi. Izmilər bir-birigə udulmuudul kilindi. ■

¹³ Mukəddəs qedir bir pütün bolsun üqün u altundin əllik iloqu yasap, ikki parqə yopuqni xu iloqlar bilən bir-birigə tutaxturdi. ■

■ 36:9 Mis. 26:2 ■ 36:11 Mis. 26:4 ■ 36:12 Mis. 26:5,10

■ 36:13 Mis. 26:6

14 U muqəddəs qedirni yepix üqün əqkə tiwitidin yopuqlarni yasidi; yopuqtin on bir parqə yasidi.

15 Yopuqlarning hər birining uzunluqi ottuz gəz, kəngliki tət gəz bolup, on bir yopuqning həmmisi ohxax qong-kiqikliktə kılindi.

16 Yopuqlarning bəxini u ulap bir kılıp, qaloqan altə yopuqnimu ulap bir kıldı.

17 U birinqi ulap qıqılqan qong parqining əng qetidiki kismioqə əllik izmə, ikkinqi ulap qıqılqan qong parqining əng qetidiki kismioqə əllik izmə qadidi.

18 U qedir bir pütin bolsun üqün həm mistin əllik iloqu yasap, ikki qong parqini ulap koydi. ■

19 U buningdin baxqa qediroqə kızil boyaloqan koqkar terisidin yopuq yasap yapti, andin uning üstidinmu delfin terisidin yasaloqan yənə bir yopuqni qaplıdi. ■

20 U muqəddəs qedirning tik tahtaylirini akatsiyə yaoqiqidin yasap tiklıdi. ■

21 Hər bir tahtayning uzunluqi on gəz, kəngliki bir yerim gəz kılindi. ■

22 Hər bir tahtayning ikkidin turumi bar idi, hər ikki tahtay xular bilən bir-birigə qetildi; u qedirning barlıq tahtaylirini xundaq yasidi. ■

23 U qedirning tahtaylirini xundaq yasidi; yigirmisi jənub tərəpkə ornitildi; ■

24 u bu yigirmə tahtayning tegigə kümüxtin kırık təglik yasidi; bir tahtayning *astidiki* ikki turumi üqün ikkidin təglik, yənə bir tahtayning ikki turumi üqün ikkidin təglikni yasidi. ■

■ 36:18 Mis. 26:11

■ 36:19 Mis. 26:14

■ 36:20 Mis. 26:15

■ 36:21 Mis. 26:16

■ 36:22 Mis. 26:17

■ 36:23 Mis. 26:18

■ 36:24 Mis. 26:19

25 Xuningdæk u qedirning udul tæripigə, yəni ximal tæripigə yigirmə tahtay yasidi, ■

26 xundaqla bularning kirik tæglisini kümüxtin yasidi; bir tahtayning tegigə ikkidin tæglük, yənə bir tahtayning tegigə ikkidin tæglük orunlaxturuldi. ■

27 Qedirning kəyni tæripigə, yəni oqərb tərəpkə altə tahtayni yasap ornatti. ■

28 U qedirning kəyni tæripidiki ikki bulungoqa ikki tahtayni yasap ornatti. ■

29 Bu bulung tahtayliri astidin üstigiqə ikki kat kilip *tahtaylarni* əzara qetixturdi, üsti bir həkioqa bekitildi. U hər ikkisini xundaq yasap, ikki bulungoqa ornatti. ■

30 Xunglaxkimu u tæripidə səkkiz tahtay boldi, ularning kümüxtin yasaloqan on altə tæglük bar idi; bir tahtayning tegidə ikki tæglük, yənə bir tahtayning tegidə ikki tæglük bar idi. ■

31 Buningdin baxqa u akatsiyə yaqiqidin baldak yasidi; qedirning bu tæripidiki tahtaylaroqa bəx baldakni, ■

32 qedirning u tæripidiki tahtaylaroqa bəx baldakni, qedirning arqa tæripidiki tahtaylaroqa, yəni oqərb tæripidiki tahtaylaroqimu bəx baldakni yasidi. ■

33 U tahtaylarning otturidiki ottura baldakni bu tərəptin u tərəpkə yətküzüp yasidi. ■

34 U tahtaylarni altun bilən qaplap, baldaklar ötküzüldioqan həkilarni altundin yasap, bal-

■ 36:25 Mis. 26:20 ■ 36:26 Mis. 26:21 ■ 36:27 Mis. 26:22

■ 36:28 Mis. 26:23 ■ 36:29 Mis. 26:24 ■ 36:30 Mis. 26:25

■ 36:31 Mis. 26:26 ■ 36:32 Mis. 26:27 ■ 36:33 Mis. 26:28

daklarni altun bilən qaplidi. ■

³⁵ U nepiz tokuloqan aq kanap rəhtkə kək, səsün wə kızil yiplar arilaxturulup ixləngən bir pərdə yasidi; uni kerublarning süritini qewərlik bilən layihiləp nəpis qilip quxürüp, kəxtiləp qikardi. ■

³⁶ Uni esixqa u akatsiyə yaşıqıdın tət hada yasap, altun bilən qaplidi. Ularning ilməkliri altundin yasaldi; hadilaroqa u kümüxtin tət təglıknı quyup yasidi. ■

³⁷ U qedirning kirix eşiziyoqa nəpis tokuloqan aq kanap rəhtkə kək, səsün wə kızil yiplar arilaxturulup ixləngən bir pərdə yasidi, uni kəxtiqigə kəxtilətti. ■

³⁸ U yənə bu pərdining bəx hadisini ilməkliri bilən qoxup yasidi; ularning baxlirini wə baldaqlirini altun bilən qaplidi; ularning bəx təglıknı mistin yasaldi. □ ■

37

Əhdə sanduqini yasax

■ **36:34** Mis. 26:29 ■ **36:35** Mis. 26:31 ■ **36:36** Mis. 26:32 ■ **36:37** Mis. 26:36 □ **36:38** « **bəx hadining** baxlirini wə baldaqlirini altun bilən qaplidi» — 26:37-ayəttiki muxu hadılarnı «altun bilən qaplıoqın» deyilidu. Muxu ayəttə qaplinix kəlümi dairisi enik kərünüdu — qarıoqanda, pütün hadılar əməs, bəlki pəkət «baxlıri» wə «qetıq»lıri altun bilən qaplinidu. «Baldaqlar» — ular hadılarnı əzara qetip turıdıoqan tayaqqılar bolup, hadılarnı muqımlaxturux wə pərdilərnımu kətürüx rolını oynaydu (38:17ni kərüng). «Baldaqlar»ning baxqa tərjımiliri: «halkılar» yaki «qəmbərlər». ■ **36:38** Mis. 26:37

¹ Andin Bəzaləl əhdə sanduqini akatsiyə yaoʻiqidin yasidi; uning uzunluqi ikki yerim gəz, egizliki bir yerim gəz, kəngliki bir yerim gəz idi. ■

² U uning iqi wə sirtini sap altun bilən qaplıdi, uning üstünki qismining qərisigə altundin girwək qikardı.

³ U uning uqün altundin tət hālqa quyup, ularni uning tət qetikiqə bekitti; bir tərripigə ikki hālqa, yənə bir tərripigə ikki hālqa bekitti. □

⁴ U həm akatsiyə yaoʻiqidin ikki baldaq yasap, hər ikkisini altun bilən qaplıdi;

⁵ andin sanduq ular arkilik kətürölsun dəp, baldaqlarni sanduqning ikki yenediki hālqiliridin ötküzüp koydi.

⁶ U sanduqning yapquqi süpitidə altundin uzunluqi ikki yerim gəz, kəngliki bir yerim gəz boləqan bir «kafarət təhti» yasidi.

⁷ U ikki kerubni altundin sokup yasidi; ularni kafarət təhtining ikki tərripigə ornatti;

⁸ bir kerubni bir tərripigə, yənə bir kerubni yənə bir tərripigə ornatti. U ikki tərripidiki kerublarni kafarət təhti bilən bir gəwdə kıldi. □ ■

⁹ Kerublar bir-birigə yüzlinip, qanatlırini kafarət təhtining üstigə kerip, qanatlıri bilən uni yepip turatti; kerublarning yuzi kafarət təhtigə qaritildi. ■

■ 37:1 Mis. 25:10 □ 37:3 «tət qetikiqə» — yaki «tət putiqə».

□ 37:8 «U ikki tərripidiki kerublarni kafarət təhti bilən bir gəwdə kıldi» — yaki «U kerublar bilən kafarət təhtini bir pütün altundin yasidi». ■ 37:8 Mis. 25:19 ■ 37:9 Mis. 25:20

Xirə

10 U həm xirəni akatsiyə yaoqiqidin yasidi; uning uzunluğu ikki gəz, kəngliki bir gəz, egizliki bir yerim gəz idi. ■

11 U uni sap altun bilən qaplap, uning üstünki kismining qərisigə altundin girwək qikardi. ■

12 U xirəning qərisigə tət ilik egizliktə bir ləw yasidi; bu ləwning qərisigimu altundin bir girwək qikardi. ■

13 U xirəgə altundin tət həkə yasap, bu həkələri xirəning tət burjikidiki qetikəkə ornattı. ■

14 Xirəni kətürükəkə baldaqlar ötküzülsun dəp, həkələr xirə lewigə yəkin bekitildi. ■

15 Xirə üçün u baldaqları akatsiyə yaoqiqidin yasap, altun bilən qaplıdi; xirə ular bilən kətürülətti.

16 U xirəning üstigə qoyulidioğan barlıq buyumları, yəni legənlirini, qəqə-qəqə təhsilirini, «xarab hədiyəliri»ni quyidioğan kədəh wə piyalilərninğ həmmisini sap altundin yasidi. ■

Qiraəqdanni yasax

17 U həm qiraəqdanni sap altundin yasidi; qiraəqdanni soqup yasidi; qiraəqdanning puti, oqoli, kədəhliri, oqunqiliri wə gülliri bir pütun altundin soquldi. ■

18 Qiraəqdanning oqolining ikki yenidin altə xahqə qikirildi — qiraəqdanning bir yenidin

■ 37:10 Mis. 25:23

■ 37:11 Mis. 25:24

■ 37:12 Mis. 25:25

■ 37:13 Mis. 25:26

■ 37:14 Mis. 25:27

■ 37:16 Mis. 25:29

■ 37:17 Mis. 25:31

üq xahqə, uning yənə bir yenedin üq xahqə qikirildi; ■

¹⁹ bir yenediki hər bir xahqidə badam güli xəklidə oqunqisi wə qeqiki boləqan üq kədəh qikirildi, yənə bir yenediki hər bir xahqidə badam güli xəklidə oqunqisi wə qeqiki boləqan üq kədəh qikirildi. Qiraşdanə qikiriləqan altə xahqining həmmisi xundəq yasaldi. ■

²⁰ Qiraşdaning *şolidin* badam güli xəklidə oqunqisi wə qeqiki boləqan tət kədəh qikirildi. □ ■

²¹ Bulardin baxqə *birinqi* ikki xahqining astida bir oqunqə, *ikkinqi* ikki xahqining astida bir oqunqə, *üqinqi* ikki xahqining astida bir oqunqə yasələqanidi; qiraşdanə qikiriləqan altə xahqining astining həmmisi xundəq idi.

²² Uning xu oqunqiliri həm xahqiliri qiraşdan bilən bir gəwdə qilindi — bir pütün sap altundin soqup yasaldi. ■

²³ U qiraşdaning yəttə qirişini, xundəqla uning pilik kayqiliri bilən küldanlirini sap altundin yasidi. ■

²⁴ U qiraşdan wə uning barlıq əswablırini bir talant sap altundin yasidi. □ ■

Huxbuygahni yasax

²⁵ U yənə huxbuygahni akatsiyə yaşiqidin yasidi. Uning uzunluqi bir gəz, kəngliki bir gəz,

■ **37:18** Mis. 25:32 ■ **37:19** Mis. 25:33 □ **37:20 «şolidin»** — yəni şolining üstünki qismidin. 35-ayətni kərüng. ■ **37:20** Mis. 25:34 ■ **37:22** Mis. 25:36 ■ **37:23** Mis. 25:37,38 □ **37:24 «bir talant altun»** — bəlkim 4.4 kilogramqə boluxi mumkin. ■ **37:24** Mis. 25:39

egizliki ikki gəz bolup, tət qasa kılıp yasaldi; tət burjikidiki münggüzlər uning bilən bir pütün kılıp yasaldi. ■

²⁶ U uni, yəni uning üstini, tət ətrapini həm münggüzlirini sap altun bilən kəplidi; uning üsti kismining qərisigə altundin girwək qıqardi. ■

²⁷ Uningoşa altundin ikki halka yasap, uning girwikining astioşa bekitti; ularni ikki yenioşa udulmu'udul bekitti. Huxbuygaşni kətüridioşan ikki baldaqni selix üqün bularni huxbuygaşning ikki təripigə orunlaxturdi. □ ■

²⁸ U baldaqlarni akatsiyə yaşıqıdın yasap, altun bilən kəplidi. ■

²⁹ U həm mukəddəs Məsihləx meyini yasidi, andin ətirqi qıqarəşandək dora-dərməklərni təngxəp sap huxbuyni yasidi. ■

38

Qurbangahni yasax

¹ U köydürmə qurbanlıq qurbangahni akatsiyə yaşıqıdın yasidi. Qurbangah tət qasa bolup, uzunluqi bəx gəz, kəngliki bəx gəz, egizliki üç gəz kılındi. ■

² U uning tət burjikigə koyulidioşan münggüzlirini yasidi; münggüzliri qurbangah

■ 37:25 Mis. 30:1, 2 ■ 37:26 Mis. 30:3 □ 37:27 «**ikki yenioşa...**» — yaki «ikki burjikigə...». ■ 37:27 Mis. 30:4 ■ 37:28 Mis. 30:5 ■ 37:29 Mis. 30:22,34 ■ 38:1 Mis. 27:1

bilən bir gəwdə qilindi. Qurbangahni mis bilən qaplidi. ■

³ U qurbangahning barlıq əswablırını — uningə has boləan daslarni, gürjəklərnı, kərilarnı, lahxiğirlarnı wə otdanlarnımu yasidi; uning barlıq əswablırını mistin yasidi. ■

⁴ Qurbangah üçün mistin bir xala yasidi; xalani qurbangahning qap belining astidiki girwəktin təwənrək turidiəan qildi; xala qurbangahning dəl otturisida idi. ■

⁵ U xalaning tət burjikigə baldaqlar ötküzüliəan tət mis həlkini quyup yasidi.

⁶ U baldaqlarnı akatsiyə yaəiqidın yasap, ularnı mis bilən qaplidi.

⁷ Andin u qurbangahni kətürüx üçün baldaqlarnı qurbangahning ikki yenidiki həlkilarəa ötküzüp qoydi. U qurbangahni tahtaylardın, iqini box qilip yasidi.■

■ 38:2 Mis. 27:2 ■ 38:3 Mis. 27:3 ■ 38:4 Mis. 27:4, 5 ■ 38:7 Mis. 27:8

Ibadət qedirining əswabliri

«mis kurbangah»

«yoqan das»

altun qiraqdan

«təkdirim nan»
qoyulidiqan xirə

huxbuygah

əhdə sanduqi

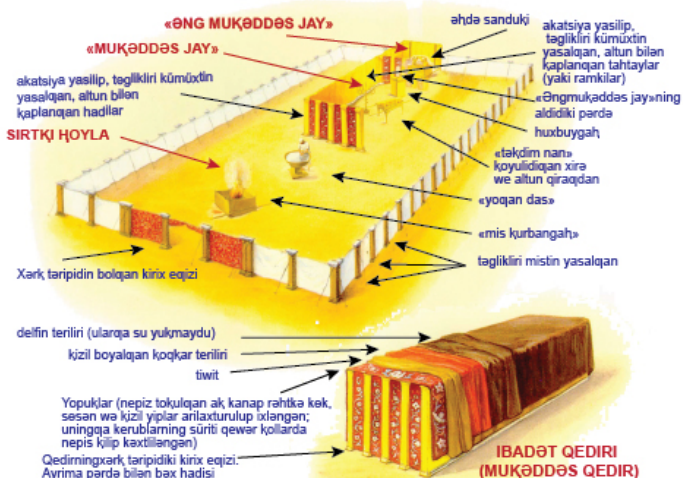
əhdə sanduqining iqı

Yuyunux desini yasax

⁸ U yənə yuyunux desini mistin, uning təglikinimu mistin yasidi; u bularni «kərüxüx qediri»ning kirix eçizining aldida hizməttə bolğan ayallarning mis əynəkliridin yasidi.■

MUKƏDDƏS İBADƏT QEDIRI — QEDIRNING ƏZI WƏ SIRTQI HOYLISI

KURBANLIQLARNI SUNUX

Ibadət qediri wə sirtqi hoylisi

Ibadət jayining hoylisi

9 Andin u qedirning hoylisinimu yasidi. Hoylining jənubioqa, yəni jənubka yūzləngən tərīpigə nepiz tokuloqan aq kanap rəhttin pərdilərnī yasidi; uning uzunluqi yūz gəz idi. ■

10 Pərdilərnī esixka yigirmə hada wə hadilarning yigirmə təglikini u mistin yasidi. Hadilarning ilməkliri wə baldaqliri kümüxtin yasaloqanidi.

11 Xuningoqa ohxax ximal tərīpidimu uzunluqi yūz gəz kelidoqan pərdə bar idi. Pərdilərnī esixka yigirmə hada wə hadilarning yigirmə təglikini u mistin yasidi. Hadilarning ilməkliri wə baldaqliri kümüxtin yasaloqanidi.

12 Xuningoqa ohxax oərb tərīpidə uzunluqi əllik gəz kelidoqan pərdə bar idi; pərdilərnī esixka on hada wə hadilarning on təglikini u mistin yasidi. Hadilarning ilməkliri wə baldaqliri kümüxtin yasaldi.

13 Hoylining xərk tərīpi, yəni kün qikixka yūzləngən tərīpining kəngliki əllik gəz idi.

14 Bir tərīpidə on bəx gəz kelidoqan pərdə bolup, uning üq hadisi bilən üq təglikī bar idi.

15 Yənə bir tərīpidimu on bəx gəz kelidoqan pərdə bolup, uning üq hadisi bilən üq təglikī bar idi.

16 Hoylining qərisidiki pərdilərnīng həmmisi nepiz tokuloqan aq kanap rəhttin tikilgənidi.

17 Hoylining qərisidiki həmmə hadilarning təglikī mistin, ularning ilməkliri wə baldaqliri kümüxtin yasaldi; hadilarning baxlirimu kümüxtin qaplanoqanidi. Hoylining qərisidiki həmmə hadilar kümüxtin yasaloqan baldaqlar bilən bir-birigə qetildi.

18 Hoyalning kirix eozidiki pərdə nepiz tokuloqan aq kanap rəhtkə kək, səsün wə kızil yiplar arilaxturulup, kəxtiqilər tərripidin kəxtiləndi; uning uzunluqi yigirmə gəz, egizliki hoyalidiki pərdiləarning egizlikigə ohxax bolup bəx gəz idi.

19 Uning tət hadisi bilən mistin yasaloqan tət təqliki bar idi; hadilarning ilməkliri kümüxtin yasaldi, ularning baxliri kümüx bilən qapləndi wə baldəqliri kümüxtin yasaldi.

20 Mukəddəs qedirning həm qərisidiki hoyalning barliq miq-kozukliri mistin yasaldi.

Ibadət qediri üçün ataloqan materiyallar

21 Mukəddəs qedir, yəni «höküm-guwahliqi qediri» üçün ataloqan materiyallarning sani təwəndə hatiriləngən (ular Musaning buyruqi bilən, kahin Hərunning oqli Itamarning qol astidiki Lawiylar məs'ul bolup sanəktin ötküzülüp, *Hudaqə* ataloqanidi): —

22 Yəhuda kəbilisidin boləqan Hurning nəwrəsi, Urining oqli Bəzaləl Pərwərdigar Musaqə buyruqəning həmmisini ada kildi;

23 Dan kəbilisidin boləqan Ahisamakning oqli Oholiyab uning yərdəmqisi idi; u bolsa nəkkaxliq-oymiqlik ustisi, layihiligüqi həmdə kək, səsün, kızil yiptin aq kanap rəhtkə kəxtə tikələydioqan usta idi.

24 Mukəddəs qedirni yasaxqə ixlililgən altun, yəni «pulanglatma hədiyə» süpitidə kəltürülgən altunning həmmisi mukəddəs

jaydiki xəkəlning əlqəm birliki boyiqə yigirmə tokkuz talant yəttə yüz ottuz xəkəl idi. □

²⁵ Jamaət arisidin sanaxtin ötküzülgən adəmlər tərripidin kəltürülgən kümüx bolsa muqəddəs jaydiki xəkəlning əlqəm birliki boyiqə bir yüz talant bir ming yəttə yüz yətmix bəx xəkəl idi.

□

²⁶ Bu kümüx nopusi royhətkə elinoqan kixilərdin elinoqanidi — demək, kimki yigirmə yax ya uningdin qong, sanaxtin ötküzülgənlərninğ hərbi bir beka, yəni muqəddəs jaydiki xəkəlning əlqəm birliki boyiqə yerim xəkəl kümüx bərdi. Sanaxtin ötkən kixi altə yüz üç ming bəx yüz əllik kixi idi.

²⁷ Muqəddəs jayning təgliklrini həm otturisdiki pərdining təgliklrini quyuxqa yüz talant kümüx kətti; yüz talant kümüxtin yüz təglik yasılıp, hərbi təglik üçün bir talant ixlitildi.

²⁸ U qaloqan bir ming yəttə yüz yətmix bəx xəkəl kümüxtin hadilarning ilməklirini yasidi, ularning baxlirini qaplıdi, xuningdək ularni bir-birigə qatidioqan baldaqlarni yasidi.

²⁹ «Pulanglatma hədiyə» süpitidə kəltürülgən mis bolsa yətmix talant, ikki ming tət yüz xəkəl

□ **38:24 «yigirmə tokkuz talant yəttə yüz ottuz xəkəl...»** — bir «talant» 3000 xəkəl idi. «muqəddəs jaydiki xəkəl»ning birliki (altun) 224 gram boləqan bolsa, undaqta bu altunlarning eəqirliki təhminən 2 tonna boləqan bolidu. □ **38:25 «jamaət arisidin sanaxtin ötküzülgən adəmlər...»** — bu «adəmlər» ərkək kixilərnə kərsitidu («Qəl.» 1:2-46ni kəring). **«bir yüz talant bir ming yəttə yüz yətmix bəx xəkəl ...»** — kümüxkə nisbətən «talant» wə «xəkəl»ning birliki altunningkigə ohxax bolsa, bu kümüxlərninğ eəqirliki təhminən 6.7 tonna boləqan bolidu.

qikti. □

³⁰ Buningdin u jamaət qedirining kirix eqizining tægliklrini, mis qurbangahni, uning mis xalasi wə qurbangahning barliq əswablrini,

³¹ hoyalning qerisidiki hada tægliklrini, hoyalning kirix eqizidiki tægliklarni, qedirning barliq qozuqlirini wə hoyalning qerisidiki qozuqlarning həmmisini yasidi.

39

Kahinlarning muqəddəs kiyimlrining tikilixi

¹ Pərwərdigar Musoqa buyruqinidək kək, səsün wə kızil yiplar ixltilip, muqəddəs qedirning hizmitidə kiyilidiqan *kahinlik* kiyimlər, xundakla Hərunning muqəddəs kiyimliri təyyar qilindi. ■

□ **38:29 «yətmix talant, ikki ming tət yüz xəkəl...»** — bir «talant» mis 1500 xəkəl yaki bəzidə 3000 xəkəl hesablinidu; bir xəkəl mis 224 gram yaki 540 gram boluxi mumkin. Undakta bu misning eqirliqi 23-92 tonna otturisida bolsa kerək. ■ **39:1** Mis. 31:10; 35:19

Bax kahin hizmette kiyidigan «guzel hem xeraplik» mukaddas kiyimlar («Misirdin qikix» 28:4-43)

Bax kahinning mukaddas kiyimliri

*

² *Bazalal* altun va kek, sesun, kizil yiplar bilan

nepiz tokuloğan aq kanap rəhtlərdin əfodni yasap təyyarlıdı. ■

³ Ular altunni soqup nepiz kılıp, uni kesip yip kıldı, andin bularni mahırlıq bilən kək yıplar, səsün yıplar wə kızil yıplardin aq kanap rəhtkə lahayıləngən nushılar üstigə tokıdı. □ ■

⁴ Ular əfodning *aldi wə kəyni* kışmini bir-birgə tutaxturup turıdığan ikki mürilik tasma yasıdı; əfodning ikki tərıpi bir-birigə tutaxturuldı.

⁵ Əfodning üstigə baqlaydığan bəlwaql əfod bilən bir pütün kılınğan bolup, uningqa ohxax sıpta ixlinip, altun wə kək, səsün, kızil yıplar wə nepiz tokuloğan aq kanap rəhttin yasaldı; həmmisi Pərwərdigarning Musaqa buyruqınidək kılındı. ■

⁶ Ular ikki aq həkikni ikki altun kəzlükkə ornıtıp, ularning üstigə huddi məhür oyoqandək İsrailning oqullirining namlirini oyup yasıdı. ■

⁷ İsrailning oqulliriqa əslətmə tax bolsun üqün, Pərwərdigar Musaqa buyruqandək ikki yaqutni əfodning ikki mürilik tasmisioqa bekitip koydı. □ ■

Höküm koxenini yasax

■ 39:2 Mis. 28:6 □ 39:3 «Ular altunni soqup nepiz kılıp, uni kesip yip kıldı, ... kək, səsün, kızil yıplardin aq kanap rəhtkə lahayıləngən nushılar üstigə tokıdı» — əyni ibraniy tekistni qüxinix bir kədər təs. Uning birnəqqə hil tərjimisi uqrixı mumkin. ■ 39:3 Mis. 28:6 ■ 39:5 Mis. 28:8 ■ 39:6 Mis. 28:9,10,11 □ 39:7 «... ikki yaqutni əfodning ikki mürilik tasmisioqa bekitip koydı» — əfod toqırluq munasiwətlik sehmini kərüng. ■ 39:7 Mis. 28:12

⁸ U qoxenni qewər qollaroqa nəpis qilip kəxtilitip yasidi; uni əfodni ixligən usulda altun wə kək, səsün, kızil yiplar bilən nepiz tokuloqan aq kanap rəhttin yasidi.

⁹ Ular qoxenni ikki qat, tət qasa qilip yasidi; ikki qat qilinoqanda uzunluqi bir qeriq, kənglikimu bir qeriq kelətti. ■

¹⁰ Uning üstigə tət qatar qilip gəhərləni ornatti: — bir qatardikisi kızil yaqut, serik gəhər wə zumrətlər idi; bu birinqi qatar idi. ■

¹¹ Ikkinqi qataroqa kək qaxtexi, kək yaqut wə almas, ■

¹² üçinqi qataroqa səsün yaqut, piroza wə səsün kwarts,

¹³ tətinqi qataroqa beril yaqut, aq həkik wə anar-tax ornitildi; bularning həmmisi altun közlükkə bekitildi.

¹⁴ Bu gəhərlər Israilning oqullirining nam-lirioqa wəkil qilnip, ularning sanidək on ikki bolup, məhür oyqandək hər bir gəhərgə on ikki qəbilining nami birdin-birdin pütüldi.

¹⁵ Ular qoxenoqa xoynidək exilgən sap altundin *ikki* exilmə zənjir yasidi;

¹⁶ ular qoxenoqa altundin ikki közlük wə ikki həlqə etip, ikki həlkini qoxenning *yukiriki* ikki burjigigə bekitti; □

¹⁷ andin xu altundin exilip yasaloqan ikki zənjirni qoxenning *yukiriki* ikki burjigidiki həlkidin ötküzüp,

¹⁸ exilgən xu zənjirlərnin *ikki* uqini ikki

■ 39:9 Mis. 28:16 ■ 39:10 Mis. 28:17 ■ 39:11 Mis. 28:18

□ 39:16 «*ikki burjigigə*» — ibraniy tilida «*ikki bexioqa*».

közlükkə bekitip, *közlüklərni* əfodning ikki mürilik tasmisining aldi qismioğa ornatti.

19 Buningdin baxқа ular altundin ikki hālқа yasap, ularni qoxenning *asti tərpidiki* ikki burjikigə bekitti; ular əfodқа tegixip turidioğan qilinip iqiğə qadaldi. □

20 Mundin baxқа ular altundin *yənə* ikki hālқа yasap, ularni əfodning ikki mürilik tasmisining aldi təwənki qismioğa, əfodқа ulinidioğan jayoğa yeqin, kəxiti-ləngən bəlwaqdin egizrək qilip bekitti.

21 Ular qoxenning əfodning bəlweqidin yukirirəq turuxi, qoxenning əfodtin ajrap kətməsliki üqün kək xoyna bilən qoxenning hālqisini əfodning hālqisioğa qetip qoydi. Bularning həmmisi Pərwərdigarning Musoğa buyruqinidək qilindi.

Kahinlar kiyidioğan baxқа kiyimlərnin tiki-
ixi

22 *Bəzaləl* əfodning *iqidiki* tonni pütünləy kək rənglik qildi.

23 Tonning *baxқа kiyilidioğan* təxüki dəl ottur-isida, huddi sawutning yaqisidək ixləngənidi; yirtilip kətməsliki üqün uning qərisigə pəwaz ixləndi. □

24 Ular tonning etikining qərisigə kək, səsün wə qizil yiptin anarlarıni toqup esip qoydi.

25 Ular həmdə altun qoŋqoraqlarıni yasap, qoŋqoraqlarıni tonning etikining qərisigə,

□ 39:19 «**ikki burjikigə**» — ibraniy tilida «ikki bexioğa».

□ 39:23 «**sawut**» — jəŋqining alahidə kiyimi.

anarlarning arilixioğa birdin esip koydi; hər ikki anarning otturixioğa bir kongoqurak esip koyuldi.

²⁶ *Kahinlik* hizmitigə ait *kongoguraklar* tonning etikining qerisigə bekitildi; bir altun kongogurak, bir anar, bir altun kongogurak, bir anar kilip bekitildi; həmmisi Pərwərdigarning Musoğa buyruşinidək kilindi.

²⁷ Ular Hərun bilən uning oşullirioğa nepiz tokuloğan aq kanap rəhttin halta kəngləklərni tiktı; ■

²⁸ səllini aq kanap rəhttə yasidi, xundakla qıraylık egiz bəklərni aq kanap rəhttə, tamballarni nepiz tokuloğan aq kanap rəhttə təyyarlidi;

²⁹ buningdin baxqa ular bəlwəşnımu kək, səsün wə kızıl yip arilaxturulup kəxtiləngən, nepiz tokuloğan aq kanap rəhttə təyyarlidi; bularning həmmisi Pərwərdigarning Musoğa buyruşinidək kilindi.

³⁰ Ular yənə nəpis tahtayni, yəni mukəddəs otuqatni sap altundin yasap, uning üstigə məhür oyqandək: «Pərwərdigarğa mukəddəs kilindi» dəp oyup pütı; ■

³¹ ular otuqatka kək rənglik yipni baqlap, uning bilən otuqatni səlligə takıdi, bular Pərwərdigarning Musoğa buyruşinidək kilindi. ■

Musaning yasaloğan sərəmjanlarni kəzdin kəqürüxi

³² Xu tərıkiđə jamaətnıng ibadət qedirining həmmə quruluıı pütküzüldi; Israıllar Pərwərdigarning Musaqə buyruqınınıng həmmisini xu boyıqə kıldi; xu tərıkiđə həmmisini püttürdi.

³³ Ular qedirni Musanıng yenioqə elip kəldi — qedir yopuqlirini, unıng barlıq əswablırını, ilməklirini, tahtaylırını, baldaqlirini, hadiliri bilən təgliklırını, ■

³⁴ xuningdək kızil boyaloqan qoqkar terisidin yasaloqan yopuq bilən delfin terisidin yasaloqan yopuqni, «ayrima pərdə»ni,

³⁵ əhdə sanduqi wə unıng baldaqlirini, «kafarət təhti»ni,

³⁶ xirə wə unıng barlıq əswablırını, xundaqla «təkdım nanlar»ni, ■

³⁷ sap altundin yasaloqan qıraoqdan bilən unıng qıraoqlirini, yəni üstigə tiziloqan qıraoqlarni, unıng barlıq əswabliri həm qıraoq meyini,

³⁸ altun huxbuygah, məsihləx meyi, dora-dərməklərdin yasaloqan huxbuyni, qedirning kirix eoqızining pərdisini, □

³⁹ mis qurbangah bilən unıng mis xalasini, unıng baldaqliri bilən həmmə əswablırını, yuyux desi bilən unıng təglikini,

⁴⁰ həylining qərisidiki pərdilərnı, unıng hadiliri wə ularning təgliklırını, həylining kirix eoqızining pərdisi bilən həylining taniliri wə qozuqlirini, mükəddəs qedirning, yəni jamaət qedirioqə ait hizmətkə ixlitilidioqan barlıq

■ **39:33** Mis. 35:11 ■ **39:36** Mis. 31:8 □ **39:38** «altun huxbuygah» — ıbraniy tilida «altun qurbangah».

əswablarni,

⁴¹ mukəddəs jayoqa ait hizmət üqün tikilgən kaħinlik kiyimini, yəni Hərun kaħinning mukəddəs kiyimliri bilən uning oqullirining kaħinlik kiyimlirini bolsa, həmmisini elip kəldi. ■

⁴² Bu ixlarning həmmisini Israillar Pərwərdigarning Musoqa barlik buyruoqlirini boyiqə ənə xundak ada qilənanidi.

⁴³ Musa ixlarning həmmisigə təpsiliy qaridi, mana, ular Pərwərdigarning buyruoqini boyiqə bu ixlarni pütüzgənidi; buyruləndək, dəl xundak qilənanidi; Musa bularni kərüp, ularoqa bəht-bərikət tiləp dua qildi.

40

Ibadət qedirining tiklinixi

¹ Andin Pərwərdigar Musoqa mundak əmr qildi: —

² Birinqi ayning bexi, ayning birinqi küni sən jamaət qedirining mukəddəshanisini tikligin. □

³ Həküm-guwahlıq sandukini uning iqigə koyup, iqki pərdə arkilik əhdə sandukini tosüp koyoqin;

⁴ xirəni qedirning iqigə əkirip, üstigə tizilidioqan nərsilərnı tizoqin; andin qiraolənnı əkirip, üstigə qiraolərnı orunlaxturoqin. □ ■

■ **39:41** Mis. 31:10 □ **40:2** «**mukəddəshanisi**» — demək, qedirning əzi, yəni «mukəddəs jay» bilən «əng mukəddəs jay».

□ **40:4** «**qiraolərnı orunlaxturoqin**» — yaki «qiraolərnı yekip koyoqin». ■ **40:4** Mis. 26:35; 27:20

5 Altun *bilən* *qaplanoqan* huxbuy keydürgüqi qurbangahni həküm-guwahliq sanduqining udulioqa tiklöp qoyoqin; qedirning kirix eoizining pərdisini esip qoyoqin. □ ■

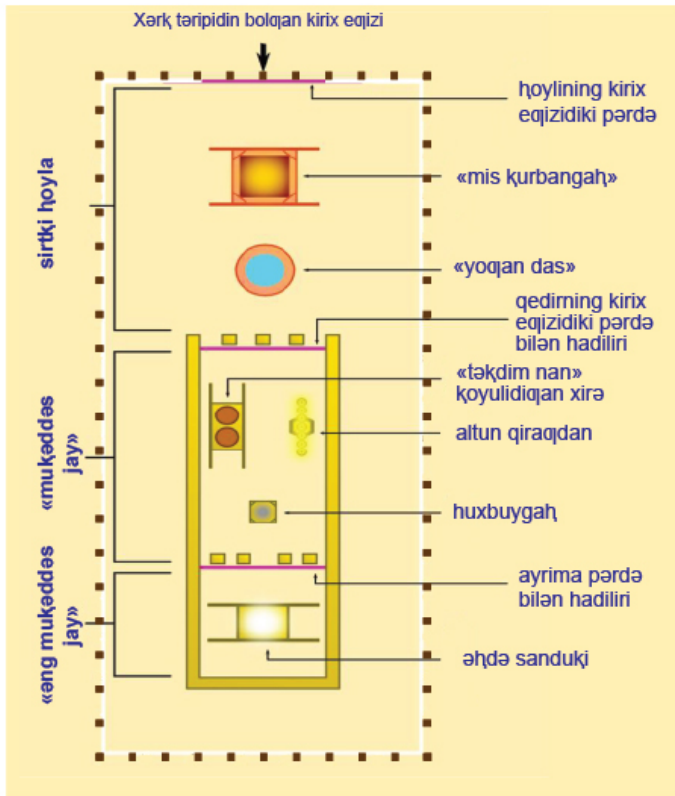
6 Keydürmə kurbanliq qurbangahni muqəddəshanining, yəni jamaət qedirining kirix eoizining aldioqa qoyoqin;

7 andin yuyux desini jamaət qediri bilən qurbangahning otturisiqqa orunlaxturup, su tox-turup qoyoqin.

□ 40:5 «huxbuy keydürgüqi qurbangah» — huxbuygahni kərsitidu. ■ 40:5 Mis. 26:36

IBADƏT QEDIRI (MUQƏDDƏS QEDIR)

(«Misirdin qikix» 25-31, 35-40-bab)

Ibadət qediri wə sirtki höylisi

⁸ Höylining qərisigə pərdilərnı bekitip, höylining kirix eqizining pərdisini aşkıñ; ■

■ 40:8 Mis. 27:16

9 andin «məsihləx meyi»ni elip, ibadət qediri wə uning iqidiki barlik nərsilərnı məsihləp, uni wə barlik həmmə əswablırını Hudaşa atəp mukəddəs kıləşin. Xundək kılip *pütkül qedir* mukəddəs bolıdu.

10 Sən köydürmə qurbanlık qurbangahını, xundəkla uning barlik əswablırını məsihləp, uni *Hudaşa atəp* mukəddəs kıləşin; buning bilən qurbangah «əng mukəddəs nərsilər» katarıda bolıdu.■

11 Sən yənə yuyunux desi wə uning təglıknı məsihləp mukəddəs kıləşin.

12 Andin Hərun bilən uning oşullırını jamaət qedirıning kirix eşişioşa yekın əkilip, ularnı su bilən yuəşin;

13 Hərunəşa mukəddəs kiyimlərnı kiydürüp, Manga kahinlik hizməttə boluxı üqün uni məsihləp, *Manga ayrip* mukəddəs kıləşin.

14 Andin uning oşullırını elip kirip, ularəşa halta kəngləklərnı kiydürüp,

15 ularning atisını məsihliginıngdək Manga kahinlik hizmitidə boluxı üqün ularnımu məsihligin. Xuning bilən ularning bu məsihlinixi ular üqün əwladtin əwladkışə əbədiy kahinlikning *bəlgisi* bolıdu.□

16 Musa xundək kıldı; Pərwərdigar uningəşa nemə buyruşan bolsa, u xundək bəja kəltürdi.

17 Xundək boldiki, ikkinşı yılning birinşı eyıda,

■ 40:10 Mis. 29:37 □ 40:15 «**Ularınq atisını məsihliginıngdək manga kahinlik hizmitidə boluxı üqün ularnımu məsihligin**» — bu ixning, yəni Hərun wə oşullırını məsihləp kahinlikka təyinləx murasiminıng təpsilatlırı «Law.» 8-babta hatiriləngən.

ayning birinchi künidə ibadət qediri tikləndi. □ ■

¹⁸ Musa qedirni tikip, təgliklirini orunlaxturup, tahtaylirini tizip, ularning baldaqlirini bekitip, hadilirini tiklidi.

¹⁹ Mukəddəs qedirning üstigə *iqki* yopukni yaptı, andin uning üstigə taxki yopukni yepip koydi; bularning həmmisi Pərwərdigarning Musaqə buyruqinidək kilindi.

²⁰ Andin u həküm-guwahlikni elip, uni sanduk iqigə koydi; baldaqlarni əhdə sandukining *halkiliridin* ötküzüp, «kafarət təhti»ni sandukning üstigə orunlaxturdi. □

²¹ Əhdə sandukini mukəddəs qedir iqigə elip kirip, otturiqə «ayrima pərdə»ni tartti; xundak kilip u həküm-guwahlik sandukini pərdə arkilik tosüp koydi. Həmmə ix Pərwərdigarning Musaqə buyruqinidək kilindi. ■

²² U xirəni jamaət qediriqə elip kirip, mukəddəs jayning ximal təripigə, «*əng mukəddəs jay*»diki pərdining sirtiqə koydi.

²³ «Təqdim nanlar»ni xirəning üstigə, Pərwərdigarning aldiqə tizip koydi; bularning həmmisi Pərwərdigarning Musaqə buyruqinidək kilindi. ■

²⁴ Andin u qiraqədannı jamaət qediriqə elip kirip, uni mukəddəs jayning jənub təripigə, xirəning uduliqə koydi,

²⁵ qiraqlarni Pərwərdigarning aldiqə orun-

□ **40:17 «ikkinqi yili»** — demək, Misirdin qikqandin keyinki ikkinqi yili. ■ **40:17 Qel. 7:1** □ **40:20 həküm-guwahlik»**

— Huda Musaqə tapxurqan «on pərz» yaki «on əmr» pütülgən ikki tax tahtayni kərsitidu (31:18ni kərüng). ■ **40:21 Mis. 35:12**

■ **40:23 Mis. 25:30**

laxturdi; bularning hëmmisi Përwërdigarning Musaoqa buyruoqinidëk kilindi.

²⁶ Andin u *huxbuyni köydürgüqi* altun qurbangahni iqidiki përdining aldioqa tiklidi; □

²⁷ Uning üstidë esil huxbuyni köydürdi; bularning hëmmisi Përwërdigarning Musaoqa buyruoqinidëk kilindi.

²⁸ U ibadët qedirining kirix eoqizioqa përdë tartti.

²⁹ Andin köydürmë qurbanlik qurbangahni jamaët qediridiki mukëddës jayning kirix eoqizioqa yekin qoydi; uning üstidë köydürmë qurbanlik wë köxumqë axlik hëdiyäsini ötküzdi; bularning hëmmisi Përwërdigarning Musaoqa buyruoqinidëk kilindi. □

³⁰ Yuyunux desini jamaët qediri bilën qurbangahning otturisoqa qoyup, yuyuxqa ixlilidioqan suni daska toxkuzup quydi.

³¹⁻³² Musa wë Hërun bilën uning oqulliri qaqaanla jamaët qedirioqa kirsë yaki qurbangahqa yekin barsa, Përwërdigarning Musaoqa buyruoqinidëk qollirini xu suda yuyatti. Bular Përwërdigarning Musaoqa buyruoqinidëk kilindi.

³³ Andin u qedir hëm qurbangahning ëtrapioqa hoyla përdisini tiklöp, hoylining kirix eoqizining përdisini tartti. Xu tërikidë Musa pütkül ixni tamamlidi.

□ **40:26 «huxbuy köydürgüqi altun qurbangah»** — huxbuygahni kërstitidu. □ **40:29 «köydürmë qurbanliqning**

köxumqë axlik hëdiyəsi» — hërbir köydürmë qurbanliqqa bir axlik hëdiyë köxup sunuluxi keräk (mësilën, «Qel.» 28-29-bablarni körüng).

Pərwərdigarning parlak nurining ibadət qedirini qaplixi

³⁴ Xuning bilən bulut jamaət qedirini qaplap, Pərwərdigarning julasi ibadət qedirini toldurdi.

³⁵ Bulut sayə güxürüp, Pərwərdigarning julasi qedirni tolduroşini üqün, Musa jamaət qedirioşa kirəlmidi.

³⁶ Kaqanki bulut jamaət qediridin kətürülsə, Israillar səpərgə atlinatti. Hərbir kətim səpərdə xundak bolatti.

³⁷ Bulut kətürülmisə ular qozqalmay, taki kətürüldioşan küngiqə səpərgə qikmaytti.

³⁸ Qünki kündüzi Pərwərdigarning buluti muqəddəs qedir üstidə turatti, keqisi uning üstidə ot kərünətti; pütkül Israil jəmətinəng kəz aldida ularning barlıq qiloşan səpərliridə xular kərünətti. ■

■ **40:34** Qəl. 9:15; 1Pad. 8:10 ■ **40:38** Mis. 13:21; Qəl. 14:14; Qan. 1:33; Nəh. 9:19; Zəb. 78:14; 105:39; 1Kor. 10:1

**Muq ddes Kalam (y ngi yezik)
The Holy Bible in the Uyghur language, written in
Pinyin script**

Copyright   2010 Mukeddes Kalam - Uyghur Bible Translation Committee

Language: Uyghur tili (Uyghur)

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2021-09-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023

b6bd0959-14d2-5233-b340-6f210a8f13c5